

**T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL
BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

Manisa-2022

**T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ TEFSİR ANABİLİM DALI**

**KLASİK VE MODERN TEFSİRLER BAĞLAMINDA
NÛR SURESİNDEKİ SOSYAL KONULARA KISA BİR BAKIŞ**

**HAZIRLAYAN
Leyla AKKAŞ**

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Ziya ŞEN**

Manisa- 2022

EK: 5 (Tez Veri Giriş ve Tez Yayınlama İzin Formu)

Bu sayfaya Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden alınan **“Tez Veri Giriş ve Yayınlama İzin Formu”** konulacaktır. (Tezin CD’ye çekilmiş pdf formatında bu belge yer almayacaktır.) <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerke+zi/> bağlantısındaki belge doldurularak 3 adet çıktısı alınıp imzalanacak; bunlardan biri Enstitüye teslim edilecek olan tez nüshasına konulacak; kalan iki kopya ise Enstitüye teslim edilecektir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Klasik ve Modern Tefsirler Bağlamında Nûr Suresindeki Sosyal Konulara Kısa bir Bakış” adlı çalışmanın tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../20.

Leyla AKKAŞ

ÖZET

KLASİK VE MODERN TEFSİRLER BAĞLAMINDA NÛR SURESİNDEKİ SOSYAL KONULARA KISA BİR BAKIŞ

Allah-u Teâla, insanı yaratırken kadın ve erkek olmak üzeri çift yaratmıştır. Dolayısıyla insan yalnız bir varlık değildir. Yalnız olmayan bu insanın beraber yaşadığı diğer kişilere karşı sorumlulukları vardır. Biz de ele aldığımız bu çalışmamızda kişilerin birbirleriyle ve ailesiyle olan ilişkilerini, topluma karşı olan sorumluluklarını ve bunlarla ilgili ayetleri ön plana çıkarıp ele almaya çalıştık.

Ayetlerde de görüldüğü üzere Allah insanın tehlikeye düşeceği, zarar göreceği şeylerden uzak durmasını istemiş ve kendilerini iyi ve faydalı olan şeylere teşvik etmiştir. Modern çağın getirdiği yeniliklerle beraber insan Allah'ın kendisine verdiği değeri unutmuş, dünyaya daha fazla meyleder olmuş, diğer insanlarla olan münasebetini azaltmıştır. Hal böyle olunca kişiler bireysel bir hayat yaşamaya başlamışlardır. Bunun sonucunda da birlik beraberlik, güven, emanet, yardımlaşma kardeşlik gibi değeri paha biçilmeyen kavramlar yok olmaya yüz tutmuştur.

Klasik ve Modern müfessirler Nûr suresindeki bazı konuları farklı ele almış ve bunu yaparlarken de zamanın şartlarını göz önünde bulundurmuşlardır. Dolayısıyla Kur'ân-ı Kerîm her döneme tüm insanlığa hitap etmiş ve insanların ihtiyaçlarına cevap vermiştir. Her devirde etkinliğini koruyan daima da koruyacak olan Kur'ân-ı Kerîm'i Müslümanlar hayatlarına uyguladıkları takdirde refaha ulaşabilirler.

Biz bu çalışmamızda kişinin sadece kendisine yönelik bir hayat yaşamaması gerektiği, topluma ve ailesine karşı sorumlulukları olduğu kanısına vardık. Toplum düzenini bozan, insanın hayatına saygı duymayan, nerede nasıl davranacağını bilmeyip sadece dünya için yaşayan insanların bu davranışlarının Allah katında günah olduğu ve cezalandırılacağı belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nûr Suresi, Zina, Lian, Kazif, Örtünme, Nikâh, İfk, Aile, Mesken.

ABSTRACT

**A BRIEF OVERVIEW OF SOCIAL ISSUES WITHIN THE “NÛR” VERSE
IN THE CONTEXT OF CLASSICAL AND MODERN EXPLANATIONS**

God created human, as a couple, a man and a woman. Therefore, man is not a solitary being. The person, who is not alone, has responsibilities towards other people with whom she lives. In this study, we discussed and tried to highlight the relations of people with each other and with their families, their responsibilities towards society and the verses related to them.

As seen in the verses, Allah wanted people to stay away from things that would endanger and harm them, and encouraged them to do good and beneficial things.

With the innovations brought by the modern age, human has forgotten the value that Allah has given him/her, s/he has tended to the world more, and has reduced his/her relations with other people. So, people have begun to live an individual life. As a result of this, invaluable concepts such as unity, trust, cooperation and brotherhood are on the verge of disappearing.

Classical and modern commentators have handled some issues in the “Nûr” Verse differently, and while doing this, they have taken the conditions of those times into account. Therefore, the Qur'an has addressed all humanity in every period and has responded to the needs of people. Muslims can achieve prosperity if they apply the Qur'an al-karim, which maintains and will always maintain its effectiveness in every era, in their lives.

In this study, we came to the conclusion that a person should not live a life aimed solely at her/himself, and that s/he has responsibilities towards society and her/his family. It is stated that these behaviors of people who disrupt the social order, do not respect people's life, do not know how to behave and live only for the world, are sin in the sight of Allah and will be punished.

Key words: Swear, Adultery, Slander Veiling, WeDding, Slander-, Family, Residence

ÖNSÖZ

Bizi yoktan var eden, her daim bizi gözeten, bize bizden daha yakın olan, gönderdiği ilahi kitapla hayatımızı kolaylaştıran Allah-u Teâla'ya sonsuz şükürler olsun. O'nun sevgili habibi, âlemlere rahmet olan Peygamberine (s.a.v) ve O'nun âl ve ashabına da sonsuz salat ve selam olsun.

Allah-u Teâla şüphesiz insanı en güzel şekilde yaratmış, yeryüzünün halifesi kılmış ve gönderdiği hükümlerle kendisine nice kolaylıklar sağlamıştır. Akıl nimeti vererek de onu yarattığı diğer varlıklardan üstün tutmuştur. İnsan işte bu aklı sayesinde doğruyu-yanlışı, iyiyi-kötüyü ayırt etme kabiliyetine sahiptir. Kendisinden istenen de zaten budur. Kur'ân'ın birçok ayetinde de insan, aklını kullanmaya davet edilmiştir. Dünya hayatı gelip-geçicidir. Bu yüzden onun eğlencesine ve oyununa dalıp da ahiret hayatı riske atılmamalıdır. Allah'ın insanı yaratmasında bir amaç vardır, o da kendisine kulluk edilmesidir.

Kur'ân-ı Kerîm'de "İnsanoğlu, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanıyor?" (Kıyâmet, 36) buyrulmuştur. Başka bir ayette şöyle denilmiştir;"Her kim zerre kadar bir iyilik yapmışsa onu (amel defterinde) görecektir. Her kim de zerre kadar bir kötülük yapmışsa onu (amel defteinde) görerectir." (Zilzâl, 7-8)

İslam, topluma ve aileye önem vermiş, bunlara hâle gelecek şeylerden de uzak durulmasını istemiş ve böylelikle insanların daha huzurlu bir hayat sürmelerini hedeflemiştir. Biz de bu çalışmamızda insanın hayatında vazgeçilmez olan bazı konuları ortaya koymaya çalıştık. Bunu da Nûr suresiyle sınırlı tuttuk. Çünkü Nûr suresi insan hayatına etki eden bu vazgeçilmez konuları barındırmaktadır.

Bahsi geçen bu konuları klasik ve modern tefsirler bağlamında açıklamaya çalıştık. Bu çalışmamızı ele alırken de akademik ölçülere bağlı kalmaya gayret ettik. Çalışmamız giriş, birinci bölüm ve ikinci bölüm olmak üzere ele alınmaya çalışılmıştır. Giriş kısmında söz konusu sure ile ilgili bazı genel bilgilere değinilmiştir. Birinci bölümde surede bulunan bazı ahkâm konuları açıklanmış, ikinci bölümde ise surede bulunan ahlaka dair konular ön plana çıkartılmıştır. Tezimiz sonuç bölümüyle sonuçlanmıştır.

Leyla AKKAŞ

TEŞEKKÜR

Tezin konusu belirlemede, kaynaklara ulaşmada ve tez konusunun diğer aşamalarında yardımlarını esirgemeyen Sayın Danışmanım Doç. Dr. Ziya Şen'e ve eğitim-öğretim hayatım boyunca maddi-manevi desteklerini esirgemeyen aileme teşekkürlerimi borç bilirim.

Leyla AKKAŞ

Manisa/ 2022

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	IV
ÖZET	1
ABSTRACT.....	2
ÖNSÖZ	3
TEŞEKKÜR.....	4
İÇİNDEKİLER	5
KISALTMALAR.....	6
GİRİŞ	7

BİRİNCİ BÖLÜM

NÛR SURESİNİN AHKÂMA DAİR KONULARI

1. Zina	10
2. Nikâh.....	14
3. Kazif (Namuslu bir Kadına İftira Atma Hadisesi).....	17
4. Liân	22
5. Kefâet (Evlilikte Denklik Meselesi)	28
6. Örtünme	33
7. Kölelik ve Cariyelik.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

NÛR SURESİNDEKİ AHLÂKA DAİR İHTİVA EDİLEN KONULAR

2.1. Hz. Âişe'nin Hayatı	49
2.1.1. Ben-i Müstâlik Gazvesi.....	52
2.1.2. İfk Hadisesi	52
2.1.3. İFK HADİSESİNDE ETKİN ROL OYNAYAN ŞAHISLAR.....	63
2.1.3.1. Mistâh ve Hz. Ebu Bekir'in Mistâh'a Karşı Tutumu.....	63
2.1.3.2. Abdullah b. Übey b. Selül ve İffetli Kadınlara İftira Atanların Durumu.....	66
2.2. Mesken Dokunulmazlığı ve Evlere Giriş Adabı.....	72
2.3. Evliliğe Teşvik	89
2.4. Aile İçi İlişkiler.....	91
SONUÇ	95
KAYNAKÇA.....	97

KISALTMALAR

a.s.	Aleyhisselâm
AGİİD.	Ağrı İslami İlimler Fakültesi Dergisi
b.	İbn-i
Bkz.	Bakınız
C.Ü.	Celal Bayar Üniversitesi
Çev.	Çeviren
DİA.	Diyanet İslam Ansiklopedisi
Doc.	Doçent
Dr.	Doktor
Yard.	Yardımcı
D.E.Ü.	Dokuz Eylül Üniversitesi
H.	Hicri
M.	Miladi
Md	Madde
No.	Numara
Neşr.	Neşreden
PAÜİFD.	Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Prof.	Profesör
r.a.	Radıyallâh-u anh
s.a.v.	Sallallâhu aleyh-i ve sellem
s.	Sayfa
ss.	Sayfa sayısı
Trc.	Tercüme
Trs.	Tarihsiz
Thrc.	Tahriç
Yay.	Yayınları

GİRİŞ

İnsanlara dünya ve ahiret mutluluğunun yollarını gösteren Kur'ân-ı Kerîm yüce ve eşsiz bir kitaptır. İnsanların hayatlarını düzene koymak ve daha iyi bir hayat yaşamak için birçok hükümler ihtiva etmektedir. İnsanlar Kur'ân-ı Kerîm'i anlamaya muhtaçtır, o yüzden bu hükümleri öğrenmeye ve hayatlarında uygulamaya geçmelilerdir. Allah-u Teâla'nın kullarından istediği de budur. İnsanlar bu hükümlere uymalarıyla kurtuluşa ererler. Bu yüce kitap hiç şüphesiz ki kişinin hayat sigortasıdır.

Hız. Peygamber (s.a.v) döneminde sahabe efendilerimiz inen ayetlere şahit oluyor ve nüzul sebeplerini öğreniyorlardı. Hakkında bilgi sahibi olmadıkları ayetleri ise Peygamberimize sorup o ayetler hakkında da bilgi elde ediyorlardı. Böylelikle sahabe efendilerimiz Kur'ân'ı anlama ve anlatma yolunda çaba sarf etmişlerdir. Peygamberimizin (s.a.v) ahirete irtihalinden sonra ise Kur'ân-ı Kerîm, anlaşılmaya daha çok ihtiyaç duyulmuştur. Öyle ki her dönemde müfessirler ortaya çıkmış ve bu müfessirler Kur'ân çerçevesinde değişen toplumun yeni ihtiyaçlarına cevap veren eserler ortaya koymuşlardır. Hızlı akan bir zaman diliminde bu değişimler hala olmaktadır ve Kur'ân'ın bu değişimlere cevap vermesine ve bu alandaki çalışmalara hala ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim bu çalışmalar sayesinde Kur'ân daha iyi anlaşılır hale gelecek ve her döneme ve zamana hitap edecektir.

Kur'ân-ı Kerîm'in amacı insan hayatının ve toplumun düzenini sağlamaktır. Birçok sure ve ayet-i kerimede insanların birbirleriyle olan ilişkilerine, toplumsal hayata yönelik sorumluluklarına, aile düzenine, edep adap konularına, münafıkların durumuyla ilgili hükümlere yer verilmiştir. Bu surelerden birisi de Nûr suresidir. Söz konusu surede insanın sosyal hayatında ne gibi davranışlara dikkat etmesi gerektiği belirtilmiş ve bunlarla ilgili bazı hükümlere değinilmiştir. Kişi ve toplum arası ilişkiler, aile içi meseleler ve davranışlar, kişi hakları, evlilik ve önemi vb. konular bunlardan bazılarıdır.

Biz bu çalışmamızda Kur'ân'ı daha iyi anlamayı hedef tutarak Nûr suresinin ihtiva ettiği konuları klasik ve çağdaş tefsirler bağlamında sosyolojik bir bakış açısıyla ele almaya çalıştık. Belirttiğimiz ayetlerin türkçe meâllerini yazarken Doç. Dr. Ziya ŞEN'in "Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Anlamı (Meâl)" adlı çalışmasını kullandık.

Nûr suresi; Medine döneminde, Beni Müstâlik gazvesinden sonra hicretin 5. (626-27) yılının sonlarında nazil olmuştur. Sure adını Allah'ın gökleri ve yeryüzünü aydınlatan nurunu tasvir ettiği için Nûr ayeti olarak adlandırılan 35. ayetten almaktadır. Sure 64 ayetten oluşmaktadır.¹

Bu surenin Ben-i Müstâlik Gazvesinden sonra indiğine dair âlimler arasında görüş birliği vardır ve bu görüş birliği, gazve dönüşü meydana gelen "İfk" olayıyla ilgili indirilen 11-20. ayetlerle de desteklenmektedir.² Burada son olarak Nûr suresinin ihtiva ettiği konular ve bu konuda yapılmış çalışmalara örnek vermek istiyoruz. Zina, zina eden kadın veya erkeğin durumu, namuslu kadınlara iftira atmanın çirkinliği, başkasının mahremine girerken dikkat edilmesi gereken hususlar, fuhuşun yasaklanması, iffetli olmak, selamlaşma ve izin istemenin önemi, kölelik , gözü harama bakmaktan korumak, ifk hadisesi vb. sürenin ihtiva ettiği konular arasındadır.

Nûr suresiyle ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Söz konusu yapılan bu çalışmalardan bazıları şunlardır;

1. Abdurrahman Çökur, "Hicab ve Zina Ayetlerinin Yorumunda Ortaya Çıkan Problemler" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Harran Üniversitesi Şanlıurfa, 1999.
2. Azat Karimov, "Kur'ân'da Nûr Kavramı" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012.
3. Abdulrahman Hasan, "Kur'ân-ın Temel Amaçları Açısından Nûr ve Furkan Suresi" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Sivas Cumhuriyet Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2019.
4. Baha Eddin Aljasem, "Nûr Suresi Bağlamında Ahkâm Ayetlerinin Tefsirinde Fıkhi Mezheplerin Etkisi" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Kahramanmaraş, 2015.
5. Elif Selvi Ekin, "İslam Geleneğinde Nûr Ayetinin Tefsiri" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Necmettin Erbakan Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019.

¹ M. Kâmil Yaşaroğlu, "Nûr Sûresi", **DİA**, Cilt: XXXIII, İstanbul, 2007, ss. 247-248.

² Ebu'l A'lâ Mevdûdî, "**Tefhimu'l Kur-an**", (Terc; Muhammed Han Kayânî, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnalı, Ali Ünal, Hamdi Aktaş), İnsan Yayınları, Cilt: III, s. 401, Baskı: Elif Ofset, İstanbul, 1986.

6. Fahriye Erdoğan, “Kur’ân Bütünlüğünde Nûr Suresiyle Verilmek İstenen Mesajlar” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020.
7. Hasan Erdoğan, “Nûr Suresindeki Hukuki ve Ahlaki Prensipler” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi İstanbul, 1993.
8. Lachin Guliyev, “Mü’minun ve Nûr Surelerindeki Kırâat Farklılıkları ve Manaya Etkisi” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Bursa Uludağ Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü Bursa, 2020.
9. Faruk Görgülü, “Sa’lebi Tefsiri’nden Nûr Suresi’nin tahkik ve tahlili.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi İzmir, 1995.
10. Rüştü Köse, “Nûr Suresinin İkinci Ve Üçüncü Âyetlerinin Ve İlgili Rivâyetlerinin Tahlil Ve Değerlendirilmesi.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Erciyes Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2002.
11. Rabiah Mılad, “İfk Ayetleri Tefsiri ve İslam Düşüncesine Yansımaları” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Kastamonu Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu, 2017.
12. Halil İbrahim Şahin, “Nûr Suresi Işığında İslami Hayat” Çelik Yayınevi, İstanbul, 2008. (Kitap)
13. Saliha İnal, “Nûr Suresi Edep ve Ahlak Düsturları” Çıra Yayınları, İstanbul, 2010. (Kitap)

BİRİNCİ BÖLÜM NÛR SURESİNİN AHKÂMA DAİR KONULARI

1. Zina

“ زنا ” kelimesi dini bir sözleşme olmaksızın kadınla yapılan cinsel ilişki anlamına gelmektedir.³ Cürcâni, zinayı “nikâh bulunmaksızın ön tarafa cinsi ilişkide bulunmak, erkeğin sünnet mahallinin tamamı veya çoğunun nikâh ve nikâh mülkü şüphesi bulunmaksızın kadının fercine girmesi”⁴ şeklinde tanımlamıştır. Kurtûbî’ye (671/1273) göre zina; “insanın” tabiatı itibariyle arzu ettiği fakat dinen haram kılınacak bir şekilde cinsel uzvunu, bir cinsel uzva sokmaktır. Bu durum gerçekleşti mi zina için uygulanan ceza vacip olur.⁵ Sâbûnî (1930/1952) ise; zina edene zânî ve fahişe denilebileceğini belirtmiştir.⁶

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere zina kadın ve erkeğin meşru olmayan bir birliktelik yaşamasıdır. İslam dini çirkin ve kötü bir fiil olan zinanın yasak olduğunu belirtmiş ve ona kesin bir şekilde yaklaşılmamasını emretmiştir.⁷ Zira zina yüzünden ortaya çıkan savaş ve tartışmalar insanları rahatsız etmiş ve âlemde bulunan düzenin bozulmasına neden olmuştur. İşte bu durum zinanın haramlığına bir sebep olmaktadır. Çünkü zina tartışmaları, husumeti ve intikam duygusunu ortaya çıkarmakta ve bunun sonucunda da telafisi mümkün olmayan fiiller meydana getirmektedir.⁸ Zina yalnızca İslam’da değil bütün dinlerde çirkin ve kötü bir fiil olarak kabul edilmiş, soybağının karışması ve namus gibi kavramlar açısından tehlikeli bulunmuştur. Bundan dolayı İslam hukukunda da had cezalarının en çetini, zina suçlarında görülmüştür.⁹

Kur’ân-ı Kerîm’de zina kelimesi beş ayette geçmekte olup zinaya yaklaşılmaması gerektiği,¹⁰ şirk ve adam öldürme gibi büyük günahlar arasında

³ Rağîp el İsfahânî, “Müfredât Kur’ân Kavramları Sözlüğü”, (Terc: Abdülbaki Güneş, Mehmet Yolcu), Çıra Yayınları, İstanbul, s. 466.

⁴ Ali b. Muhammaed Seyyid Şerîf el-Cürcâni, “**et-Ta’rîfât Terimler Sözlüğü**”, (Trc-Şerh; Arif Erkan), Baskı: 1, Bahar Yayınları Sözlük Serisi, 17, İstanbul, Nisan, 1997, s. 118-119.

⁵ Kurtûbî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh, “**el- Câmî li Ahkâmul Kur’an**”, (Tahkik: Abdullah b. Abdul Hasan), Cilt: XV, s. 102, Baskı: 1, 1427/2006, Beyrut/ Lübnan.

⁶ Muhammed Ali es- Sâbûnî, “**Safvetüt Tefâsir**”, Cilt: II, s. 326, Yayınevi: Dersaaedet, İstanbul, Trs. (Tarihsiz).

⁷ Bkz; İsrâ, 17/32.

⁸ Mehmet Vehbi, “**Ahkâm-ı Kur’âniye**”, Üç Dal Neşriyat, Ankara caddesi, No: 46-48, Sirkeci-İstanbul, ss. 181-182.

⁹ Yağmur Temiz, Türk İslam Hukukundan Günümüze “ZİNA”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, s. 5, Sayı: 2, Yıl, 2014.

¹⁰ İsrâ, 17/32.

sayıldığı,¹¹ zina eden erkekle zina eden kadına yüzer sopa vurulması emredilmekle beraber bu kişilerin ancak zina edenlerle veya bir müşrikle evleneceği vurgulanmaktadır.¹²

Konuyla ilgili Nûr suresi ikinci ayet-i kerimede erkek ile kadın arasındaki fuhşun cezası belirtilmiş ve şöyle buyrulmuştur:

الرَّائِيَةُ وَالرَّائِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ
بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيَشْهَدُ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿2﴾

“(Evlenmemiş) zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine (ceza olarak) yüzer sopa (değnek, kamçı) vurun. Eğer Allah’a ve ahirete inanıyorsanız, Allah’a dini (O’nun cezası uygulama) konusunda, onlara karşı duyduğunuz acıma duygusu, sakın sizi etkisi altına almasın (Allah’ın hükmünü uygulamaktan alıkoymasın). Müminlerden bir grup da onlara uygulanan bu cezaya şahit olsun.”¹³

Müslümanların her türlü iş ve davranışlarında olduğu gibi evliliklerinde de birbirlerine karşı sadakat borcu vardır. Evlilik süresince karı-koca, birbirlerine karşı tam bir sadakatle sorumludurlar.¹⁴ Zina ise aile müessesinde sadakat kavramının mevcudluğuna zarar veren fiillerden sayılmıştır.¹⁵

Allah-u Teâla kadın olsun erkek olsun her ikisinin de gözlerini haramdan sakınmalarını ve edep yerlerini muhafaza etmelerini emretmiştir.¹⁶ Peygamber efendimiz (s.a.v) de “Ey Ali! Bir bakışa ikincisini dahil etme! Çünkü ilk bakış (kasıtsız olduğundan) senin için affedilmiştir. İkinci bakışa ise hakkın yoktur.”¹⁷ diyerek konunun ne kadar önemli olduğuna dikkat çekmiştir.

İslam’da hiç şüphesiz aile kavramı önemlidir ve onu ayakta tutmak, sarsılmasını önlemek, gelecek neslin sağlıklı olmasını sağlamak ve onlara iyi bir gelecek bırakmak için çaba sarf etmek gerekmektedir. Bunlar da ancak zinaya yaklaşılmamasıyla olacaktır.

¹¹ Furkan, 25/68; Mümtehine, 60/12.

¹² Nûr, 24/2-3.

¹³ Nûr, 24/2.

¹⁴ Halil İbrahim Acar, “Ailede Sadakat ve Güven (Kur’an ve Sünnet Bağlamında)”, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 12/29, p. 1-16, DOI Number: [http:// dx. doi. Org /10. 7827/TurkishStudies.12548](http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12548) ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY, s. 6.

¹⁵ Faruk Erem, “Zina”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1961, Volume 18, Issue 1-4, p. 125-159. s. 5.

¹⁶ Bkz; Nûr, 24/30-31.

¹⁷ Ebu Dâvûd, “Nikâh”, 43.

İslam dininde kötülüğe götüren her bir işte ceza mevcut olduğu gibi insan hayatını zorlaştıran, çirkinleştiren zinanın da bir cezası vardır. Zira ceza sayesinde bu kötü fiil tamamen yok edilemese de azaltılabilir veya engellenebilir.

Ayet-i kerimede zina edene verilecek olan cezanın hükmünden bahsedilmiştir. Âlimler zina suçunun cezası konusunda farklı görüşler öne sürmüşlerdir. Zina eden kişilerin durumları farklıdır. Evli olmayan birisi zina ederse ona yüz değnek vurulur. Âlimler bu cezaya ek olarak bir de sürgün cezasını ilave etmişlerdir. Ebu Hanife'ye (150/ 767) göre sürgün cezasını uygulamak devlet başkanının tercihinin bırakılmıştır. Evli olan birisinin zina fiilini işlemesi sonucunda ise recm cezasına çarptırılır¹⁸ yani taşlanarak öldürülür. Bu uygulama Peygamberimizin (s.a.v) uygulaması ile sabittir.¹⁹

Zina suçunun tesbiti için zâninin dört mecliste dört kere zina ettiğine dair itirafı veya dört şahidin zinayı gördüklerine lâfızda ve manada bir olması kaydıyla şahadet etmeleri gerekli görülmüştür.²⁰ Seyyid Kutub'a (1906/1966) göre celde yani değnekle vurmak, zina eden bekâr erkek ve kadınlara verilen bir cezadır. Nitekim bunlar evlilikle kendini korumamış kimselerdendir. Akıllı, özgür ve ergenlik çağına ulaşan Müslümanlara, bu ceza uygulanmaktadır. Özgür ve ergenlik çağına ulaşmış olup gerçek bir nikâh sonucunda da cinsel ilişkide bulunmuş olan Müslümana muhsan denilmektedir. Böyle biri zina fiilini işlediğinde cezası, taşlanarak öldürülmedir. Celde ayetle sabit olmuş recm ise Peygamberimizin (s.a.v) uygulamalarında görülmüştür. Bu uygulamalar sonucunda değnek cezası bekâr bir kimse zinâ ettiğinde, recm cezası ise evli bir kişi zina ettiğinde uygulanmaktadır.²¹

Ebu Hûreyre (r.a) şöyle rivayet etmiştir: Peygamber mescidde bulunurken Müslümanlardan bir adam gelmiş ve Peygamber'e şöyle seslenmiştir: "Yâ Resulallah ben zina ettim," dedi. Resulullah ondan yüzünü çevirdi. Fakat adam yüzünü çevirdiği tarafa dönerek kendilerine (tekrar): "Yâ Resulallah, ben zina ettim," dedi. Ondan yine yüzünü çevirdi. Bunu tam dört defa tekrarladi. Adam kendi aleyhine dört defa şahadette bulununca Resulallah kendisini çağırdı ve:

¹⁸ Recm, muhsan (evli) kadın veya erkek zinâkarın cezasıdır, taşıyarak öldürmek demektir. Detaylı bilgi için bkz; İzzeddin Belik, "Âyet ve Hadislerle İslami Hayat", (Çev: İbrahim Cücük-Vecdi Akyüz-Salim Ögüt), Gündoğdu Matbası, Cilt: III, s. 205, İstanbul, 1992.

¹⁹ İbn Kesir, İmam-ı Celil Hafız İmadid-din Ebu'l Fudai İsmail ed-Dimeşk. "Tefsiru'l Kur-anil Azim" (Tahkik: Heyet), Cilt: X, s. 162, H/554. Kahire, 2000. Bkz; Ebu Dâvûd, "Hudud", 23.

²⁰ Mehmet Vehbi, s. 183.

²¹ Seyyid b. Kutub b. İbrâhîm b. Hüseyin eş-Şâzili, "Fizilâli Kur-an", (Mütercimler: M. Emin Saraç, Bekir Karlıağa, İ. Hakkı Şengüler), Hikmet Yayınları, No: 10, İlmi Eserler Serisi: 1, Baskı: Elif Ofset, İstanbul, s. 375-376.

“Sende delilik var mı?” diye sordu. Adam:

-Hayır cevabını verdi.

“Hiç evlendin mi?” diye sordu. Adam:

- Evet! dedi. Bunun üzerine Resulullah:

“Bunu götürün recmedin!” buyurdular.²² Hadisten de anlaşılacağı üzere zina akıllı ve aklını kullanan bir kişinin işleyeceği bir suç değildir ve recm cezasının evli bir kişiye uygulandığı görülmektedir.

İslam âlimleri celde cezasını uygularken birtakım hususları göz önünde bulundurmuşlardır. Eğer celde cezası erkeğe uygulanacaksa üzerinde belden aşağısını örten bir elbise bulunması ve celdenin doğrudan sırtına vurulması gerekir. Eğer celde cezası kadına uygulanacaksa, üzerinde gömleği yani üst elbisesi bulunduğu ve oturduğu şekilde vurulması gerekir.²³ Ayette belirtilen diğer bir husus da ceza verirken acımamak ve yumuşaklık göstermemektir. Zira acır ve merhamet gösterilirse suçun caydırıcılığı ortadan kalkar ve bir defa suç işleyen kişi ikinci defaya tekrar yeltenir. Ayrıca işlenen suç toplum önünde cezalandırılmalı ki hem kişi hem de toplum işlenen suçun büyüklüğünü idrak etsin.²⁴ Zânilerin toplumun huzurunda cezalandırılmalarının hikmeti ise insanlara ders olması ve bu işe karşı istekli olanları korkutup bundan vazgeçirilmesi içindir. Toplumun huzurunda cezalandırılmak insan nefesine daha ağır gelir ve kişi işlediği suçtan dolayı mahcup düşer.²⁵ Çünkü kişinin rezil olup mahcup düşmesi bazen cezadan daha etkili olmaktadır.²⁶ Böylelikle kişi değil zina yapmaya, yaklaşmaya dahi tenezzül etmeyecek hale gelebilir. Aksi takdirde işlenen suç basitleştirilir ve normal hale gelmiş olur. Bu da toplum ve gelecek için felakete yol açar. Bu tür cezanın günümüz koşullarında da uygulanmasının iyi olacağı kanaatindeyiz. Nitekim günümüzde zina suçuna verilen cezaların yeterli olmadığına dolayısıyla toplumdaki uygulamaların da bunu azaltmadığına şahid olmaktayız. Bu fiili işleyen kişinin toplum önünde de cezalandırılması, işlediği suçun ehemmiyetini kavramasına ve toplum tarafından kınanmasına yol açar. Kişi işlediği suçtan dolayı

²² Müslim, “**Hudud**”, 16.

²³ Ebu'l-Hasan Mukâtil b. Süleyman, “**Tefsir-i Mukâtil b. Süleyman**”, Cilt: III, s. 182, Baskı: 1, Yıl, 1423/2002, Beyrut/Lübnan.

²⁴ Seyyid b. Kutub, s. 1642.

²⁵ Süleyman Ateş, “**Kur'an'ı Kerim Tefsiri**”, Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988, Cilt: IV, s. 1784, 1995.

²⁶ Sâbûnî, s. 326.

tevbe etmeyip pişman değilse bile bu tür ceza sonucunda tevbe edip pişman bir duruma gelebilir.

Günümüzde işlenen ve hala işlenmeye devam eden zina fiili aile bağlarına ciddi hasarlar vermektedir. Kişiler hayatları boyunca bu duyguyla yaşamakta ve toplumdan soyutlanmaktadır. Kişiye verilen yaptırım cezalarından da net bir sonuç alınamamaktadır. Biz burada suçu işleyen kişinin hâkim önünde yargılanması veya hapse girmesinin yanında toplum önünde de cezalandırılması gerektiği düşüncesindeyiz. Çünkü cezalandırılan kişiyi diğerleri de görür, bundan ibret alıp suça meyletmeye kalkışmaz. Böylelikle bu tür suçların çoğalmasının önüne geçilebilir.

2. Nikâh

“النكاح” kelimesi sözlükte birbirine eklemek ve toplamak anlamına gelmekte olup erkek ve kadının birlikte olmak için yaptığı sözleşmeye denilmektedir.²⁷ Cürcânî’ye göre nikahın amacı evlilik sözleşmesidir.²⁸ Nikâh dinimizde sünnettir. Kişinin arzu ve isteklerinin önüne geçemediği durumlarda nikâhlanması vacip görülmüştür. Nikâhın gerçekleşmesi için ise icap-kabul veya bunlardan herhangi birinin mevcutluğu gereklidir.²⁹

İnsanoğlunun yaratılışında var olan evlilik; fitrî cinsellik ve birlikte yaşama hissinin bir gereğidir. Dünya hayatının nizamı ve neslin devamı ancak evlilik sayesinde olabilir.³⁰ İslam dini evliliğe sıcak bakmış ve kişileri evlenmeye teşvik etmiştir.³¹ Hz. Peygamber (s.a.v) de gençlerin evlenmesini istemiş ve onlara evlenmeleri konusunda yardımcı olmuştur.³² İnsanlar başlangıçtan beri aile birliği içerisindeydi. Nitekim Kur’ân’ın insanın yaratılışıyla ve neslin devamıyla ilgili verdiği bilgiler buna işaret etmektedir. Ayet-i kerimede şöyle buyrulur: “Ey insanlar sizi bir tek canlı varlıktan (özden) yaratan, ondan da (aynı özden) eşini yaratıp ikisinden birçok erkek ve kadınlar çoğaltıp (yeryüzüne) yayan Rabbinize karşı duyarlı olun.”³³ Ayrıca

²⁷ Cürcânî, s. 241.

²⁸ Rağıp el-İsfahânî, s. 1087.

²⁹ Ebû'l Berekât Hafızüddin Abdullah b. Ahmed b. Mahmud En-Nesefî, “*Kenzü'd Dekâik*”, Cilt: I, s. 251, 1432/2011, Beyrut.

³⁰ Nihat Yatkın, “İslam’da Evlilik ve Eş Seçiminde Dindarlığın Tercih Edilmesi”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 33, Erzurum, 2010, s. 2.

³¹ Bkz; Nisâ, 4/3; Nûr, 24/32.

³² Ebû Ca’fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el Âmülî et-Taberî El-Bâğdâdî, “*Câmiu'l Beyân an Te’vîli Âyi'l-Kur’ân*”, (Tahkik: Abdullah b. Abdül Muhsin), Cilt: XVII, s. 274-275, Baskı: 1, 1422/2001, Kahire.

³³ Nisâ, 4/1.

Kur’ân erkek ve kadının yalnızlığının karşı cinsle giderildiğini belirtmekte olup şöyle buyrulmaktadır: “O’nun (varlığının) delillerinden biri sizin için kendileriyle huzur bulasınız diye kendi türünüzden (içinizden) eşler yaratması, aranızda sevgi ve merhameti yerleştirmesidir. Şüphesiz bunda, gerçekten bilen kimseler için alınacak ibretler vardır.”³⁴ Ayette geçen huzur kelimesini insanın ruhî yönünü görmezden gelip sadece cinsel anlamda rahatlatma olarak ele almak yanlıştır. Zira evlenme ve aile hayatı hem eşlerin helal daire çerçevesinde cinsel ihtiyaçlarını gidermesini hem de birbirlerine maddî ve manevî olarak hayat arkadaşlığı kurmalarını sağlamaktadır.³⁵

الرَّائِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ وَالزَّانِي لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحُرِّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ (3)

“Zinakâr erkek ancak zinakâr veya müşrik bir kadınla evlenebilir. Zinakâr kadın da ancak zinakâr veya müşrik bir erkekle evlenebilir. Bu tür bir evlilik (zina edenlerle evlenme), müminlere haram kılınmıştır.”³⁶

Bu ayetlerin nüzul sebebi olarak bazı sahabelerin Peygamberimize (s.a.v) gelerek fahişeliği ile meşhur olan kadınlarla evlenmek istemesi gösterilir. Allah bu ayetlerle bu durumda olan kadınlarla evlenilmesini haram kılmıştır.³⁷

Ayet-i kerimede evlenmenin kimlerle olabileceğinden bahsedilmiş, zina eden kişinin kendisi gibi zina eden birisiyle evlenebileceği, zinanın ne kadar çirkin fiil olduğu ve Müslümanlara da zina eden kişiyle evlenmenin haram kılındığı hususuna değinilmiştir. Bu ayetin önceki ayetlerle de ilişkisi olup güzel bir şekilde açıklanmıştır. Allah-u Teâla’nın: "Ancak nikâhlanabilir" emri ancak böyle birisi ile ilişki kurabilir, demektir. Nikâhın hem erkek hem de kadın için kullanılması ise her iki tarafın bu konuda sorumlu tutulmasındandır.³⁸

Allah-u Teâla bu ayetlerle zinaya bulaşan bir erkek; ancak kendisi gibi zinaya bulaşmış bir kadın veya müşrik bir kadın ile hayat kurabilir, buyurmuştur. Çünkü zina gibi bir suçu günahkâr bir kadın ile onu haram saymayan müşrik kabul eder. Aynı şekilde zina fiilini işleyen kadın için de bu durum söz konusudur. Zina eden kadınla da günahkâr bir erkek veya zinayı günah saymayan müşrik bir erkek evlenebilir.³⁹

³⁴ Rûm, 30/21.

³⁵ Nedim Bahçekapılı, “İslam ve Kilise Hukuku Açısından Aile ve Evlilik”, **Avrupa İslam Üniversitesi İslam Araştırmaları**, Yıl: 1, Sayı: 1, Şubat, 2008, s. 3-4.

³⁶ Nûr, 24/3.

³⁷ Taberî, s. 149-150.

³⁸ Kurtûbî, s. 116.

³⁹ İbn Kesîr, s. 165.

Allah katında övülmüş bir müminin zinâkâr bir kadınla evlenmesi, ona ilgi göstermesi ve zinâkârlıkla damgalanmış ‘fâsıklar grubuna dahil olması tehlikelidir, haramdır. Çünkü bu durumda fâsıklara benzemeye, hakkında şüphe uyandırmaya, dedikoduya, gıybet ve çeşitli fesatlıklara sebep olma gibi sakıncalar söz konusudur. Bir yerde herhangi bir günah fiilini işleyenlerle birlikte oturmak bile nice günaha sebebiyet vermektedir! Zina suçunun olduğu yerde günahın olmaması da mümkün değildir. Allah-u Teâla müminlerin bu günahıtan sakınmalarını ve hayatlarını nezih yaşamalarını sağlamak amacıyla zinayı haram kılmış, onları iyi, güzel, helal ve temiz olana teşvik etmiştir.

Huyları ve karakterleri benzerlik göstermeyen kişiler arasında bir sevgi ve muhabbet olması beklenemez. Dolayısıyla böyle kişilerin evlenmesi de doğru değildir. Çünkü bu, kişiler arasında bir anlaşmazlığa yol açacaktır.⁴⁰

Nesebin korunması ve aile bağların zedelenmemesi için zina eden kadınla evliliğin yasaklanması şarttır. Çünkü böyle bir kadın her türlü kötülüğü yapabilir, dolayısıyla eşler arasında olması gereken güven duygusu mevcudluğunu yitirir. Güven duygusunu yitiren eşler de evlilik müessesini yürütemezler. Örneğin zina eden kadın başka birinin nesebine bağlı çocuğu getirip eşine ait olduğunu iddia edebilir. Bu durum neseb kimliği sorununu ortaya çıkarır. Böyle bir evlilik fâsıklara benzemeye, töhmet altında kalmaya, kötü dedikodulara, nesep eleştirisine ve değil müminlere, kötü ve rezil insanlara bile yakışmayan birçok kargaşaya sebep olmaktadır.⁴¹

Ateş’e göre fuhuşa bağımlı olan bir erkek fahişe bir kadınla evlenmeyi kabul eder. Namuslu ve iffetli insanlar ise fahişelerle evlenmek istemezler. Mümin bir insanın, fuhuş yapan birisiyle evlenip yaşaması doğru kabul edilmemiştir. Nûr suresindeki söz konusu ayetten maksat ise zina suçunu işleyip de tevbe etmeyen ve günahında ısrarcı olan kişilerle evlenilmemesidir. Ancak kişi günahından tevbe ederse affedilir ve onlarla evlenmekte bir sakınca yoktur.⁴²

İslam, heva ve arzularının esiri olan bir ev ve yuva kurmayı amaç edinmeyen hayvani his sahipleriyle mücadeleyi hedefler. İslam, kaba bedeni haz anının sona ermesiyle sona ermeyen, ortak bir hayat kurmayı diler. Onun amacı cinsi alâkaları, iki

⁴⁰ Ömer Nasuhi Bilmen, “**Kur’an-ı Kerim’in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri**”, Cilt: V, s. 2320, Akpınar Yayınevi, İstanbul.

⁴¹ Ebûsuûd, Muhammed b. Muhammed el-İmâdî Hanefî, “**İrşâdü’l-Akli’s-Selim ilâ Mezaya’l-Kitabî’l-Kerim**”, (Tahkik: Ahmet Atâî), Cilt: IV, s. 92, 1974, Riyad.

⁴² Ateş, s. 1786.

vücudun karşılaşmasından ziyade, iki gönlün, iki kalbin ve iki ruhun karşılaşmasını meydana getiren yüksek insani duyguları oluşturmaktır. Ortak bir hayatla ve ortak bir yuvada kanat geren, ana-babanın gölgesinde yetişen, ortak bir gelecekleri olan, iki insanın bir araya gelmesi asıl hedeftir.⁴³ Bu ise ancak zina gibi büyük bir günahtan uzak durup sakınmakla mümkün olacaktır.

3. Kazif (Namuslu bir Kadına İftira Atma Hadisesi)

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥﴾

“Namuslu ve iffetli kadınlara zinâ suçlamasında bulunup da sonra (bunu ispat için) dört şahit getiremeyenlere seksen sopa (değnek, kamçı) vurun ve bundan böyle onların şahitliğini asla kabul etmeyin. Çünkü onlar yoldan çıkmış kimselerdir.”⁴⁴

Sözlükte taş atmak anlamına gelen kazf, terim olarak bir kimseye sövmek ve ayıplamak için zina isnad etmek demektir. Zina isnad eden kişiye “kazıf”, zina isnad edilene “Makzfıf”, zina isnadında kullanılan söze “Makzfıfün bih”, zinanın isnad edildiği mekana da “Makzilfün fih” denilmektedir.⁴⁵

Bu ayetin nüzul sebebi hadislerde şöyle geçmektedir: Enes’in (r.a) şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Resulullah ile Mekkeliler arasında anlaşma varken, Mekkelilerden bir kadın, İslamı öğrenme amacıyla hicret ederek Resulullah’ın yanına geldi. Müşrikler ‘O kadın hakkında sadece erkekleri arzuladı.’ dediler. İşte bunun üzerine Allah-u Teâla yukarıdaki ayet-i kerimeyi indirdi.”⁴⁶

Ayette geçen muhsan kelimesi; sözlükte uzak durmak, kaçınmak, men, engellenme, durdurma anlamlarına gelmektedir.⁴⁷ Muhsanat kelimesi ise "muhsana"nın çoğul hali olup, Arapça'da namuslu, iffetli kadın demektir. Normal koşullarda herhangi bir iffetsiz davranışı olmayan kişileri biz iffetli olarak kabul ederiz ve hukuken de bu böyle kabul edilir.⁴⁸ Ayetin açık anlamı, bütün namuslu kadınları

⁴³ Seyyid Kutub, s. 378-379.

⁴⁴ Nûr, 24/4-5.

⁴⁵ Cürçânî, s.184.

⁴⁶ Muhammed b. Musa Âl-i Nasr Selim b. İd el-Hilâli, “Esbâb-ı Nüzul”, (Trc. İshak Doğan), Beka yayıncılık, Cilt: III, s. 219, Temmuz, 2020.

⁴⁷ Selma Eşkan, “İslâm Aile Hukukunda Evlilik Engeli Olarak Din Farkı Problemi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Erzurum, 2007, s. 65.

⁴⁸ Beşir Gözübenli, İslam Aile Hukukunda "İHSAN" Kavramı Hakkında Bazı Mülâhazalar, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Cilt: VI, s. 11-17, Sayı: 11, Nisan, 2008.

kapsamına almakta olup namuslu kadınlara iftira atıp da söylediklerini dört şahitle delillediremeyen kimseye kazf haddi (iftira haddi) uygulamaktır.⁴⁹ Dolayısıyla ayette geçen muhsan kelimesine iffetli ve iffetini koruyan bunu sağlayacak konumda bulunan kişi şeklinde anlam verilebilir.⁵⁰

İslam hukukçuları, kazf suçunda, muhsan olma şartıyla genelde mağdurun, akıllı, ergen, hür, Müslüman ve iffetli olmalarını kastetmektedir. Bu niteliklere sahip olmayan kişiye, zina isnadında bulunan birisi için kazf değil, ta'zir⁵¹ cezası uygulanır. Bu nitelikler arasında yer alan iffet kelimesiyle kastedilen ise şahsın zina fiilinden uzak olduğunun herkes tarafından bilinmesidir.⁵²

Zina iftirası, açık bir şekilde “zina ettin”, “fahişe”, vb. sözlerle ve kinayeli bir tarzda “fask”, “facir”, “haram mahsulü çocuk” vb. sözlerle de olabilir. Açık bir ifadeyle yapılan zina isnadında yoruma açıklık yoktur. Zina iftirasını kinayeli tarzda söyleyen kişinin ise niyetine bakılır ve o kişiye ona göre bir davranış sergilenir. Üstü kapalı sözle yapılan zina iftirası ise iki kişi arasında geçen "Benim annem fahişe değil" "Anlaşıldı anlaşıldı senin annen temiz bir kadınmış" vb. sözlerle olur. Ebu Hanife ve Şafiî(204/820) ye göre bu tür üstü kapalı sözler zina iftirası sayılmamıştır. İmam Mâlik (179/795) ise bu tür sözleri de zina iftirası saymıştır. İmam Ahmed b. Hanbel (241/855) ise, öfkeliyken söylenen sözleri zina iftirası saymış, normal durumlarda ise saymamıştır.⁵³

Mezhepler arasındaki bu görüşlerden İmam Mâlik'in görüşü bize daha mantıklı gelmektedir. Zira zina iftirası gibi ağır bir suçun üstü kapalı olarak yapılmış olması durumunda da mutlaka bir cezasının olması gerektiği kanaatindeyiz. Çünkü bu suç üstü kapalı olarak yapılsa da karşı tarafın düşüncesi, ne hissettiği veya incinip-incinmediği bilinemez. Kişiye söylenilen sözler ağır gelebilir, gururunu incitebilir, kalbi kırılabilir. Dolayısıyla bu tür sonuçların ortaya çıkmaması için zina iftirasının her türlü söyleminden kaçınılmalıdır.

⁴⁹ Ateş, s. 1787.

⁵⁰ Yaşar Yiğit, “İnsanlık Onur ve Şerefine Korunması Açısından Kazf Suçu ve Cezasının Değerlendirilmesi”, **Marife**. Yıl: 3, Sayı: 1, Bahar, 2003, ss. 107-117, s. 110. Bkz; Şamil Dağcı, “İhsan”, **DİA**, Cilt: XXI, ss. 546-548, İstanbul, 2000.

⁵¹ Tâ'zir; had cezaları veya cinayetlerindeki gibi belirli cezası bulunmayan suçlara verilen, miktarı ve uygulaması yöneticiye bırakılmış cezaları ifade eder. Detaylı bilgi için bkz; Tuncay Başoğlu, “Tâ'zir”, **DİA**, Cilt: XL, ss. 198-202, İstanbul, 2011.

⁵² Yaşar Yiğit, s. 110.

⁵³ Fahrüddin Râzi, “**Tefsir-i Kebir Mefâtiḥul- Gayb**”, Cilt: XXIII, s. 153, Baskı: 1, 1401/1971, Lübnan. Bkz; Ateş, s. 1787-1788. Bkz; Kurtûbî, s. 124.

İftirâ kavramı, bir kimseye asılsız olarak suç, günah yahut kusur sayılan bir söz, davranış veya nitelik isnat etmek⁵⁴ anlamına gelmektedir. Ayette ise iffetli kadınlara isnad edilen bir suç olarak geçmekte olup iffetli kadınlara iftirâ atanlara verilen değnek (sılaş/sopa) cezalarından bahsedilmektedir. Eğer iftirâ atılan kişi kadın değil de erkek olursa iftirâda bulunan kişinin cezası yine değnektir. Âlimler arasında bu hususta ihtilâf yoktur. İftirâ atan kişi söylediği şeyin doğruluğuna dair delil getirirse ondan bu ceza kaldırılır eğer delil getiremezse iftirâ atan kişiye ceza verilir. Bu cezalar ayet-i kerimede üç başlık altında ele alınmıştır:

-İftirâ atan kişiye seksen sopa vurulması,

-Şahidliğinin sonsuza kadar kabul edilmemesi,

-Hem Allah nezdinde hem de insanlar nezdinde adaletli olmayıp fasıklardan kabul edilmesi.⁵⁵

Ayette "iffetli kadınlar" diye ifade edilmesi, ayetin nüzul sebebinden veya bu tür isnadların daha çok kadınlara yönelik yapılmasından dolayıdır. Bu tür suçlamalara genelde kadınların daha çok maruz kaldığı bilinmektedir. Nitekim kadına namusu simgeleyen bir unsur gözüyle bakılmakta ve en küçük bir davranışlarının dahi insanların nezdinde büyütüldüğü görülmektedir. Hâlbuki namus kavramının tek tarafa özgü değil hem erkeğe hem de kadına ait bir kavram olarak ele almak gerekmektedir. Peygamber efendimizin (s.a.v) zamanında mevcut olan ve işlenmesi halinde yaptırım cezasına tabi tutulan bu fiil, hala mevcudiyetini devam ettirmekte olup nice gönülleri incitmekte ve insanları hayattan soğutmaktadır. Hatta kişinin hayatına mâl olabilecek bir duruma dahi gelmektedir.⁵⁶

Ayette iffetli kadınlar üzerine atılan iftiradan bahsedilse de âlimler iftiranın sadece kadınlara yönelik olmadığı hususunda ittifak halindedirler. Ayet kadın iftiracılarından da bahsetmektedir. Suçlayan ve suçlanılan kişinin kadın veya erkek olması suçu hafifletmez. Dolayısıyla her ikisi de bu hükmün muhatabıdır.⁵⁷ Ömer Nasuhi Bilmen'e (1883/1971) göre iffetli bir erkek ve kadına zina isnadında bulunmak,

⁵⁴ Mustafa Çağrıcı, "İftira", **DİA**, Cilt: XXI, ss. 522-523, İstanbul, 2000.

⁵⁵ İbn Kesir, s. 171. Bkz; İsmâil Hakkı Bursevî, "**Ruhu'l-Beyân**", (Trc; Abdullah Öz, Ali Rıza Temel, Cüneyt Gökçe, Halit Sevimli, Harun Ünal, Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin Tunçbilek, Dr. Hüseyin Kayapınar, İbrahim Tüfekçi, İlyas Karslı, Muharrem Önder, Mustafa Aydın, Dr. Süleyman Mollaİbrahimoğlu, Yahya Alkın), Cilt: V, s. 487-489, Damla Yayınevi, Baskı: Fatih Gençlik Vakfı Matbaası, İstanbul, 1995.

⁵⁶Nâsirüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullâh b. Ömer b. Muhammed el-Beyzâvî, "**Envaru't-Tenzil ve Esrarü't-Te'vil**", Baskı: 4, Neşr: Dâru'l Kitab-ul Ulumiyye, Cilt: II, s. 116, Lübnan, 2008.

⁵⁷ Mevdûdî, s. 434.

en büyük günahlardandır.⁵⁸ Bu suç işlendiği takdirde ise zina isnadında uygulanan kazf cezası gibi ceza uygulanmakta ancak celde (sopa) sayısı zina cezasına göre daha az olmaktadır.⁵⁹ Allah-u Teâla müslüman erkekleri ve müslüman kadınları işlemedikleri bir şey yüzünden suçlamayı, bundan dolayı da kalplerinin kırılmasını ve incitilmesini büyük günahlardan saymıştır.⁶⁰ Nitekim Kur’ân’da kişinin bilmediği bir şeyin peşine düşmemesi gerektiği aksi takdirde bütün uzuvların o suçla beraber sorumlu olduğu hususuna değinilmiştir.⁶¹ Peygamberimiz (s.a.v) de Müslümanın kusurlarının araştırılmamasını emretmiş, bu konuda net bir tavır ortaya koymuş ve şöyle buyurmuştur: “Ey diliyle iman ettiğini söyleyip kalben iman etmeyenler! Müslümanların ayıplarını araştırıp durmayın! Şüphesiz Allah, Müslümanların ayıplarını araştıranları kıyamet günü şahitler huzurunda rezil eder.”⁶² Başka bir hadiste de şöyle buyrulur: “Büyük günahlardan birisi de müslüman kardeşinin iffetine haksız yere dil uzatmaktır.”⁶³ Allah insanı diğer varlıklardan üstün yaratmış, insan hayatına önem vermiş, ona zarar gelecek şeylerden de uzak durulmasını emretmiştir. İnsan sadece bedeni ile değil manevi yönüyle de diğer varlıklardan ayrılmaktadır. İslam dini insana, ırz, namus, şeref ve haysiyetlerine saygıyı emretmiş, bunlara zarar getirecek olan iftirâ, su-i zan, hased, yalan, kin, kötü söz, gıybet gibi davranışları da yasaklamıştır.⁶⁴

Ebüsuûd (982/1574) tefsirinde ayette belirtilen ”sümme/sonra” kelimesinden dolayı zina isnadında getirilecek olan şahitlerin şahitlikleri sonraya bırakılması caiz olduğu bildirilmektedir. Ayrıca şahitlik edâ edilirken dört şahidin bir arada bulunması gerekir. İmam Şafii’ye göre ise zina suçlaması ile şahitlik arasında gecikme caizdir. Dört şahidin şahidlikleri arasında da gecikme olabilir. İmam Mâlik’e göre şahitlerin şehadeti aynı mecliste olmalıdır. Farklı meclislerde şehadetlik ve dört şahidin şahidlikleri arasında da gecikme olursa şahitlik gerçekleşmez. Kabul edilen bir görüşe göre de şahitler toplu da olsa dağınık da olsa şehadetleri kabul edilir. Biz şahidlerin zina suçlamasının hemen ardından ettikleri şahitliği daha makul bulmaktayız. Çünkü

⁵⁸ Bilmen, s. 2326.

⁵⁹ Beyzâvi, s. 116.

⁶⁰ Ahzâb, 33/58.

⁶¹ İsrâ, 17/36.

⁶² Ebu Dâvûd, “Edep”, 37.

⁶³ Ebu Dâvûd, “Edep”, 37.

⁶⁴ Hüseyin Algül, “İslâm Tarihinden Örneklerle İftira Olayına Tahlili Bir Bakış”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi**, Sayı: 9, Cilt: IX, s. 2, 2000.

suçlama ile şahidlik arasına mesafe girdiği takdirde kişi şahitlik etmekten cayabilir veya caydırılabilir, doğruyu söylemeyip yalancı şahitlik edebilir. Nitekim bunun örneklerini günümüzde de görmekteyiz. Ayette belirtilen kadınlara zina isnad edip de dört şahit getirmeyen kimselere seksen sopa vurulur; çünkü onların dört şahit getirmemeleriyle yalan ve iftirâları ortaya çıkmış olmaktadır. Nitekim beşinci ayette de “İşte bu şahitleri getiremeyince, artık onlar Allah katında yalancıların ta kendileridir.”⁶⁵ denilmektedir. İftirâcının şahitliğine gelince, İmam Mâlik, Ahmed b. Hanbel ve İmam Şafii’ye göre onun şahitliği tevbe ettiği andan itibaren geçerli olur. Ebu Hanife’ye göre iftirâcı tevbe ettiğinde ondaki fasıklık niteliği ortadan kalkar ama şahitliği geçersizdir. Şâb’i (104/722) ve Dahhak (64/684) ise tevbe etse dahi iftirâcının şahitliği kabul olmaz fakat kişi karşısındaki kişiye zina suçlamasında bulunurken ona suç isnad ettiğini itiraf ederse, şahitliği kabul edilir, görüşündedirler. Seyyid Kutub da bu görüşü benimsemiştir. Nitekim bu görüş tevbe etmekten ziyade iftirâ eden kişinin doğrudan itirafı ile iftirâyı uğrayanın suçsuz olduğunu herkese duyurmayı da ihtiva etmektedir. Böylelikle kişi temize çıkmış ve kişiye itibarı geri verilmiş olmaktadır.⁶⁶ Bu görüşü kişinin işlediği suçtan dolayı pişman olup iftira ettiği kişiden özür dilemesi ve bunu herkese duyurması şeklinde de yorumlayabiliriz.

Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri eserinin müellifi olan Ateş’e göre kişi eğer had cezası uygulanmadan önce tevbe ederse ondan had cezası kaldırılır. Bazı fıkı mezhepler de bu görüştedirler. Kimine göre ise sadece tevbe yeterli değildir. Kişinin iftirâ attığını söylemesi gerekir. Kimine göre ise sadece iftira attığını söylemek de yetmez. Bunun yanında iftirâ edilenin affetmesi gerekir. Böylelikle had cezası düşebilir.⁶⁷ Zemâhşeri’ye (538/1144) göre ise devlet başkanı, iftirâ atan kişinin had cezasını affetme yetkisine sahiptir. Ancak bu affetme olayı had cezasından önce ortaya çıkmalıdır. İftirâyı uğrayan kişiye şikâyetinden vazgeçmesi ve bu olayın mahkemeye taşınmaması için öneride bulunulur. Devlet başkanının, mağdura öfkesini yenmesi için yardım etmesi ve ceza vuku bulmadan önce ona “Allah rızası için, bu davadan vazgeç ve bu işi bırak” demesi uygun görülmüştür. Ceza kesinleştikten sonra ise her ikiside affetme yetkisine sahip değildir. Çünkü bu dava artık sırf Allah hakkı haline gelmiştir.

⁶⁵ Ebüssuûd, s. 1957. Bkz; Kurtûbî, s. 130.

⁶⁶ Seyyid Kutub, s. 383.

⁶⁷ Ateş, s. 1788.

(kamu davasıdır) Bundan dolayı artık mağdurun maddi menfaat karşılığında dahi olsa barış yapması doğru kabul edilmemiştir.⁶⁸

Kur’ânda ki bu hükmün asıl amacı ise şunlardır:

-Gayr-i meşru birleşme konusunda dolaylı yoldan yapılan suçlamaların ve yakıştırmaların pratikte önünü kesmek,

-Zinanın ispatını bu çirkin ilişkiye katılan suçluların kendi istekleriyle din ve vicdan hesaplaşmalarıyla yapacakları içten kabul etmeye ve itiraf etmeye bağlı kılmaktadır.⁶⁹

Hadd-i kazf cezasının asıl amacı insanların iffet ve namuslarına karşı hasas davranmalarını sağlamak ve gelişigüzel söz söyleyip ispatsız gündeme getirilmesine karşı tedbir almaktır. Bu hususta üstü kapalı sözlerde bulunmak bile suç sayılmıştır. Öyle ki günümüzde dedikodular yoluyla bu suç daha da çok işlenmektedir. Kimsenin kimseyi incitmeye, rencide etmeye ve böyle bir suçla ithamda bulunmaya hakkı yoktur. Her insanın yaşama umudu, hayali vardır. Diline hâkim olamayan şahıslar yüzünden bu umutlar, hayaller yok olmamalıdır. Kişinin iffetine, namusuna her zaman saygı gösterilmeli ve nerede olursa olsun Allah’ın haram kıldığı bu suçtan uzak durulmaya çalışılmalıdır.⁷⁰

4. Liân

Sözlükte” **la’n**” kovmak, Allah’ın rahmetinden uzaklaştırmak” manasına gelir. Bu kökün türevlerinden olan” **liân**” ve” **mülâane**”de “karşılıklı lânetleşme” demektir. Fıkhi terim olarak liân, karısının zina ettiğini veya doğan/doğacak çocuğun zina mahsulü olduğunu söyleyen kocanın hâkim karşısında bunu yeminle doğrulaması, karısının da kocasının bu konuda yalan söylediğini ve kendisinin de mâsum olduğunu aynı şekilde yeminle doğrulamasıdır.⁷¹ “الاعن” kelimesi lanet fiilinin türevlerinden olup müşareket (ortaklık) ifade eder. Birisi hakkında “الاعن امرأة” denildiği zaman liân veya mülâane olarak bilinen hüküm kastedilmiş olur. Bir erkek karısına zina isnad

⁶⁸ Zemâhşeri, Ebu’l-Kâsım Carullah Mahmud b. Ömer b. Muhammed. “**An Hakâ’iki Çavamidi’t-Tenzil ve ‘Uyun’il-Ekâvil Fi Vücuhu’t-Te’vil (EL-KEŞŞAF)**”, Baskı: 3, 1430/2009, Beyrut/Lübnan, s. 720.

⁶⁹ Muhammed Esed, “**Kur’an Mesajı Meal Tefsir**”, (Çev: Cahit Koytak, Ahmet Ertürk), İşaret Yay. Baskı: 9, İstanbul, 2015, s. 856.

⁷⁰ Ahmet Efe, “İslam Hukukunda Ceza İnfaz Yetkisi Açısından Töre Cinayetleri”, **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: XIII, s. 10, Sayı: 24 (2011/2), ss. 105-119.

⁷¹ Molla Husrev, “Gûrer ve Dûrer Tercümesi (İslâm Fıkhi Ve Hukuku)”, (Terc: Arif Erkan), Cilt: 2, s. 241, Eser Neşriyat, 883/1477, İstanbul.

ederse hâkim karşısına çıkıp mülâane (lanetleşme) yapar. Adam karısının başkasıyla zina ettiğini söyler ve bunu Allah'ı da şahit tutarak dört defa tekrar eder, beşincisinde ise “Eğer yalan söylüyorsam Allah'ın laneti üzerime olsun.” der. Karısı da kocasının yalan söylediğini Allah'ı şahid tutarak dört defa zikreder, beşincisinde ise “Eğer yalan söylüyorsam Allah'ın gazabına uğrayayım.” der.⁷² Eğer erkek, karısını zina yapmakla suçlar ve dört şahid getirip bu iddiasını kanıtlayamazsa taraflar hâkim önünde karşılıklı olarak yemin etmeye çağrılır. Erkek suçladığı şeyin doğruluğunu, karısı da bu suçun asılsızlığını yeminle ifade etmektedir. Mülâane (lanetleşme) sonunda koca, kazf veya tazir cezasından; kadın ise zina haddinden kurtulmuş, eşler geri dönüşü olmayan boşanma ile (bain talak) boşanmış olur. Eğer mülâane çocuğu inkâr sebebiyle başlamışsa baba ile doğan çocuk arasında miras ve nafaka ilişkisi/hukuku yok sayılır.⁷³

Liân konusu Kur'ân-ı Kerîmde şöyle geçmektedir:

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٦﴾ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٧﴾ وَيَذَرُهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٨﴾ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

”Kendi eşlerine (kocalar karılarına) zina suçlamasında bulunup da kendilerinden başka şahitleri olmayan kimselere gelince, bu suçlamayı yapanların her birinin (iftira cezasından kurtulmak için) şahitliği, kendisinin mutlaka doğru söyleyenlerden olduğuna dair dört defa (yemin ederek) Allah'ı şahit tutması ile olur. Beşinci defa da (bu suçlamayı yapan kişi) eğer yalan söyleyenlerden ise, Allah'ın lanetinin kendi üzerine olmasını diler.”⁷⁴

“(Suçlanan) kadının da kocasının kesinlikle yalan söyleyenlerden olduğuna dair Allah'ı dört tanık gösterip şahitlik etmesi de kendisinden cezayı (had, kamçı cezasını) kaldırır. Beşinci defa da da eğer(kocası) doğru söyleyenlerden ise, Allah'ın gazabının kendi üzerine olmasını diler.”⁷⁵

⁷² Ramazan Meşe, “Kur'ân'da Lanet Kelimesinin Semantik Analizi”, *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Bahar, 2015/6(1), ss. 215-238. s. 6-7.

⁷³ Mehmet Vehbi, s. 187-188, Bkz; Hasan Doğan, “İslam Hukukunda İfade Hürriyetini Sınırlayan Sebepler”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 31, Nisan, 2018, s. 13.

⁷⁴ Nûr, 24/6-7.

⁷⁵ Nûr, 24/8-9.

“Eğer Allah’ın size merhameti ve şefkati olmasaydı (acaba durumunuz nasıl olurdu?) şüphesiz Allah, tövbeleri daima kabul buyuran, her hükmünde isabet edendir.”⁷⁶

Liân sonucunda kimin haklı-haksız olduğu tespit edilemezse kadın ve kocası arasında soğukluk devam ettiği için hâkim evliliğe son verir. Koca liân yapmaya yanaşmazsa çoğunluğa göre hadd-i kazf cezası uygulanır. Ebu Hanife’ye göre celde cezası verilmez. Kişi iftira attığını söyleyene kadar hapsedilir. Eğer liâna yanaşmayan kişi kadın ise Ebu Hanife’ye göre yine celde cezası uygulanmaz. Cumhura göre ise liâna yaklaşmamak zina suçunu itiraf sayılacağından her ikisine de recm cezası verilir.⁷⁷ Eğer kadın sahih nikâh çerçevesinde hamile ise erkek, kadının hamileliğinin kendisiyle ilgili olmadığını söyleyip nesebini (soyunu) reddediyorsa bu durumda liâna başvurusu gerekir. Bu konuda İslam hukukçuları icma (görüş birliği) etmişlerdir.⁷⁸ Liân ayeti indiğinde Resulullâh şöyle demiştir:” Hangi kadın bir kavme onlardan olmayanı sokmuşsa Allah’tan hiçbir delili yoktur, onu cennetine sokmayacaktır. Hangi Adam- ona bakıyor olan-çocuğunu inkâr ederse Allah onunla arasına perde kor, onu öncekilerin ve sonrakilerin gözü önünde rezil-rüsvay eder.”⁷⁹ Hadisteki, ”hangi kadın bir kavme onlardan olmayanı sokmuşsa” ifadesiyle kastedilen, kocasından olmayan bir çocuk doğurup ona nispet etmişse manasındadır. Hadis hem böyle bir kadının hem de kendisinden olduğunu bile bile, çocuğunu reddeden kimsenin cennete giremeyeceğini, Allah’ın onları rezil rüsvay edeceğini bildirmektedir.⁸⁰

Bahsettiğimiz üzere bundan önceki ayetlerde de zina suçunun tespiti şahidler ve cezasından bahsedilmiştir. Eşini zina halinde bulan kişi hakkında net bir hüküm belirtilmemiştir. Zira kişi şahit olduğu manzara karşısında zâniyi öldürüp suçlu sayılabilir ve ceza alabilirdi. Öldürmeyip böyle bir manzaraya şahit olduğu takdirde ise suçlu kaçabilirdi. Her ikisini de yapmayıp olanı görmezden gelse bu seferde buna uzun süre dayanamaz ve kadını boşayabilir veya öldürebilirdi. Nitekim bu durumda olup da kadını boşamaz ve bu gayr-i meşru ilişkiden bir çocuk meydana gelirse bu defa da neseb sorunu ortaya çıkmış olur ve kişi bir başkasının çocuğuna bakmak zorunda

⁷⁶ Nûr, 24/10.

⁷⁷ Ahmet Efe, s. 10.

⁷⁸ Neseфі, s. 301-302 Bkz; İbrahim Yılmaz, “İslâm Aile Hukukunda Nesebin (Soybağının) Reddi”, Marife, Bahar, 2014, ss. 31-51, s. 15.

⁷⁹ Ebu Dâvûd, “Talâk”, 28.

⁸⁰ İzzettin Belik, s. 215.

kalabilirdi.⁸¹ Tüm bunların çözüme kavuşması için akıllardaki soru işaretlerin yok olması gerekiyordu. İşte Allah-u Teâla indirdiği bu hükümlerle bu soruna çözüm getirmiştir.

Bu konunun sebebi nüzulüyle ilgili hadis kaynaklarında ise şöyle bir rivayetten bahsedilir: "Sehl ibn-i Sa'd'ın rivâyet ettiğine göre (Aclan oğullarından) Üveymir, Beni Acla'nın önderi olan Âsım b. Adiyy'e gelerek şöyle sorar: Hanımın yanında bir adam bulan kimse hakkındaki görüşünüz nedir? Bir kimse karısını başka birisiyle zina halinde görse, kadının kocası zina eden erkeği öldürmeli mi? Yoksa siz de onu öldürür müsünüz? Ya da bu durumda olan kimse ne yapmalı? Lütfen bu içinden çıkılmaz olan konuyu bir kere Resulullâh'a benim için sorsanız, der. Bunun üzerine Âsım, Resulullâh'a gelip:

-Yâ Resulallâh! diye söz başlayıp meseleyi sordu. Fakat Resulullâh bu sorulardan hoşlanmayıp ayıpladı.

-Sonra Üveymir, Âsım ibn-i Adiyy'e:

- Resulullâh ne söyledi? diye sordu. O da Resul-i Ekrem'e böyle konuları hoş görmedi ve kınadı, dedi.

-Bunun üzerine Üveymir: Vallâhi ben utanmam, bu konuyu bizzat kendim Resulullâh'a sorarım, dedi ve gidip:

-Ya Resulallâh! Bir kimse karısını başka birisiyle zina halinde bulsa, kadının kocası zinâ eden erkeği öldürmeli mi, yoksa siz de kısasen onu öldürür müsünüz? Bu duruma düşen bir adam ne yapmalı diye sordu. Bunun üzerine Resul-i Ekrem:

-Ey Üveymir! Senin ve karınla ilgili Allah-u Teâla Kur'ân ayeti gönderdi, dedi. Bu karı, kocaya Allah-u Teâla'nın Kur'ân'da bildirdiği olay üzerine mülâane etmelerini emretti. İlk önce erkek karısına karşı lânetle yemin etti. Sonra da kadın kocasına karşı yemin etti. Sonra Üveymir:

-Ya Resulallâh bu kadınla geçinme yordu. Bu kadını nikâhımda tutarsam ona kötü davranmış olurum, deyip kadını boşadı. Üveymir ile karısının başından geçen bu olaydan sonra lânetleşen çiftlerin-kocanın boşamasıyla- ayrılmaları gelenek haline geldi. Sonra Resulullâh orada bulunanlara:

-Bakınız, eğer bu kadın- vücudu siyah, gözlerinin siyahı koyu, baldırları kaba-kıyâfette bir çocuk getirirse, muhakkak ben Üveymir'in bu kadına zina isnâdında

⁸¹ Mevdûdî, s. 441.

doğru olduğunu sanırım. Eğer kadın Keler fasilesinden kızılca kurt gibi kızıl bir çocuk doğurursa, bu defa da ben şüphesiz kadına bühtân (suç yüklemiş) ve iftirâ ettiğini sanırım, buyurdu. Sonra çocuk Resulullâh'ın Üveymir'i tasdik yollu tasvir ettiği şekilde doğdu. Bu yönüyle çocuk anası (Havle Kadı)'na nispet edilerek İbn-i Havle diye çağrıldı.”⁸²

Ayette kişi yemini dört defa tekrar etmiş beşincisinde ise Allah-u Teâla'ya nispet edilerek yemin edilmiştir. Allah'ın gazabı ile yemin ettirilmesi Zemâhşeri' ye göre kişiye sert davranılmasındandır. Çünkü kadın suça teşvik etmesi sebebiyle suçun asıl kaynağı olarak görülmüştür. Bundan dolayıdır ki Peygamberimiz (s.a.v) Havle'ye; ”Taşlanarak öldürülmek, senin için Allah'ın gazabından daha hafiftir.” demesi de buna işaretir.⁸³ Zemâhşeri'nin bu görüşüne katılmakla beraber suçun asıl kaynağı olarak kadını ele almasına katılmıyoruz. Çünkü kadın suça teşvik edici davranışlarda bulunsa da erkek buna karşılık vermemeli ve suç mahallinden uzaklaşmalıdır. Kur'ân-ı Kerîm'de buna en güzel örnek Hz. Yusuf kıssasıdır.⁸⁴ Aynı şekilde erkek de suça teşvik edici davranışlarda bulunsa kadın da suç mahallinden uzaklaşmalıdır. Buna da en güzel örnek Hz. Sâre'nin eşiyle beraber Firavun'un eline düştüklerinde dilinden düşürmeyen duasıdır. Nitekim Hz. İbrahim'in eşi Hz. Sâre güzelliğiyle dikkat çeken bir hanımefendidir. Öyle ki Hz. İbrahim eşinin güzelliği yüzünden kendisine zarar gelecek düşüncesiyle kendisini kardeşi olarak tanıtmasını istemiştir. Mısır'a yayılan Sâre'nin güzelliği Firavun'un da kulağına gitmiş ve onları saraya aldırıştır. Hz. İbrahim eşinin bu durumdan kurtarması için Tanrı'ya dua etmiş, Hz. Sare de “Ey Rabbim! İbrahim'e vaadlerde bulunup yurdunu terketmesini ve Kenan diyarına gitmesini emrettin. Biz de yurdumuzu terk edip insanları açlıktan kurtarmak için bilmediğimiz bir milletin arasına geldik. Fakat başımıza öyle bir felâket geldi ki Sen beni bu acımasız kişinin elinden kurtar.”⁸⁵ diyerek Rabbine dua etmiştir. Ne zaman ki Firavun bir kötülük yapmaya kalksa melek ona engel olmuş ve ağır hastalığa yakalanmıştır.⁸⁶ Verilen bu iki güzel örnek de kişinin nefsine hâkim olması ve ırzlarını

⁸² Muhammed b. Musa Âl-i Nasr Selim b. İd el-Hilâli, s. 220-221. Bkz; Ebu Dâvûd, “**Talak**”, 27.

⁸³ Zemâhşeri, s. 721.

⁸⁴ Bkz; Yusuf Suresi.

⁸⁵ Buhari, “**Büyû**”, 100.

⁸⁶ Ömer Faruk Harman, “Sâre”, **DİA**, Cilt: Ek-II, (Gözden geçirilmiş 3. Basım), ss. 468-469, Ankara, 2019. Bkz; Yusuf, 12/33.

koruması yönünden günümüz kadın ve erkeklerine ibret verici ve yol gösterici niteliktedir.

Ebüsuûd'a göre bir kişi kendi karısına açık bir şekilde zina isnad ederse, kadın hapsedilir. Bu hapis kişi suçunu itiraf edip recm edilinceye veya bu isnadı bir şekilde giderinceye edinceye veya kişi kendisine lanette bulununcaya kadar devam eder. Liânda bulunduktan sonra ise recm cezası olan hapisten kurtulabilir.⁸⁷

Ömer Nasuhi Bilmen, liân yapılabilmesi için birtakım şartlar öne sürmüştür:

1. Kadın ve kocadan (eşlerden) her ikisi de şehadet yapma yetkisine sahip olmalıdır.
2. Aralarındaki nikâh sahih olmalıdır.
3. Liân yapılmasını her ikisi veya biri talep etmiş olmalıdır.
4. Eş (Kadın), zinadan afif ve kendisine isnat edilen zinayı münkir (kötü) bulunmalıdır.
5. Zina isnadı, sarîh veya sarîh mecrasında açık bir tabir ile yapılmış ve zina kazfı, cinsel organ hakkında vuku bulmalıdır.
6. Zina isnadı İslam diyarında yapılmış ve ispatı için delil bulunmamış olmalıdır.⁸⁸

“Eğer Allah’ın size merhameti ve şefkati olmasaydı (acaba durumunuz nasıl olurdu?) şüphesiz Allah, tövbeleri daima kabul buyuran, her hükmünde isabet edendir.” ayetiyle gerçek olmayan haberlere karşı özel hukuk Allah tarafından güvence altına alınmıştır.⁸⁹ Kerim olan Allah bu hükümlerle kişinin mesele hakkında çözüme kavuşmasını ve şehadetleri vasıtasıyla kişinin cezadan kurtulmasını istemiştir. Kişi Allah’ın kendisine verdiği bu lütfu gözardı etmeyip tövbekâr olmalı, kendini ıslah etmeye çalışmalıdır. Allah biliyor ki şehadette bulunan eşlerden biri yalancıdır. Buna rağmen cezayı kendilerinden kaldırmıştır. Bu büyük bir rahmeti ilâhiyenin eseridir.⁹⁰

Buraya kadar anlattıklarımızdan yola çıkarak Kur’ân’da var olan bu hükümlerin vuku bulmuş bir olayın çözümüne yönelik olduğunu görmekteyiz. Peygamberimize (s.a.v) durumu çözmesi için başvurulmuş ancak Peygamberimiz (s.a.v) de sorun karşında müşkil duruma düşmüştür. Nitekim bu olay üzerine Allah-u Teâla bu konuda hükmünü indirmiş ve mesele çözüme kavuşturulmuştur. Eğer Allah

⁸⁷ Ebüsuûd, s. 95. Bkz; Ömer Nasuhi Bilmen, s. 2326.

⁸⁸ Ömer Nasuhi Bilmen, s. 2326.

⁸⁹ Muhammed Esed, s. 857.

⁹⁰ Ömer Nasuhi Bilmen, s. 2327.

fazlı ve rahmeti bol, tevbeleri kabul eden olmasaydı Müslümanlar bu mesele hakkında bir çözüme varamayacaklardı. Ancak malum olan suç karşısında sahabe efendilerimizin de tavrı ibrete şayandır. Öyle ki kendileri şahit oldukları olay karşısında fevri davranmamış, sabredip Allah ve Resulü’nden bu olay hakkında bir hüküm belirtmelerini beklemişlerdir. Çünkü onlar İslam terbiyesiyle yetişmiş ve ruhları da buna uygun davranmaya, tahammül etmeye hazır hale gelmiş, sahabelerdi. Tam bir teslimiyetle Allah’a bağlanmışlardı. Allah’ın her daim yanlarında olduğuna, kaldıramayacakları bir yükün kendilerine yüklenmeyeceğine ve onlara zulüm etmeyeceğine dair inançları tamdı ve her zaman Allah’ın gölgesinde yaşayan hakiki Müslümanlardan olmuşlardı.⁹¹

5. Kefâet (Evlilikte Denklik Meselesi)

الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ
لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ (26)

“Kötü kadınlar, kötü erkeklere; kötü erkekler de kötü kadınlara temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara (yakışır). İşte bunlar (Peygamber, Aişe ve Savfân), onların söylediklerinden uzaktırlar. Kendileri için, bir bağışlanma ve değerli bir rızık vardır.”⁹²

Sözlükte “eşitlik, denklik, benzerlik ve yeterlik” anlamlarına gelen kefâet, fıkhi bir terim olarak evlenmek isteyen kişilerin birbirlerine denk olmasını ifade eder. Kefâet daha çok da evlenmek üzere olan erkeğin kadına denk olması anlamında kullanılmaktadır.⁹³ Erkek, kız ve veliler kefâetin tarafları olup burada velinin izni ve kızın rızası önemli kabul edilmektedir.⁹⁴ Kefâetin genel olarak ihtiva ettiği anlama gelince, erkeğin sosyal, ekonomik ve dini açıdan evleneceği kadına denk olmasıdır.⁹⁵

Bu ayetin sebab-i nüzulü İbn Abbâs’a göre Hz. Âişe ve ifk halkıdır. Abdurrahmân ibn Zeyd ibn Eslem de bu ayeti şöyle yorumlamıştır: “Allah-u Teâla, Hz. Âişe’yi Allah Resûlu’nün (s.a.v) eşi olmaya layık kılmışsa bu sadece onun temiz

⁹¹ Seyyid Kutub, s. 387-388.

⁹² Nûr, 24/24-26.

⁹³ Cürçânî, s. 188.

⁹⁴ Fatih Çınar, “Nikâhta Denkliğe Konu Olan Vasıflar ve Bunların Fıkhi Tesiri”, **Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: XX, ss. 2-11, Sayı: 1, Yıl: 2020.

⁹⁵ Mehmet “Dirik, İslam Aile Hukukuna Göre Evlenmede Eşler Arasında Denklik”, **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 26, 2015, ss. 229-262. s. 4.

ve iyi olmasından dolayıdır. Zira Hz. Peygamber, temizlerden daha temizdir. Eğer Hz. Âişe iftirâcılarının iddia ettiği kötülüğe bulaşmış olsaydı Hz. Peygamber'in eşi olmaya uygun düşmezdi. Bundan dolayı Hz. Âişe iftiracıların söylediklerinden uzaktır. Onlar (ifk ehlinin söylemiş oldukları yalan sebebiyle) için affedilme ve bol lütuf vardır, bu Hz. Âişe'nin cennetliklerden olacağının sözünü içermektedir.”⁹⁶ Abdurrahman Zeyd b. Eslem'e göre ayette kastedilen maksat Hz. Âişe gibi iyi bir kadının, Resulullâh gibi iyi bir zata yakışması, Abdullah b. Übey b. Selül gibi kötü bir kişiye ise kötü bir kadının yakışması meselesidir.⁹⁷ Eğer iffetli bir kadın iftiraya maruz kalırsa Allah kendisine mağfiretle ve cömertçe yaklaşacaktır ve bu kişi cennet ehliyle beraber olacaktır. Allah bu konuda en iyi bilendir. İbn Abbas Hz. Âişe'yi ölmek üzereyken ziyarete gitmiş ve onun Hakkın rahmetine kavuşmaktan endişeli olduğunu görmüştür. Bunun üzerine Hz. Âişe'ye: “Korkma, şüphesiz sen affedilerek güzel bir nimete kavuşacaksın” demesi üzerine Hz. Âişe çok duygulanmış adeta kendinden geçmiştir. Nitekim o, şöyle buyurmuştur: “Hiçbir kadının sahip olmadığı bazı özellikler bana verildi. Cibril benim biçimime girerek Resulullâh'a benimle evlenmesini emretmiştir. Resulullâh beni bâkire olarak aldı. Benden başka bâkire bir hanımla evlenmedi. Sonra O, benim kucağımdayken ruhunu teslim etti ve ruhunu teslim ettiği yere yani benim evime defnedildi. Yanındakiler vahiy gelince dağılıyor, fakat ben onunla birlikte aynı yataktayken kendisine vahiy geliyordu. Suçsuzluğumda vahiyle ortaya çıktı. İyinin yanında iyi birisi olarak yaratıldım. Bana, bağışlanma ve güzel lütuf verildi.”⁹⁸

Mukâtil'e (150/767) göre kötü sözler kötü erkek ve kadınlar, iyi sözler de iyi erkek ve kadınlar içindir. Tayyibattan kasıt ise güzel söz olup Allah burada mümin erkek ve kadınlar hakkında hayırlı zanda bulunan kimselerden bahsetmektedir.⁹⁹

Ayetin işaret ettiği mana konusunda âlimler farklı görüştedirler. Bazı görüşlere göre ayette işaret edilen Peygamberimiz (s.a.v), Hz. Âişe ve Safvân (r.a)'dır. Şanları yüce olmakla nitelendirilen bu değerli ve güzel insanlar iftiracıların kendileri hakkında uydurduklarından tamamen uzaktır. Diğer bazı görüşlere göre ise kötü sözler, kötü erkeklere ve kötü kadınlara mahsustur; onlara layıktırlar, iyi sözler de iyi erkeklere ve

⁹⁶ İbn Kesîr, s. 202-203.

⁹⁷ Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el Âmulî et-Taberî El-Bâğdâdî. “**Câmiu'l Beyân an Te'vili Âyi'l-Kur'ân**”, (Tahkik: Abdullah b. Abdül Muhsin), Cilt: XVII, s. 237, Baskı: 1, 1422/2001, Kahire.

⁹⁸ Bursevî, s. 503.

⁹⁹ Mukâtil, s. 193-194.

kadınlara mahsustur; onlar haklarında iyi sözlerin söylenmesine layıktırlar. İşte bu iyiler, kötü kişilerin kendileri hakkında söylediklerinden çok uzaktır.¹⁰⁰

Hakem b. Uteybe'nin şöyle rivayet ettiği belirtilir: “İnsanlar Hz. Âişe hakkında iftirâya daldıklarında, Resulullâh, Âişe'ye elçi gönderdi. Âişe dedi ki: Ben, ateşten dökülmüş bir halde geldim. Resulullâh ‘Ey Âişe, insanlar ne söylüyorlar?’ diye sordu. Ben, hayır Allah’a yemin olsun ki, semâdan özüüm hakkında bir şey inmedikçe hiçbir şekilde özür dilemem.’ dedim. Bunun üzerine Allah-u Teâla, Âişe'den bahsedilen, Nûr suresinden on beş ayet indirdi.” Sonra Hakem, “Fena kadınlar fena erkeklere, fena erkekler ise fena kadınlara; pak kadınlar pak erkeklere, pak erkekler de pak kadınlara yakışır.” âyetine kadar okudu. Hakem daha sonra şöyle buyurdu: “Dolayısıyla kadınlardan kötü olanlar, erkeklerden kötü olanlara, erkeklerden kötü olanlar da kadınlardan kötü olanlara layıktır. Kadınlardan temiz olanlar, erkeklerden temiz olanlara ve erkeklerden temiz olanlar da kadınlardan temiz olanlara layıktır.¹⁰¹ Burada herkesin kendi denginden biriyle beraber olmasından bahsedilmiştir.

Seyyid Kutub'a göre ise, Resulullâh'ın (s.a.v) ruhu, Âişe (r.a) 'yi büyük bir aşkla sevmiştir. Eğer Âişe (r.a) temiz ve bu büyük aşka layık birisi olmasaydı, Allah'ın O'nu masum olan nebisine sevdirmesi imkânsızdı. İşte bu iyi erkek ve iyi kadınlar, fitratları ve tabiatları gereği “Onların söylediklerinden uzaktırlar.” İfk ehlinin söylediği hiçbir şey onları gölgeleyemez. Bu olay İslam toplumunun imtihan verdiği en çetin olaylardan birisidir. Zira bu imtihan Hz. Âişe'ye ve Safvan'a duyulan güvenin imtihanıydı.¹⁰² Hala bu imtihanı yaşayan Hz. Âişeler ve Safvanlar mevcuttur. İftirâya maruz kalan bu kişiler Hz. Âişe'nin sabrını ve tevekkülünü, Safvan'ın sabrını ve sükûtunu örnek almalıdırlar. Aksi takdirde kişi nefesine uyup asılsız bir haber yüzünden etrafındakileri kırıp dökmeye başlayabilir. Bu da telafisi olmayan sonuçlara yol açabilir.

Ateş'e göre ayetin ihtiva ettiği anlam şöyledir: Herkes kendi tinet yani fitratına ve ahlakına uygun olanı sever ve onunla beraber yaşar. O temiz insanlar, kötü niyetli kişilerin söyledikleri çirkin şeylerden uzaktırlar. Masum ve temiz olan Peygamberin eşi de temiz olur. Eğer o temiz olmasaydı, Allah onu Peygamberine eş olarak seçmezdi. Temiz, iffetli, maddi ve manevi güzelliği olmasından dolayı Allah onu

¹⁰⁰ Ebüssuûd, s. 1966.

¹⁰¹ Muhammed b.Musa Âl-i Nasr Selim b. İd el-Hilâli, s. 253-254.

¹⁰² Seyyid Kutub, s. 409.

elçisine eş olma şerefini vermiştir. Onun şanı elbette öyle iğrenç dedikodulardan yücedir. Yine Ateş, bu ayette iki ihtimal olduğunu söylemiştir. Bunlardan birincisi; zina eden kötü kadınlar ve namuslu kadınlardır. Şöyle ki zina eden kadınlar zina eden erkeklerle beraber olacakları, onlara ilgi duyacakları ve onların temiz ve namuslu erkeklerle ilişkileri olmayacağı; iffetli temiz kadınların da kendileri gibi iffetli erkeklerle evlenecekleri, onların iffetsiz ve zina eden erkeklere ilgi duymayacakları hususudur. İkinci ihtimal ise habisat kelimesi kötü sözler, tayyibat kelimesi de iyi sözler demektir. Kötü sözler kötü erkeklere aittir. Kötü erkekler, kötü sözleri söylerler, güzel sözler de iyi erkeklere aittir. İyi insanlara güzel sözler yakışır. Onlar, iftirâcıların iddia ettikleri çirkin sözlerden uzaktırlar.¹⁰³ Biz burada ayete verilen her iki ihtimali de isabetli bulmaktayız. Bursevî'(1137/1725)ye göre ise böyle kişilerin birbiriyle evlenmeleri uygun düşmektedir. Nitekim bu kişilerin aralarında birçok ortak nokta bulunmaktadır. Bu ortak noktalar evliliğe iten en önemli sebeplerdendir.¹⁰⁴

Kur'ân evliliğin sağlam temeller üzerine kurulmasını amaçlamış fakat kefâet konusuna değinmemiştir. Hadislerde ise kefâat hukuki bir şart ve gereklilikten ziyade aile bağının devamlılığını sağlayan bir tavsiye niteliği olarak geçmektedir.¹⁰⁵ Peygamberimiz (s.a.v), kişileri evliliğe teşvik etmiş ve şöyle buyurmuştur: “Bir kadınla evlenirken dört şey göz önünde bulundurulur; malı, soyu, güzelliği ve dini; sen dindar olanı tercih et ki elin bolluk görsün.”¹⁰⁶ Hanefi fıkıhçılarına göre erkeğin kadına takvâ ve ahlak yönündeki denkliği, nesep yönüyle olan denkliğinden daha üstün görülmüştür.¹⁰⁷ Burada evlilikte önemli olanın dindarlık ve ahlak olduğu diğer dünyalık şeylere fazla meyledilmemesi gerektiği hususu üzerinde durulmuştur. Nitekim aynı dine mensup olan kişiler birbirleriyle daha iyi iletişim kurmakta ve birbirlerine karşı daha uyumlu olmaktadır. Bu uyum arttıkça eşler arasındaki bağlılıkta artıp kuvvetlenmektedir. Farklı din mensuplarıyla birliktelik ise evlilikte bazı olumsuzluklara yol açabilmektedir. Eğer kişiler bunları önemsemeyip yine de

¹⁰³ Ateş, s. 1803.

¹⁰⁴ Bursevî, s. 502.

¹⁰⁵ Aktan, s. 166-168.

¹⁰⁶ Ebu Dâvûd, “**Nikâh**”, 2.

¹⁰⁷ Alimcan Buğda, İsmail Hakkı Gürdeniz, “Hanefi ve Şafii Mezhebine Göre Evlilikte Kefâetin Arandığı Yerler”, **Atlas Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi**, ISSN 2602 – 4128, www.atlasdergisi.org, Yıl: 2 (2018), Sayı: 2, Yayın Tarihi: 15 Mayıs 2018, s. 10.

farklı dinden kişilerle evlilik bağı kurmak isterlerse bu defa da çevre baskısına maruz kalmaktadır. Bu da evliliğin çöküş sebeplerindendir.¹⁰⁸

Evlilikte denklik olması gerekenler konusunda mezhepler farklı görüşler belirtmiştir. Hanefilere göre din, neseb, hürriyet, mal, meslek, haseb (soy) konularında denklik aranmaktadır. Kûdûrî¹⁰⁹ (428/1037) ye göre denklik neseb, din ve mal şeklinde üç maddeden oluşmaktadır. Malikilere göre denklik şartı sadece dindir. Şafiler din, soybağı, hürriyet ve meslek olarak dört madde saymışlar, mal konusunda ise farklı görüşler olduğunu söylemişlerdir. Ahmed b. Hanbel ise denklikte din ve nesebi kabul görmüştür. Mezheplerin yaklaşımlarından hareketle denkliğe konu olan özellikler sekize ulaşmaktadır ve bunlar arasında en önemli hususun din olduğu görülmektedir.¹¹⁰ Dindarlık açısından erkeğin takva, ahlak, zühd ve iyilik gibi hususlarda kadına denk olması, bir denklik örneğidir. Dininde gevşek davranan, dünyalık için dinini yaşayan, takvadan uzak olan erkeğin, dindar ve takvalı bir kadınla evlenmesi denk değildir.¹¹¹ Bunun tam tersinin olması da söz konusu değildir. Yani dinini gevşek yaşayan, takvadan uzak olan bir kadının dindar ve takvalı bir erkekle evlenmesi denk değildir. Neseb bakımından da insanlar arasında bir ayrım söz konusu olmadığı ve nesebi ne olursa olsun kişilerin birbirine denk olduğu kanaatindeyiz. Nitekim Peygamber efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Arabın Arap olmayana üstünlüğü yoktur. Arap olmayanın da Araba üstünlüğü yoktur. Kırmızı tenlinin siyah tenliye siyah tenlinin de kırmızı tenliye üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvadadır.”¹¹² Bundan dolayıdır ki dinine bağlı olan bir köle, soylu bir kadınla evlenebilir.¹¹³

Kefâetin denk olduğunu söyleyenler olduğu gibi bunu reddedenler de vardır.

Evlilikte denkliğin olduğunu söyleyenler Bakara suresi 187. ayette geçen “Kadınlarınız sizler için sizler de kadınlarınız için birer elbisesiniz.” hükmünü dikkate

¹⁰⁸ Kâmil Kaya- Gizem Tan Eren, “Boşanma ve Erken Boşanmaların Artış Nedenleri”, **Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi**, 2020, 3(9), ss.708-728. s. 11.

¹⁰⁹ Müctehid Hanefî alimlerindendir. Irak’ ta Hanefî mezhebinin önderi kabul edilir. Mezhebin temel öğretilerinden kabul edilen muhtasar adlı eseri yazmıştır. Detaylı bilgi için bkz; Cengiz Kallek, “Kûdûrî”, **DİA**, Cilt: XXVI, Ankara, 2002, s. 321-322. Bkz; Ahmed İbn-i Muhammed İbn-i Ahmed İbn-i Cafer İbn-i Hemdan Ebu el- Hüseyin el Kudûrî, “**Muhtasarul El Kuduri**”, (Trc: Ahmet Mak), Hak Yayınları, Baskı: 1, İstanbul, 2018, s. 6.

¹¹⁰ Çınar, ss. 3-4-5.

¹¹¹ Şevket Pekdemir, “Evlilikte Denklik Konuları Üzerine Bir Değerlendirme”, **Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, Cilt: XV, s. 32, Sayı: 1, 2015, ss. 113-149.

¹¹² Ahmed b. Hanbel, “**Müsned**”, 23489.

¹¹³ Buğda, s. 9.

almışlardır.¹¹⁴ Denkliği reddedenler ise delil olarak Peygamber efendimiz'in (s.a.v) uygulamalarında kefâetin olmadığı hususunu dikkate almışlardır. Nitekim Peygamber efendimiz (s.a.v) Hz. Bilal evlenmek istediği kızın ailesi tarafından reddedilince ona şöyle buyurmuştur: "Ya Bilal! onlara de ki; Allah Resulü sizden beni evlendirmenizi istiyor." Başka bir hadisi şerifte de şöyle buyrulur: Beni Beyazâ kabilesinden köle olan Ebu Hind, efendisinin kavminden olan bir kız ile evlenmek istemiş efendisi bunu reddedince, durumu Hz. Peygamber 'e iletmiştir. Hz. Peygamber ise: "Ey Beni Beyazâ halkı, Ebu Hind'in evlenmesine yardımcı olunuz."¹¹⁵ buyurmuştur. Hz. Peygamber'in (s.a.v) denk olmayanları dengi olmayanlarla evlendirmesi O'nun denkliğe önem vermediğini göstermez. Nitekim Hz. Bilal ve diğerlerinin dengi olmayan kişilerle evlenmesine izin vermesi onlara has bir durumdur. Bu gibi özel meseleler genel olarak değerlendirilmemelidir.¹¹⁶ Biz de kadın ve erkek arasında denklik olması gerektiği görüşündeyiz. Nitekim eşler denk olduğu ölçüde evlilik müessesini yürütebilirler. Eğer evlilikte denklik yoksa bu bir süre sonra patlak verir ve evlilik müessesesi zarar görmeye başlayabilir. Nitekim kadın dengi ile evlendiğinde eşine saygı duyacak ve beklentilerine cevap alabilecektir. Diğer yandan kadının dengi olmayan biriyle evlenmesi durumunda mutlu, devamlı ve kalıcı bir evlilik yaşamı olmayacaktır.¹¹⁷ Bu denkliği sağlayacak olan ise dindir. Günümüzde neseb denkliği söz konusu olmadığı için evliliğe izin vermeyenler olduğu gibi bunu hoş karşılayan ve önemli olanın dinine bağlı, ahlaklı ve takvalı olmak olduğunu belirtenler de mevcuttur. Kişinin ahlakına, dinine uygun birisiyle evlenmesi önemlidir. Mutlu ve huzurlu bir evlilik de ancak dindarlığı kendisine denk olan birisiyle evlenilerek elde edilebilir. Bahsedilen diğer hususlar geçicidir ve sadece bu dünyaya yöneliktir. Nitekim din ise insanın hem bu dünyasına hem de ahiretine yöneliktir. Her iki taraf da insanın iyiliğini ve mutluluğunu istemektedir. Biz bu yüzden kişinin hem dünyasını hem de ahiretini önemseyen kişiyle evlenmesi, geçici güzelliklere meyletmemesi kanaatindeyiz.

6. Örtünme

Tesettür kavramı sözlükte "bir şeyi başka bir şeyle örtmek, örtünmek, kuşanmak, başkaları ile kendisi arasına perde koymak, bir şeyin içinde veya arkasında

¹¹⁴ Çınar, s. 4.

¹¹⁵ Ebu Dâvûd, "Nikâh", 27.

¹¹⁶ Şevket Pekdemir, s. 7.

¹¹⁷ Dirik, s. 4.

gizlenmek” anlamlarına gelir. Terim anlam olarak ise sınırları ve özellikleri dini açıdan belirlenmiş olan örtünme sorumluluğunu ifade eder. Örtünme, giyinme gereksiniminden önce utanma duygusunun gerektirdiği ve manevi bir içerik taşıyan mahremiyete olan ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır.¹¹⁸ Kur’ân’da genel anlamda önlem amaçlı olan örtünme, libas kelimesiyle açıklanmış, kadınların tesettürü ile ilgili açıklamalar ise ziynet, hımâr, cilbâb¹¹⁹ ve hicâb¹²⁰ kelimeleri ile yapılmıştır.¹²¹

Allah-u Teâla insana akıl vermiş ve bu yönüyle onu yarattığı diğer varlıklardan üstün tutmuştur. İnsanın aklını kullanarak temiz ve nezih bir yaşam sürdürmesini istemiştir. Örtünme de insanın temiz ve nezih yaşaması için gerekli olan bir davranıştır. Nitekim ilk insanın yaratılışından itibaren mevcut olan bu davranış, toplum düzenini sağlamaktadır.

Kur’ân’da kadınların örtünmesiyle ilgili olarak üç ayet yer almaktadır. Bunlar; Nûr, 31-60. ve Ahzâb 59. ayetlerdir. Ahzâb suresi 59. ayette kadınlara has olan tesettüre değinilmiştir. Nûr suresi 31. ayette ise kadınların örtünmesi gereken yerler biraz daha genişletilmiş, kadının kimlerin yanında açılabilceğine ve kimlerin yanında örtünmesi gerektiğine ve bu hususta dikkat etmesi gereken bazı davranışlara değinilmiştir. 60. ayette ise yaşlı kadınlara özel olan bir kolaylıktan bahsedilmiştir. Buna göre yaşlı kadınlara, dışarıya çıkarken teberrüce yani aşırıya kaçmadan dış elbiselerini almamalarına müsaade edilmiştir.¹²²

Araf, 26-27. ayetlerde şöyle buyrulur;

“Ey Âdemoğulları! Size çirkin yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbise verdik. Fakat Allah’a saygı ve hürmet elbisesini giymek, bilin ki en hayırlı olanı odur. İşte bunlar Allah’ın âyetlerindendir, umulur ki düşünüp öğüt alırlar. Ey Âdemoğulları! Şeytan ana babanızı (Hz. Âdem’le Hz. Havva’yı) çirkin yerlerini onlara göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi, sizi de bir belaya uğratmasın. Çünkü o ve kabilesi, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Gerçekten Biz şeytanları inanmayanların dostları yaptık.”¹²³

¹¹⁸ H. Yunus Apaydın, “Tesettür”, **DİA**, Cilt: XL, s. 538-543, İstanbul, 2011.

¹¹⁹ Cilbâb kavramı kadının hem başını hem göğsünü örttüğü örtüdür. Bkz: Rağıp el- İsfehani, s. 240.

¹²⁰ Hicâb kavramı, kişinin bedeninde istediği yeri örtmesi için mevcut olan herşeydir. Bkz; Cürcânî, s. 84.

¹²¹ Suat Erdem, “İslâm Fıkında Tesettür”, **Ekev Akademi Dergisi**, Yıl: 19, Sayı: 64 (Güz 2015), s. 14.

¹²² Metin Çetin, “Kur’ân’a Göre Örtünme”, **Ağrı İslami İlimler Dergisi (AGİİD)**, Haziran 2021 (8), ss. 115-131, s. 3.

¹²³ Araf, 7/26-27.

Bu ayetlerde Allah'ın insanlar için mahrem yerlerini örten bir elbise var ettiği ve bunda da bir hikmetinin olduğu hususuna değinilmiştir. Takva elbisesinin de en üstün elbise olduğu belirtilerek insanlardan takvalı olmaları istenilmiştir. Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın rahatsız olup örtünmek istemelerinin sebebi işledikleri hatadır. Bundan dolayı çıplak duruma düşmüşlerdir. Nitekim onların örtünmelerini Allah-u Teâla istememiştir. Buna rağmen örtünmeye çalışmaları, örtünmenin fitratın gereği olduğunu ve utanma duygusunun var olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yüzden de ilk insandan beri örtünün kullanılmadığı hiçbir kültür olmamıştır.¹²⁴ Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın bulundukları durumdan rahatsız olup etrafındaki şeylerle ayıp yerlerini örtmeye çalışmaları da örtünmenin insanlık tarihi kadar eskiye gittiğini göstermektedir.¹²⁵

Ahzâb suresi 59. ayette de şöyle buyrulur:

“Ey Peygamber! Eşlerine, kızlarına ve müminlerin eşlerine söyle, (Dışarı çıkacakları zaman) dış giysilerini üzerlerine alsınlar. Bu onların tanınmalarına ve dolayısıyla rahatsız edilmemeleri açısından en uygun olandır. Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir.”¹²⁶

Tefsirlerde bu ayetin iniş sebebi şöyle geçmektedir: Kadınlar, İslam'ın yayılmaya başladığı ilk zamanlarda açık gezerlerdi. O zamanlarda evler dardı ve içinde de tuvalet bulunmazdı ve evin dışarısına tuvalet yapmışlardı. Geceleyin tuvalet ihtiyaçlarını karşılamak için dışarı çıktıklarında ise bazı kötü niyetli erkeklerin sözlü ve fiili saldırılarına maruz kalıyorlardı. Onlara sarkıntılık eden erkeklere “Niçin böyle yapıyorsunuz?” dediklerinde, onlar yaptıklarını haklı göstermek için “Biz sizleri köle veya cariyelerden zannettik.” şeklinde cevap veriyorlardı. Bu olaya binaen kadınların dışarı çıkarken uymaları gereken kuralların belirtildiği bu ayet nazil oldu.¹²⁷

Biz burada konumuz itibariyle Nûr suresi 30-31. ayetlerde geçen örtünme ile ilgili hususları ele almaya çalışacağız.

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿30﴾
وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ

¹²⁴ Fatih Tok-Merve Müftüoğlu, “Nûr Suresi 31. Ayetin Tesettür Bağlamında İncelenmesi”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 5/9 (Aralık 2018): 79-107. s. 5.

¹²⁵ Apaydın, s. 538-543.

¹²⁶ Ahzâb, 33/59.

¹²⁷ Taberî, s. 181, Bkz; Muhammed b. Musa Âl-i Nasr Selim b. İd el-Hilâli, s. 428.

بَيِّ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَيِّ أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرَ أُولِي الإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوْ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مَنْ زَيَّنَّهِنَّ وَتَوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿31﴾

“İnanan erkeklere söyle, Gözlerini (harama çevirmekten) sakınsınlar, iffetlerini de korusunlar. Bu, onlar için daha temizdir. (Erdemli kalmaları bakımından en uygun davranış budur.) Şüphesiz Allah onların yaptıklarından haberdardır.”¹²⁸

“İnanan kadınlara da söyle, Gözlerini (harama çevirmekten) sakınsınlar, iffetleri de korusunlar. Kendiliğinden görünen (El, ayak ve yüzleri) hariç, süslerini de (Süslerinin takılı olduğu boğaz, baş gerdan, kol, bacak ve kulak gibi yerlerini) göstermesinler. Başörtülerini yırtmaçlarının üstüne indirip koysunlar (göğüs ve boyunlarını kapatacak şekilde yakalarının üzerine salsınlar). Süslerini de şu kimselerin dışındakilere göstermesinler: Kocaları yahut babaları yahut kayınpederleri yahut oğulları yahut üvey evlatları yahut kardeşleri yahut erkek kardeşlerinin oğulları yahut kız kardeşlerinin oğulları yahut (kendi evlerindeki müslüman) kadınlar yahut ellerinin altında bulunanlar (köleleri), yahut kadına ihtiyacı bulunmayan (erkeklikten kesilmiş, arzusuz veya iktidarsız) erkek hizmetçiler yahut kadınların mahrem yerlerinin henüz farkında olmayan çocuklar. (Bir de yürürken) gizledikleri süslerinin bilinmesi için ayaklarını yere vurmasınlar. Ey Müminler! Hep birlikte Allah’a tövbe edin ki kurtuluşa eresiniz.”¹²⁹

Allah-u Teâla bu ayetlerde inanan erkekler ve kadınlara gözlerini harama bulaştırmamalarını ve namuslarını korumalarını emretmektedir. Ayrıca Müslüman kadınlarının kimlerin yanında ziynetlerini gösterilebileceği ve kimlerin yanında ziynetlerini muhafaza etmesi gerektiği ve bu konuda dikkat etmesi gereken hususlar üzerinde durulmuştur. Son olarak ayette başörtüsü farz kılınmış ve yabancıların yanında bütün uzuvların -el ve yüz hariç- örtülü olması gerektiği belirtilmiştir. Kişinin kendi akrabaları istisna tutularak yabancı bir erkeğin yanında başını örtmesi bütün mezheplere göre farz olarak kabul edilmiştir.¹³⁰ Ayette kadının örtünmesi gerektiği emredilmiş fakat örtünmenin ne şekilde olacağı hususuna değinilmemiştir. İşte burada biz örtünmenin sınırlarını Peygamber efendimizin (s.a.v) örtünme ile ilgili hadisi şeriflerinden öğrenmekteyiz. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) ince ve açık seçik bir

¹²⁸ Nûr, 24/30.

¹²⁹ Nûr, 24/31.

¹³⁰ Çetin, s. 5.

elbiseyi giyinmiş olarak yanına gelen baldızı Esmâ'ya şu ikazda bulunmuştur: “Ey Esmâ! Bir kadın ergenlik çağına girdiği vakit yüz ve elleri hariç diğer uzuvlarının görünmesi uygun olmaz.”¹³¹

“İnanan erkeklere söyle, Gözlerini (harama çevirmekten) sakınsınlar, iffetlerini de korusunlar. Bu, onlar için daha temizdir. (Erdemli kalmaları bakımından en uygun davranış budur.) Şüphesiz Allah onların yaptıklarından haberdardır.” (Nûr, 24/30)

Ali b. Ebu Talib'den şöyle rivayet edilmiştir:” Bir adam Resulullâh döneminde, Medine'nin yollarında yürürken bir kadına baktı. Kadın da ona baktı. Ardından şeytan onlara ancak birbirlerini beğenerek bakmaları vesvesesini verdi. Adam bir taraftan yürürken bir taraftan da kadına bakmaya devam ediyordu. Derken bir duvarla karşılaştı, burnunu çarptı. Adam ‘Vallahi, Resulullâh’a gidip durumunu ona anlatıncaya kadar bu kanı yüzümden yıkamayacağım’ dedi. Ardından Resulullâh’a geldi ve başına gelenleri anlattı. Bunun üzerine Resulullâh: ‘Bu günahının cezasıdır.’ buyurdu. Yüce Allah da ‘İnanan erkeklere söyle, Gözlerini (harama çevirmekten) sakınsınlar, iffetlerini de korusunlar’ ayetini indirdi.¹³²

Allah inanan kullarına, gözlerini haramdan korumalarını, mahrem olan yerlerini muhafaza etmelerini ve ancak kendisine mübah olanlara bakmalarını emretmiştir. Eğer göz kasıtsız bir şekilde harama bakmışsa kişi hemen gözünü başka yere çevirmelidir. ¹³³ Taberî'ye (310/923) göre bu ayette geçen iffetlerini korusunlar'dan maksat, ırzların insanların bakışından korunmasıdır. ¹³⁴ Râzi (606/1210) ise “ırzlarını korusunlar” ayetine kendilerine helal olmayanlardan korunması manasını vermiştir. ¹³⁵ İbn Kesîr'e (774/1373) göre gerçekten bakmak kalbin bozulmasına yol açmaktadır. ¹³⁶ Ateş'e göre ise, şehvet düşüncesinin ilk belirleyici unsuru gözdür. Göz görünce kişinin şehvet duygusu artar ve bu insanı zinaya kadar götürür. Eğer göz kötü alışkanlıklardan korunursa gönül de kötü alışkanlıklardan korunmuş olur. Göze çarpmak yani dikkat çeken birisine bakmak haram değildir, asıl haram olan döne döne yani tekrar tekrar bakmaktır. Hz.

¹³¹ Emine Gümüş Böke, “İslâm Hukuku'nda Kıyafet-Örtünme ve Kıyafetler Üzerindeki Resim ve Yazıların Durumu”, **Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi, (KİİFAD)**, Yıl: II, Sayı: III | 23, 2017, s. 9. Bkz; Ebu Dâvûd, “**Libâs**”, 32.

¹³² Muhammed b. Musa Âl-i Nasr Selim b. İd el-Hilâli, s. 256.

¹³³ İbn Kesîr, s. 212.

¹³⁴ Taberî, s. 254.

¹³⁵ Fahraddin Râzi, s. 202.

¹³⁶ İbn Kesîr, s. 214.

Peygamberin (s.a.v) bu konuda şöyle rivayet ettiği buyrulur: “Ey Ali, arkanı dönüp dönüp bakma. Zira ilk bakışın sana ziyanı yoktur lakin ikinci bakış senin için zararlıdır.”¹³⁷ Bir erkeğin gözlerini yasak olan bir şeyden çevirmesi edeptir. Bu onların vücutta bulunan güzelliklere ve fitne yerlerine bakmama çabasıdır. Bakmak, fitnenin başı olup ilk olarak bu bakmak eylemini ortadan kaldırmak gerekmektedir.¹³⁸

Mevdûdî, (1903/1979) bakışı çevirme ve sakınmanın birtakım istisnaları olduğunu söylemiş ve evlenmeyi düşünen bir erkeğin evlenmek istediği kadının yüzünü evlenmeden önce görebileceğini belirtmiştir. Bu durumda olan kadının yüzünün açılmasını emir saymıştır. Muğire bin Şu'be'den gelen bir rivayette de şöyle buyrulmuştur: "Bir aileden kız almak isteyince bunu Peygamber'e ilettim. Peygamber bana kızı görüp görmediğimi sordu. ‘Görmedim ’ deyince, ‘Onu git gör’, böylelikle evlilik bağınız kuvvetlenir." buyurdu."¹³⁹ Esed ise “ırzı korumayı” kişinin cinsi münasebetlerden korunması veya bunu meşru bir yolla yani evlilikle sınırlı tutması şeklinde yorumlamıştır.¹⁴⁰

Mezhepler avret yerlerinin örtülmesinin farz olduğu konusunda ittifak etmişler fakat avret yerlerinin vücudun hangi bölgeleri olduğu konusunda farklı görüşler öne sürmüşlerdir. Ebu Hanife'ye göre erkeğin avret yeri, göbeği ile diz kapağı arasındır. Kadının ise tüm vücudu -yüzü ve elleri dışında- avret kısmı dahilindedir. İmam Mâlik'e göre erkeğin avret yeri ön ve arkası ile baldır kısmı, kadının avret yeri ise yüzü ve elleri hariç tüm vücududur. Şâfii ve Ahmed b. Hanbel'e göre ise erkeğin avret yeri göbek ile diz kapağı arası olup diz kapağı avret kısmından değildir. Kadına gelince hür bir kadının tüm vücudu avret yeri kapsamındadır.¹⁴¹ Ayrıca, kadınların avret yeri, erkeklerin ve kadınların yanında bulunup bulunmamasına göre farklılık gösterir. Kadınların erkeklerin yanında bulunması dahilinde el ve yüz dışında tüm uzvu avret mahallinden sayılır, bu avret yerlerini kocası dışında, kardeşleri ve babaları için dahi açması yanlıştır. Kadınların kadınların yanındayken ki avret yerlerine gelince, erkeklerin erkekler karşısındaki avret yerleri gibidir, yani göbekte diz kapağı arasındır.

¹³⁷ Ateş, s. 1806; Bkz; Ebu Dâvûd, “Nikâh”, 43.

¹³⁸ Seyyid Kutub, s. 421.

¹³⁹ Mevdûdî, s. 466. Bkz; Müslim, “Nikâh”, 12.

¹⁴⁰ Esed, s. 863.

¹⁴¹ Bursevî, s. 508-509.

Ancak bu durumdan kadınların birbirlerinin yanında yarı çıplak durabileceği anlamını çıkarmamak gerekir.¹⁴²

“İnanan kadınlara da söyle, Gözlerini (harama çevirmekten) sakınsınlar, iffetleri de korusunlar. Kendiliğinden görünen (El, ayak ve yüzleri) hariç, süslerini de (Süslerinin takılı olduğu boğaz, baş gerdan, kol, bacak ve kulak gibi yerlerini) göstermesinler. Başörtülerini yırtmaçlarının üstüne indirip koysunlar (göğüs ve boyunlarını kapatacak şekilde yakalarının üzerine salsınlar). Süslerini de şu kimselerin dışındakilere göstermesinler: Kocaları yahut babaları yahut kayınpederleri yahut oğulları yahut üvey evlatları yahut kardeşleri yahut erkek kardeşlerinin oğulları yahut kız kardeşlerinin oğulları yahut (kendi evlerindeki müslüman) kadınlar yahut ellerinin altında bulunanlar (köleleri), yahut kadına ihtiyacı bulunmayan (erkeklikten kesilmiş, arzusuz veya iktidarsız) erkek hizmetçiler yahut kadınların mahrem yerlerinin henüz farkında olmayan çocuklar. (Bir de yürürken) gizledikleri süslerinin bilinmesi için ayaklarını yere vurmasınlar. Ey müminler! Hep birlikte Allah’a tövbe edin ki kurtuluşa eresiniz.”(Nûr, 24/31)

Bu ayet nazil olduğunda Ümmü Seleme Valide’imiz şöyle buyurmuştur: “Ensar hanımları başlarında siyah bir örtü bulunduğu halde evlerinden çıktılar.”¹⁴³ Hz. Âişe’den nakledilen başka bir rivayette de şöyle buyrulur: ”Allah muhacir kadınlarından razı olsun. Allah-u Teâla: “Başörtülerini yırtmaçlarının üstüne indirip koysunlar.” ayetini indirdiğinde onlar dış elbiselerini yırtıp bununla başlarını örttüler.”¹⁴⁴

Allah-u Teâla: ”İnanan kadınlara da söyle, Gözlerini (harama çevirmekten) sakınsınlar, iffetleri de korusunlar”, buyurur. Bundan dolayı âlimlerin çoğu, kadının yabancılara ister arzulu ister normal şekilde bakmak olsun, bunun caiz olmadığı görüşündedirler. Buna delil olarak da örtünme ayeti geldikten sonra ki şu hadisi öne sürmüşlerdir: “İbn-i Mektum Peygamber’in yanına gelmiş ve Peygamber eşlerine onun yanında örtünün buyurmuştur. Ümmü Seleme;-Ya Resulallâh, o görme engelli değil mi? Bizi görmüyor ve tanımıyor, demesi üzerine Allah Resulü:-Siz de mi görme engellisiniz.? Siz onu görmüyor musunuz?” buyurmuştur. Âlimlerden diğerleri ise, kadınların yabancılara arzusuz bakma koşuluyla bakmalarını uygun kabul etmişlerdir.

¹⁴² Mevdûdî, s. 470.

¹⁴³ Ebu Dâvûd, “**Libâs**”, 31.

¹⁴⁴ İbn Kesîr, s. 218-219. Bkz; Ebu Dâvûd, “**Libâs**”, 30.

Onlar da buna delil olarak şu hadisi öne sürmüşlerdir; Hz. Âişe'den rivayet edildiğine göre o, şöyle demiştir: “Ben, mescidde oynayan habeshlilere bakıyorken bir de gördüm ki Hz. Peygamber beni ridâsı ile örtüp gizliyor. Tâ ki ben usanıp bakmaktan vazgeçinceye kadar. Oyuna çok istekli olan küçük yaşta bir kız çocuğunun halini bir kez göz önüne getirin, işte benim on ki halim de buna benzerdi.”¹⁴⁵

“Başörtülerini yırtmaçlarının üstüne indirip koysunlar.” ayetinde, bahsedilen kadınlar için yapılmış olup uçları geniş olan başörtüleridir. Burada Cahiliye dönemi kadınlarının davranışlarına aykırı bir durum söz konusudur. Nitekim Cahiliye dönemi kadınları erkekler arasında bağı açık bir şekilde gezer ve bağırıklarını herhangi bir şeyle örtmezlerdi. Bazen saç beliklerini, boynunu ve kulaklarındaki küpeleri meydanda bırakırlardı. Allah-u Teâla mümin kadınlara bu yerlerini de örtüp gizlemelerini emretmiştir.¹⁴⁶

“Kendiliğinden görünen kısımlar dışında ziynetlerini göstermesinler” ayetinde geçen “ziynet” kelimesi tesettürün sınırını belirlemesi konusunda önemlidir. Ziyet, süs anlamıyla kullanılmış olup bir şeyi takıyla, elbiseyle veya şekil verme yoluyla güzelleştirmek anlamına gelmektedir. Ziyetler iç ve dış ziyet olmak üzere ikiye ayrılmakta olup böylelikle kişilerin avret mahallerinin ölçüleri belirlenmektedir. Kına, sürme ve yüzük gibi dış ziyet sayılan unsurları kadının kendisine helal olmayan erkeklerin görmesinde bir sakınca yokken taç, halhal, küpe, gerdanlık, gibi gizli ve iç ziyetlerden sayılan unsurları görmesi yasak kabul edilmiştir ve iç ziyetleri sadece kadının kendisine haram olmayan akrabaları ve kocası görebilir.¹⁴⁷ Buradan bu tür takıların takıldığı yerlerin gösterilmesi yasak olduğu için bu takıların takılıp mahrem dışı kişilere gösterilmesinin de yasak olduğu hususu anlaşılmaktadır. Müslüman bir kadının, kendisine helal olmayan erkeklerin yanındayken tüm uzuvlarını -iki eli ve yüzü dışında- örtmesi gerektiği belirtilmiştir.¹⁴⁸

Kadınların ziyetinden kastedilenin ne olduğu konusunda âlimler arasında ihtilaf vardır. Bazılarına göre ziyetten kastedilen süs eşyasıdır. Bazılarına göre ise kadının vücududur. Ziyetten kastedilenin altın, küpe, bilezik, gerdanlık gibi süs eşyaları olsa da burada asıl kastedilen kadının vücududur. Gösterilmesi yasak olan şey

¹⁴⁵ İbn Kesîr, s. 216-217.

¹⁴⁶ İbn Kesîr, s. 218-219. Bkz; Ebu Dâvûd, “Libâs”, 30, Erdem, s. 15.

¹⁴⁷ Erdem, s. 14.

¹⁴⁸ Tok, Fatih – Müftüoğlu, Merve, s. 12.

ise süs eşyaları değil kadının mahrem yerleridir.¹⁴⁹ Biz burada ziynetten maksadın kadının vücudu olduğu görüşünü daha makul görmekteyiz. Çünkü ayetin ihtiva ettiği anlamın geneline baktığımızda bu görüş daha yakın bulunmaktadır.¹⁵⁰

Ayette “Kendi kadınlarına” ifadesinden maksat Müslüman kadınlarıdır ve Müslüman bir kadının ziynet yerlerini, ancak Müslüman kadınlarına gösterebileceği belirtilmiştir. Hatta bu konuda Hz. Ömer Ebu Ubeyde’ye Müslüman kadınlarının Yahudi ve Hristiyan kadınlarıyla birlikte hamama girmesini engellemek için mektup göndermiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere bir Müslüman kadının, yabancı kadınlara ziynet yerlerini göstermesi uygun değildir.¹⁵¹ Nitekim kâfir olan kadınlar erkek mesabesinde algılanmış olup Müslüman kadınlarının mahremlerini kendi erkeklerine anlatabilirler. İşte bu yüzden onların yanında Müslüman kadınların ziynetlerinin gösterilmemesi istenmiştir.¹⁵²

İbn Kesir’e göre kadın, amca ve dayının yanında başörtüsünü çıkarmaz. Kadın ancak kocası için süslenip giyinebilir.¹⁵³ İbn Kesir ve bazı fakihler bu görüşte olsa da Mevdûdi bu görüşü benimsememiştir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v) Hz. Âişe’nin öz amcasının yanından ziyade süt amcası yanında bile örtünmesine gerek duymadığını, kişinin amca ve dayısının yanında da rahat olabileceğini ve bunların mahremden sayıldığını belirtmiştir.¹⁵⁴ Sonuç olarak ayette bahsedilmeyen amca ve dayılar ayette anılana kıyasla ve Peygamber efendimizin (s.a.v) sözleriyle mahremden sayılmışlardır.¹⁵⁵

“(Bir de yürürken) gizledikleri süslerinin bilinmesi için ayaklarını yere vurmasınlar.” Cahiliye döneminde kadınlar yolda yürürken ayağındaki halhalın sesini erkeklerin duyması ve dikkatlerin kendi üzerlerine çekilmesi için ayağını yere vurmuş. Allah-u Teâla mümin kadınlara bu tür davranışları yasaklamıştır. Kişinin rtl olan bir ziynetini açığa çıkarması için bu tür davranış sergilemesi de bu yasaklamaya dahildir. Eğer kadının örtülü bir ziyneti olur da gizli olan bu ziyneti görünmesi için çaba sarf ederse bu yasaklamanın içine girer. Zira Allah-u Teâla:

¹⁴⁹ Ahmet Acarlıoğlu,” Hz. Peygamber Döneminde Başörtüsü”, **İstanbul niverstesı İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Bahar, 2018 / 9(1), ss. 47-67, s. 5.

¹⁵⁰ Bekir Topaloğlu, “İslâm’da Kadın”, Baskı; Neşe Basım-Yayın/İstanbul, Basım; 21, Ocak, 2013, s. 245.

¹⁵¹ Bursevî, s. 510-511.

¹⁵² Bilmen, s. 2348.

¹⁵³ İbn Kesir, s. 220.

¹⁵⁴ Mevdûdi, s. 472.

¹⁵⁵ Ateş, s. 1810.

“Gizledikleri süslerinin bilinmesi için ayaklarını da vurmasınlar.” buyurmuştur.¹⁵⁶ Ömer Nasuhi Bilmen, zaruret hallerinde yasak olan yerlere bakılması caizdir, demiş ve doktorun hastasına tedavi maksadıyla bakmasını zaruret halleri içerisinde saymıştır.¹⁵⁷

Kur’ân’da bahsi geçen örtünme ayetlerine bakıldığında temel hedef, kadınların dışarı çıktıkları zaman dış elbiselerini giymelerine ve böylelikle onların kötü niyetli erkeklerin sataşmalarından korunmalarına yöneliktir. Allah’ın emrettiği şekilde tesettüre girmek ise kadının Müslüman kimliğinin izini taşıdığını göstermektedir. Nitekim kadın bu kimliği ile tanındığından dolayı kendisine eziyet edilmez. Zaten böyle bir kişi de bu giyimiyle haramdan ve harama götüren yollardan uzak olduğunu göstermektedir.¹⁵⁸ Burada akla şu da gelebilir; nice örtülüler var ama kötü işlere ve harama bulaşmaktadır. Bu konuda şunu söyleyebiliriz, tek bir kişiye veya topluluğa bağlı kalıp bir kişi yanlış davranışlarda bulunuyor öyleyse bütün kapalılar böyledir, diyerek genelleme yapılmamalıdır. Eğer bahsi geçen kişi yanlış davranışlarda bulunuyorsa bu onun Allah’ın gönderdiği hükmü tam olarak idrak edememesindendir. Nitekim biz gönderilen her hüküm gibi örtünmenin de hakkının verilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Bahsi geçen her iki ayette de hem kadınlara hem de erkeklere hitap edilen ortak nokta, gözleri haramdan sakındırmak ve avret yerlerini örtmektir. Dolayısıyla bu ayetler mahremiyeti, iffetli olmayı ve namus algısını kadına indirgeyen kişilere verilmesi gereken en güzel cevaptır. Ayrıca kadınların örtünmesiyle ilgili hükümden önce erkeklere harama bakmama yönünden bir emrin gelmiş olması da dikkat çekici bir husustur.¹⁵⁹ Kadın ve erkek bakışları konusunda daha hassas davranmalıdırlar. Kur’ân’da bu konudaki ilk emrin erkeğe verilmesi ve bakışların kısılmasının istenmesi de bu açıdan önemlidir. Çünkü harama bakmak zinaya davettir. Bakışlar kalbe açılan en büyük kapı olup günaha girenler çok olabilmektedir.¹⁶⁰ Bu ayetlerde kullanılan ifadeler son derece nazik ve ince bir üslupludur.¹⁶¹ Nitekim kadın ve erkek olmak

¹⁵⁶ İbn Kesîr, s. 224.

¹⁵⁷ Bilmen, s. 2349.

¹⁵⁸ Fatih Tok-Merve Müftüoğlu, s. 10.

¹⁵⁹ Apaydın, s. 538-543.

¹⁶⁰ İbrahim Yıldız, “Kur’ân ve Sünnete Göre Sosyal Hayatta Kadın Erkek İlişkisi”, **Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi** 42 (Aralık 2019): 83-109, s. 11.

¹⁶¹ Bekir Topaloğlu, s. 237.

üzere her iki tarafa da harama girmemeleri yönünden sorumluluklar yüklenmiş olup bu konuda uyulması gereken kurallar belirtilmiştir.

Kur’ân insanlık bakımından erkek ve kadın ayrımı yapmamış ve her ikisine de seslenmiştir. Önce erkeklere sonra da kadınlara bakışlarını haramdan sakındırmalarını, ırz ve namuslarını korumalarını böylelikle de kötü fikirlerden uzaklaşacaklarını belirtmiştir. Kadınlara kendisine helal olmayan erkeklere süslerini göstermemeleri, vücudu gösteren şeffaf elbise giymemeleri ve örtünmesi yasak olan yerlerini örtmeleri emredilmiştir.¹⁶²

Şunu da belirtmek gerekir ki örtünmenin amacı kadını dört duvar arasına hapsetmek değildir. Kadının topluma vereceği, toplumun da kendisinden beklediği hizmetler vardır. Bu da kendi vücut yapısına uygun olarak öğretmenlik, doktorluk, hastabakıcılık gibi işlerle çalışmak suretiyle toplum kalkınmasına faydalı olacaktır. Ama bunları yaparken Kur’ân’ın belirlediği sınırları aşmamak ve yapılacak olan işi İslam çerçevesi içerisinde yerine getirmek gerekir.¹⁶³ Biz burada yapılan her iş ve davranışta önce Allah’ın rızası gözetilmesi, çıkar ilişkisi için ahiret hayatının heba edilmemesi, Kur’ân’ın diğer hükümleri gibi örtünmenin de hakkının verilmesi, sadece zevk ve süs olsun diye değil Allah’ın rızasını gözeterek hükümlerin yerine getirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

7. Kölelik ve Cariyelik

Arapça’da “câriye, râkik, memlûk, kinn, abd, gulâm, vasîf, vasîfe milkü’l-yemîn, memlûke, rakabeh, eme ve gurre” kelimeleri köle anlamında kullanılmıştır. Türkçede ise köle kelimesinden başka bu anlama gelen kul, esir, bende, halayık ve kadın köle anlamına gelen câriye, odalık kelimeleri bulunmaktadır.¹⁶⁴ Kur’ân’da köle kavramı başkasının hükmü altında bulunan, hür olmayan, hürlerin yarısı mislinde ceza sorumluluğu olan, başkasının malı olan kişi olarak nitelendirilmiştir.¹⁶⁵ Kur’ân, köle

¹⁶² Ateş, s. 1807.

¹⁶³ Ateş, s. 1810.

¹⁶⁴ Muhammet Âkif Aydın, Muhammed Hamidullah, “Köle”, **DİA**, Cilt: XXVI, Ankara, 2002, ss. 237-246.

¹⁶⁵ Ali Hatalmış, “**Erken Dönem İslam Tarihinde Kölelik ve Cariyelik (Hz. Peygamber Döneminden Emevîlerin Sonuna Kadar)**”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012, s. 27.

ve câriyelere iyi davranılmasını ve onlara yaşadıkları ailenin birer ferdi gibi hissettirilmesini istemiştir.¹⁶⁶

Kölelik İslam'dan önce devam edegelen bir müessese olup Arap yarımadası ve Mekke'de yaygınlık göstermiştir. Köleler hürlerden farklı bir grup olup alt bir sosyal sınıftan oluşmaktadır. Yunan ve Romalılar insanların köleleştirilmesini uygun görmekle birlikte kölelere her türlü işkence ve kötü muamelede bulunmuşlardır. Dolayısıyla toplumların kölelere bakış açısı farklıdır. İslam köleliği hazır bulduğundan onu kaldırma yerine onun zaman içinde ortadan kalkmasını sağlama yolunu seçmiş ve bunu zamana bırakmıştır. Bunun içinde ıslah yolunu seçmiş ve tedrici yani aşamalı bir yöntem kullanmıştır.¹⁶⁷

Mevlâ kelimesi efendi, köle, azat eden, azat edilen, nimet veren, nimet verilen, müttetik, ortak, dost, yardımcı, arkadaş, amcaoğlu, yakın akraba, dostluk, ittifak, dayanışma ve yardımcı gibi çeşitli anlamlara gelmektedir. Aynı zamanda 'köle azat eden' ve 'kölelikten azat olunan' kimseler için de mevlâ kavramı kullanılmaktadır. Çoğulu ise mevlâli' dir. Emeviler dönemiyle birlikte daha da ün kazanmış ve bununla Araplar dışında kalan Müslümanlar kastedilmiştir.¹⁶⁸;

Köleliğin birçok nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenler şöyle sıralanabilir:

1. Suçluların köle olarak kabul edilmesi,
2. Sadece köle edinmek için düzenlenen savaşlar,
3. Kaçırılmak,
4. Harpta esir düşmek,
5. Maddi sıkıntılardan dolayı ailelerin çocuklarını satması,
6. Yaratılıştan gelen kölelik,
7. Kimsesiz çocukların yetiştirenler tarafından köle edilmesi,
8. Terk edilmiş kişilerin köle nezdinde kabul edilmesi,
9. Ticaret için,
10. Borç karşılığında köle olmak,
11. İşçilerin köle kabul edilmesi.¹⁶⁹

¹⁶⁶ Ali Hatalmış, s. 32. Bkz; Nûr, 24/58, Nisâ, 4/36.

¹⁶⁷ Ali Aksu, "Emeviler Döneminde Sosyal Tabakalar", **İstem**, Yıl: 4, Sayı: 8, 2006, ss. 63 – 81, s. 10-11.

¹⁶⁸ Ali Hatalmış, "İslam'ın İlk Dönemlerinde İdari Hayatta Köle ve Mevali", **Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 13 (2), 2013, ss. 151-171, s. 2-3.

¹⁶⁹ Canan Kuş, Tevrat, "İncil ve Kur'an-ı Kerim'deki Kölelik Kavramı Üzerine Bazı Düşünceler", **Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi**, Cilt: VIII, s. 5, Sayı: 1, Elâzığ, 2012.

İslam hukukunda ise köleliğin, savaş esirliği ve doğum nedeniyle kölelik olmak üzere iki kaynağı bulunmaktadır. İslam, kendinden önce var olan kölelik nedenlerini reddetmektedir. Dolayısıyla yukarıda bahsedilen maddelerden sadece iki tanesi İslam’da geçerlidir. En önemli kölelik kaynağı ise savaş esirliği olmaktadır.¹⁷⁰

Bir kimsenin her ne durumda olursa olsun diğer insanlardan üstün kabul edilmesi doğru değildir. Bu Allah’ın adalet sıfatıyla bağdaşmamaktadır. Nitekim Peygamberimizin (s.a.v) “Allah korkusu asıl üstünlüktür.” sözü de bunu doğrulamaktadır. Yani asıl üstünlük, görünüşte değil insanın içinde taşıdığı manevi değerdedir.¹⁷¹ Allah insana değer vermiş ve onu dişi-erkek, genç-yaşlı, hür-köle ayrımı yapmadan onu yarattığı diğer varlıklardan üstün tutmuştur. Nitekim Allah’ın herkese kendi ruhundan üflediği göz önünde bulundurulduğunda köle ve efendi eşitsizliği de yok olmaktadır.¹⁷²

Bir köle âzadlık kurumuyla özgürlüğüne kavuşabilmektedir. Bu âzadlık ise üç yolla gerçekleşmektedir.

- ✓ Efendisi kölesine “ben öldüğümde hürsün” demesi.
- ✓ Efendisinin hayattayken “Bundan böyle hürsün”, demesi. Eğer bunu söylerken kölenin üzerinde başkasına ait hisse bulunursa efendi bunu ödemek durumundadır. Ödemediği takdirde ise köle yarı hür sayılmaktadır.
- ✓ Kölenin çalışarak elde ettiği özgürlük, en geçerli olan âzadlıktır ve “mukâtebe” olarak adlandırılmaktadır.¹⁷³

Müslüman eğer yemin, zihâr ve hataen adam öldürme suçlarını işlerse, kendisine esir bir câriyeyi veya köleyi özgürlüğüne kavuşturma cezası verilir. Buradaki asıl amaç ise kişinin doğruyu bulmasını sağlamaktır. Mükâtebe yoluyla da hürriyete kavuşmak isteyen esirlere yardım edilmesinden bahsedilmiştir. Köleler de bir insan olup onların da onur, hayat ve insan hakları bulunmaktadır.¹⁷⁴

Köleliğin kaldırılması konusuna gelince bunun en büyük sebepleri arasında Sanayi İnkılâbı bulunmaktadır. Bunun yanında makineleşme, insan gücüne ihtiyacın

¹⁶⁹ Canan Kuş, s. 18.

¹⁷⁰ Gül Akyılmaz, “Osmanlı Hukukunda Köleliğin Sona Ermesi ile İlgili Düzenlemeler ve Tanzimat Fermanı’nın İlanından Sonra Kölelik Müessesesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: IX, s. 6, Sayı: 1-2, 2004.

¹⁷¹ Canan Kuş, s. 3.

¹⁷² Canan Kuş, s. 18.

¹⁷³ İsmail Parlartır, “Türk Sosyal Hayatında Kölelik”, *Belleten* XLVII (1983): 805-829.

¹⁷⁴ Ali Hatalmış, s. 30.

azalması zaman içerisinde köleliğe de duyulan ihtiyacın azalmasına neden olmuştur. Böylelikle kölelik 19. yy. sonlarına doğru kaldırılmaya başlanmıştır. Bu durumda Sanayi İnkılabından sonra kölelerin tarım işlerinde, sanayi işçiliğinde ve toplumun diğer hizmet alanlarında pahalıya mal olan bir iş gücü haline gelmesinin de etkisi olmuştur.¹⁷⁵ Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde yer alan 4. maddedeki “Hiçbir kimseye kölelik veya kulluk statüsü yüklenemez ve köle alıp-satmak yasaktır.” hükmüyle köleliğe karşı çıkmışlar ve bununla ilgili komisyon kurarak bir sözleşme hazırlamışlardır. Türkiye Cumhuriyeti ise 7. 7. 1964 yılında bu sözleşmeyi kabul etmiştir.¹⁷⁶

Biz burada konumuz itibariyle Mükâtebe konusunun bahsedildiği ayet-i kerimeyi ele almaya çalışacağız.

وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَأَتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَيْكُمْ وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِنَبَاتِكُمْ أَعْرَضَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَمَنْ يُكْرِهْهُنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿33﴾

”Evlenmeye (imkânı) bulamayanlar, Allah kendilerini iyilik ve cömertliğiyle zengin edinceye kadar iffetlerini korusunlar. Ellerinizin altındakilerden (köle ve cariyelerinizden) mükâtebe yapmak (azatlık sözleşmesi yani bedelini ödeyip özgürlüğe kavuşmak) isteyenler olursa ve siz de onlarda bir hayır (iyi niyet) görürseniz onlarla mükâtebe yapınız. Allah’ın size verdiği malından bir kısmını onlara veriniz. Dünya hayatının geçici menfaatlerini elde etmek için, iffetli kalmak isteyen câriyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim câriyelerini fuhşa zorlarsa, bilsin ki Allah onların zorlanmasından dolayı (onlara karşı) çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.”¹⁷⁷

Bu ayetin hangi olay üzerine indiği ile ilgili değişik rivayetler mevcuttur.¹⁷⁸ Bunlardan bir tanesi de şöyledir: Rivayete göre Abdullah b. Übey’in câriyelerini zina yapmaya zorlamış bu câriyeler hallerini Hz. Peygambere anlatmış bunun üzerine bu ayet nazil olmuştur. Câriyelerin namuslu kalmayı istemeleri ayette "iffetli olmak istediklerinde" ifadesiyle değil de "eğer namuslu kalmak isterlerse" ifadesiyle belirtilmesinin sebebi ise onların iffetli kalmayı çok nadir istemesinden dolayıdır.¹⁷⁹

¹⁷⁵ Canan Kuş, s. 24.

¹⁷⁶ İsmail Parlartır, s. 3-4.

¹⁷⁷ Nûr, 24/33.

¹⁷⁸ Bkz; Fahraddin Râzi, s. 221.

¹⁷⁹ Beyzâvi, s. 123.

Taberî'nin bu ayet hakkındaki görüşleri de üç madde şeklinde özetlenebilir. Bu üç madde şunlardır:

- ✓ “Evlenme imkânı olmayanın zinaya karşı iffetini koruması” emridir.
- ✓ “Özgür olmalarını sağlamak için, onlara maddi yardımda bulunun” emridir.
- ✓ “Cariyelerinizi dünya hayatının geçici zevklerini elde etmek için fuhşa zorlamayın.” emridir.¹⁸⁰

Sabûni'ye göre cariyeler zina yaptıklarından dolayı cezalandırılmaz. Çünkü onları zinaya efendileri zorlamıştır.¹⁸¹ Bilmen, câriyelerin fuhuş yapmalarına fırsat verilmemesi, onların iffetli yaşamalarını sağlamak için çaba sarf edilmesi, eğer onlar iffetli yaşamayıp günah işlediklerinde ise buna engel olunması gerektiğini belirtmiştir.¹⁸²

“Ellerinizin altındakilerden (köle ve cariyelerinizden) mükâtebe yapmak (azatlık sözleşmesi yani karşılığını ödeyip özgürlüğe kavuşmak) isteyenler olursa ve siz de onlarda bir hayır (iyi niyet) görürseniz onlarla mükâtebe yapınız.” ayetinde Allah-u Teâla köle sahiplerine seslenmekte olup eğer köleleri bir bedel karşılığında serbest kalmak istiyorlarsa bir bedele karşılık onları azat etmeleri emredilmektedir. Bu da ancak efendisi ile ödemedede anlaşması ve ödeyeceği bedel için kazancı olması şartına bağlı olmaktadır.¹⁸³

Mukâtebe, efendisinin köleye "Bana şu miktarda para ödersen özgürlüğüne kavuşursun." önerisi üzerine, kölenin “Tamam, onaylıyorum.” demesiyle oluşan bir akittir. Köle olan kişi eğer belirtilen bedeli öderse özgürlüğüne kavuşur.¹⁸⁴

Mevdûdî'ye göre köle bedelde sadece para ödemek zorunda değildir. Eğer her iki tarafta razı gelirse kişi efendisine belli bir hizmet etme karşılığında da serbest kalabilir. Ancak anlaşma imzalandığı vakit köle sahibi kölenin hürriyetini engelleyici nedenler öne süremez, buna hakkı bulunmamaktadır.¹⁸⁵ Anlaşma yapıldığı andan itibaren kölenin kazancı ve malı kendisine aittir ve köle zekâtta da pay alabilir.¹⁸⁶

¹⁸⁰ Taberî, s. 290.

¹⁸¹ Sabûni, s. 338.

¹⁸² Bilmen, s. 2352.

¹⁸³ İbn Kesîr, s. 228.

¹⁸⁴ Bursevî, s. 515.

¹⁸⁵ Mevdûdî, s. 482.

¹⁸⁶ Seyyid Kutub, s. 429.

“Siz de onlarda bir hayır (iyi niyet) görürseniz.” ayetindeki “hayır” kelimesini âlimler farklı şekillerde açıklamışlardır. Bu kelimeye bazı âlimler emânet, bazıları doğruluk, bazıları mal, diğer 'bazıları ise çâre ve kazanç anlamları vermişlerdir.¹⁸⁷

Seyyid Kutub ise “hayırdan” kastedilenin ilk önce İslam olduğunu daha sonra ise mal kazanacak güce sahip olması gerektiği anlamını ihtiva ettiğini belirtmiştir.¹⁸⁸

“...câriyelerinizi fuhşa zorlamayın...” cahiliye döneminde bir kişinin câriyesi olduğunda o kişi câriyesini zina etmesi için başkasına gönderir ve onun üzerinden maddiyat elde ederdi. İslam dini bunu yasaklamıştır.¹⁸⁹ Birisini fuhşa zorlayarak onun üzerinden maddiyat elde etme halen günümüzde de devam etmektedir veya kadın sırf maddiyat elde etmek için mecburen bu yola düşebilmektedir. Bunun önlenmesi ise ekonomik düzenlenmeye bağlıdır.¹⁹⁰

“Evlenmeye (imkânı) bulamayanlar, Allah kendilerini iyilik ve cömertliğiyle zengin edinceye kadar iffetlerini korusunlar.” Mukâtil, bu ayete, Allah’ın rızık bahşedip hür kadınlarla evlenmelerinde bir sakınca olmayıncaya kadar iffetlerini korusunlar, anlamını vermiştir.¹⁹¹ Bu ayet harama bulaşmamak ve iffeti korumak için Allah’ın emrettiği bir husustur.¹⁹² Nisâ süresi 25. ayette şöyle buyrulur: “İçinizden hür mümin kadınlarla evlenmeye maddi gücü yetmeyen kimseler... Ancak sabretmeniz (bekârlığa katlanarak bu tür cariyelerle evliliklerden kaçınmanız) sizin için daha iyidir. ”Bu ayet câriyelerle evlenmeyip sabretmeniz sizin için daha hayırlıdır, anlamını ihtiva etmektedir. Çünkü câriye ile olan evlilik sonucunda doğan çocuk köle olarak dünyaya gelecektir.¹⁹³ Peygamber efendimiz (s.a.v) de şöyle buyurmuştur. “Ey gençler topluluğu, sizden kim evlenme imkanı bulursa evlensin. Çünkü evlilik gözü haramlara karşı korur, mahrem yerlerini muhafaza eder. Evlenemeyen kimse ise oruç tutmaya baksın. Çünkü oruç nefsin kötü davranışa yönelmesini engeller.”¹⁹⁴ Evlenmeye güç yetiremeyenlerden kasıt evlenme imkânlarını veya evlenmek için gerekli olan malı-parası olmayanlardır. Allah-u Teâla onlardan, kendilerini lütfu ve keremiyle zengin kılıncaya kadar iffetli yaşamaya çalışmalarını istemektedir.¹⁹⁵

¹⁸⁷ İbn Kesîr, s. 229.

¹⁸⁸ Seyyid Kutub, s. 430.

¹⁸⁹ İbn Kesîr, s. 231.

¹⁹⁰ Seyyid Kutub, s. 431.

¹⁹¹ Mukâtil b. Süleyman, s. 197.

¹⁹² İbn Kesîr, s. 227.

¹⁹³ Said Havva, s. 78.

¹⁹⁴ Ebu Dâvûd, “Nikâh”, 1.

¹⁹⁵ Ebûsuûd, s. 1971.

İKİNCİ BÖLÜM

NÛR SURESİNDEKİ AHLÂKA DAİR İHTİVA EDİLEN KONULAR

2.1. Hz. Âişe'nin Hayatı

Teym kabilesi, Araplar'ın önemli kabilelerinden sayılan Mudar kabilesinin Kureyş kolundandır. Hz. Âişe, Teym kabilesine mensuptur. Kureyş kabilesi ismini, Kureyş ünvanıyla tanınan Fihri b. Mâlik'e nisbeten almıştır.¹⁹⁶ Sıddîk lakabıyla anılan babası Hz. Ebu Bekir'e nisbeten de Hz. Âişe'ye es-Sıddîk binti's-Sıddîk da denilmiştir. İsmi Ümmü Rûmân bint Âmir b. Uveymir olan annesi, Kinâne kabilesine mensuptur. 614 yılında Mekke'de doğan Hz. Âişe, Peygamber ocağında büyümüş ve kendisini orada yetiştirmiştir. Araplarda büyük çocuğun soyadıyla anılması âdetinden dolayı kendisinin soyadı olmadığına çok üzölmüştür. Çünkü çocuğu olmamıştır. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v) ona kız kardeşinin (Esmâ) oğlu Abdullah b. Zübeyr'e ithafla Ümmü Abdullah soyadını vermiştir. Ayrıca Peygamberimiz (s.a.v) onu çok sevdiği için kendisine Ayşe (عائشة), Uveyş (عويش) ve Âiş (عائش) isimleriyle seslendiği de belirtilmiştir. Beyaz tenli olmasından dolayı da Hz. Âişe'ye Hümejrâ (حميراء) denildiği, rivayet edilmiştir. Hz. Âişe, Hz. Peygambere (s.a.v) olan bağlılığı ve itaatinden dolayı önemli bir konuma gelmiştir. Nitekim o gecelerini namaz kılarak günlerinin çoğunu da oruç tutarak geçirirdi. İnsanların arkasından konuşmaz ve konuşanı da hoş karşılamazdı. Elinde bulunanla yetinen, alçakgönüllü, gösterişsiz, aynı zamanda ağırbaşlı ve cömertti. Maddi durumu ve kimi kimsesi olmayan çocukları korur, onların eğitilmesi için çaba harcardı. Aralarında evlenmek isteyen kişilerin evlenmesine de yardımcı olurdu. Köle ve câriyelerin bir çoğunu hürriyetine kavuşturmuştur. Hürriyetine kavuşan bu köle ve câriyelerin bazıları ilim ve hadisle meşgul olmuş, ilmi hem kendileri öğrenmiş hem de başkalarının öğrenmesine vesile olmuşlardır.¹⁹⁷

Hz. Âişe, nübüvvet sonrası dünyaya gelip Peygamberimiz (s.a.v)'e teselli kaynağı olmuştur. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) eşi Hz. Hatice'nin vefatından sonra

¹⁹⁶ Ömer Sabuncu, "Hz. Âişe'nin Hayatı, Şahsiyeti ve İslâm Tarihindeki Yeri", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, 2015, s. 22.

¹⁹⁷ Mustafa Fayda, "Âişe", *DiA*, Cilt: II, s. 201-205, İstanbul, 1989.

birçok sıkıntılara göğüs germiştir.¹⁹⁸ Osman b. Maz'un'un eşi O'nun (s.a.v) ve çocuklarının yardıma muhtaç olduğunu hissedince bu durumu yani Hz. Âişe ile evlenme meselesini Peygamberimize (s.a.v) anlatmış ve izin alınca Hz. Âişe'ye talip olduklarını Hz. Ebu Bekir'in ev halkına iletmiştir. Bu sırada Mutim b. Adiy'in oğlu ile Hz. Âişe arasında söz kesilmiş ve Ümmü Rumân kocasının (Hz. Ebû Bekir) Mutim'e verdiği sözden dönmeyeceğini düşünmüş buna rağmen bu güzel haberi ondan gizlememiştir. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir Mutim'le görüşmeye gitmiş, onun olumsuz tavırları üzerine bu kararından dönmesi hiç de zor olmamıştır. Bu durum Hz. Âişe'ye, Peygamber hanesine gelin olacak kızına daha özenli davranmaya başladığının göstergesidir.¹⁹⁹ Nikâhları hicretten önce Mekke'de kıyılan Hz. Peygamber ile Hz. Âişe'nin düğünü hicretten sonra Şevval ayında (Nisan 624) Medine'de olmuştur. Dolayısıyla nikâh Mekke'de düğün Medine'de olmuş olup bu iki kutsal şehir onların bu anlarına tanıklık etmiştir. Peygamberimiz (s.a.v) o sırada 55 yaşında idi. Hz. Âişe bu evlilik sonucunda Müslümanlar nezdinde seçkin bir konuma ulaştıktan sonra ayet-i kerimede de belirtildiği üzere “müminlerin annesi” diye anılmaya başlanmıştır.²⁰⁰ Hz. Âişe ile üç yıl nişanlı kalan Peygamber efendimiz (s.a.v), günümüzde evlenecek olan kişilere örnek olmuştur. Nikâhlarının Şevval ayında kıyılması da halk arasında mevcut olan “iki bayram arası düğün olmaz.”, sözünün batıl olduğunu göstermektedir.²⁰¹

Hz. Peygamberin (s.a.v) diğer hanımlarından ayrılan bazı yönleri olduğunu belirten Hz. Âişe, Allah'ın hakkında ayetler indirdiğini, kendisinin babasıyla hicret eden tek hanımı olduğunu, Resûlullâh'ın kendisinden başka bir bakire ile evlenmediğini ifade eder. Hanımları arasında sadece kendi yanında iken Resûlullâh'a vahiy indiğini, Resûlullâh'ın sadece kendi yanında kendisi uzanmış olduğu halde namaz kıldığını, canını kendi kucağında Allah'a bıraktığını ve son olarak kendi evine defnedildiğini söyleyerek diğer hanımlardan farkını anlatır.²⁰² Peygamberimiz (s.a.v)

¹⁹⁸ Bkz; “**Sahabiler Ansiklopedisi**”, (Hazırlayanlar: İhsan Atasoy, Mehmet Paksu, Cemal Uşşak, Zeki Sarıtoprak), Nesil Yayınları, Baskı: Nesil Matbaacılık Mart, 2010, s. 610-611.

¹⁹⁹ Hatice Nur Ertürk, “Hz. Peygamber'in Kayınvâidesi: Ümmü Rumman”, Doktora Öğrencisi, **Siyer Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 7, Ocak-Haziran, 200, s. 5. Bkz; **Sahabiler Ansiklopedisi**, s. 610-611.

²⁰⁰ Âdem Apak, “Hz. Âişe'nin Hayatı ve Şahsiyeti, Müminlerin Annesi Hz. Âişe (Uluslararası Sempozyum Bildirileri)”, (Editör: Ali Aksu), Sivas/Eylül, 2017, s. 13. Bkz; Ahzâb, 33/6.

²⁰¹ İlyas Uçar, “Kutsal Bir Mekân Olarak Aile Kurumu ve Kadının Rolü-Medine Dönemi”, **Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, (PAUIFD), 7 (1) 2020: 953-970, s. 965.

²⁰² Ayşenur Şimşek Ergül, “Hz. Sevede ve Hz. Âişe Özelinde Hz. Peygamber'in Eşlerinin Birbirleriyle Olan İlişkileri”, **Siyer Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 10, Temmuz-Aralık 2021, s. 7. Bkz; “**Sahabiler Ansiklopedisi**”, s. 613.

ve Hz. Âişe'nin evliliğinin temeli sevgi, anlayış ve hürmet üzerine inşa edilmişti. Peygamberimiz (s.a.v) Hz. Âişe'ye yakınlık gösterir, kendisiyle koşu yapmayı, onunla bir arada bulunmayı, davetlere beraber katılmayı, özellikle gece yolculuğunda sohbet etmeyi çok severdi.²⁰³ Hz. Âişe İslam dinini anlatmak için birçok faaliyette bulunmuştur. Peygamberimizin (s.a.v) vefatından sonra birçok kimse onun yanına gelip ondan ders almış, sorulan sorulara cevap vermiştir. Böylelikle onun evi ilim meclisine dönmüştür. Hz. Âişe sadece şifahi sorulara cevap vermemiş, farklı bölgelerde yaşayan Müslümanların sorularına da mektup yoluyla cevap ulaştırmıştır. Bazı sahabeler dini konularda çözemedikleri bir konuyu ona iletmışler ve istedikleri bilgiyi ondan elde etmişlerdir.²⁰⁴ Bazı kaynaklarda Hz. Âişe'nin asıl işinin zikir, şükür, tefekkür olduğundan bahsedilir.²⁰⁵

Hz. Âişe bir gün şiddetli baş ağrısı geçirmiş, “Vah başım” diyerek acısını dile getirmiştir. Bunu gören Peygamberimiz (s.a.v): ”Senin başının ağrısının ne önemi var Âişe? Benden önce vefat etmiş olursan senin cenazeni bizzat kendim düzenlerim, kefenleme işlerini yaparım, namazını kılarım” diyerek şaka yaptı. Hz. Âişe bunun üzerine ”Ölmemi mi bekliyorsun yoksa?” deyince Peygamberimiz: “Senin çektiğin bu baş ağrısı kalıcı değildir, Ya Âişe! Ama benim çektiğim baş ağrısı kalıcıdır, ondan kaçışım yoktur!” dedi. Böylelikle Hz. Âişe'ye vefat edeceği haberini verdi. Diğer hanımlarından da Hz. Âişe'nin odasında kalmak için izin aldı. Son günlerini Hz. Âişe'nin yanında geçiren Allah Resulü, başını onun göğsüne dayamış bir şekilde ruhunu Allah'a teslim etti.²⁰⁶ Hz. Peygamberin vefatından sonra kırk yedi yıl daha yaşayan Hz. Âişe, altmış beş (veya atmış altı) yaşında iken 17 Ramazan 58 (14 Temmuz 678) çarşamba gecesı, vitir namazını kıldıktan sonra Medine'de vefat etmiştir. Ölümü Medine'lileri büyük bir üzüntüye boğmuştur, vasiyeti üzerine Cennetü'l Bâki mezarlığına defnedilmiştir.²⁰⁷

²⁰³ Ömer Sabuncu, s. 66.

²⁰⁴ Emine Demil, “Hz. Âişe'nin Âhkama Dair Bazı Rivâyetlerinin Fıkıhtaki İz Düşümleri”, **Şarkiyat İlim Araştırmaları Dergisi**, Cilt: XIII, s. 3-4, Sayı: 1, Nisan, 2021, ss. 104-128, Bkz; “**Sahabiler Ansiklopedisi**”, s. 614. Bkz; Yunus Emre Gördük, “Hicri İlk Asırdan Bir Hoca –Öğrenci Portresi: Hz. Âişe Mesruk b. El-Ecda’”, **İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi**, Cilt: VI, s. 6, Sayı: 2, Güz-2020.

²⁰⁵ Muhammed Yazıcıoğlu, “**İzahlı Muhammediye**”, (Hazırlayan; Abdulkadir Akçicek), Kitapevi-81, Baskı: Bayrak Matbaası, İstanbul, Şubat, 2005, s. 414.

²⁰⁶ “**Sahabiler Ansiklopedisi**”, s. 616. Bkz; Mustafa Fayda, “Âişe”, **DİA**, Cilt: II, İstanbul, 1989, ss. 201-205.

²⁰⁷ Mustafa Fayda, ss. 201-205. Bkz; Ömer Sabuncu, s. 109.

2.1.1. Ben-i Müstâlik Gazvesi

Bu savaşa el- Müreysi gazvesi de denir. Beni Müstâlik reisi el- Haris b. Ebu Dırâr, komşu kabilelerin bazısını Müslümanlara saldırı yapma konusunda ikna etmiş ve Medine'deki Müslümanlara saldırı planlamışlardır. Müstâlikoğulları kabilesinin saldırı planlarını öğrenen Peygamberimiz (s.a.v) Zeyd b. Harise'yi Medine' de görevli bırakıp ordusuyla beraber harekete geçmiştir. Müminlerin annelerinden Hz. Âişe ve Hz. Ümmü Seleme de bu gazveye katılmışlardır. Müslümanların bu savaştaki parolası “Yâ Mansur! Öldür, Öldür! şeklindeydi. Müreysi savaşı denmesinin sebebi ise iki ordunun müreysi kuyusu denen yerde savaştıklarından dolayıdır. Müşriklerden yirmi kişi öldürüldü, gerisi esir alınmıştır.²⁰⁸ Müslümanlardan da bir kişi hâtaen öldürülmüştür. Çatışma sonucu düşman teslim olmuş, malları ganimet, kendileri de esir olarak alınmıştır.²⁰⁹ Haris b. Ebu Dırâr'ın kızı Cüveyriye de esir alınanlar arasındaydı. Peygamberimiz (s.a.v) onun bedelini verip kendisine evlilik teklifinde bulundu. Böylelikle Hz. Cüveyriye bu gazve neticesinde hem kavminin baskısından kurtuldu hem de Peygamber efendimizin (s.a.v) eşi olma şerefine erişti.²¹⁰ Bu evliliğin olması ve Peygamberimizin (s.a.v) esirleri özgürlüğüne kavuşturması sonucunda bu kabilenin birçoğu başta da Haris b. Ebu Dırâr olmak üzere İslam'a girmiştir.²¹¹

Hiçbir gazveye katılmayan münafıklar ise bu gazveye katılmışlardır. Bunun sebebi ise ganimetlerden faydalanmak ve Müslümanlar arasında fitne çıkarmaktır. Nitekim bunu yaptılar da. Seferden dönerken Hz. Âişe'ye iftira da bulunmuşlardı.²¹² Beni Müstâlik gazvesi yirmi sekiz gün sürmüş ve nihayet ramazan ayında ordu Medine'ye ulaşmıştır.²¹³

2.1.2. İfk Hadisesi

²⁰⁸ Salih Suruç, “Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı”, Yeni Asya Gazetesi Neşriyatı: 18, Cilt: II, s. 68, Baskı: 3, İstanbul, 1991.

²⁰⁹ İhsan Süreyya Sırma, “Müslümanların Tarihi”, Beyan Yayınları, Cilt: II, s. 297-298, Baskı: 2, İstanbul.

²¹⁰ Ahmet Cevdet Paşa, “Peygamber Efendimizin Hayatı”, (Hazırlayanlar: İbrahim Coşkun- Kemal Erkan), Çamlıca Basım Yayın/73, Baskı: 3, Ocak, 2012, İstanbul, s. 179.

²¹¹ Ahmet Önkol, “Müstâlik”, **DİA**, Cilt: XXXI, ss. 360-361, 2006, İstanbul.

²¹² Salih Suruç, s. 67. Bkz; Ahmet Önkol, “Müstâlik”, **DİA**, Cilt: XXXI, ss. 360-361, 2006, İstanbul. Bkz; Mustafa Fayda, “İfk Hadisesi”, **DİA**, Cilt: XXI, İstanbul, 2000, ss. 507-509.

²¹³ Ahmet Cevdet Paşa, “Peygamberler ve Halifeler Tarihi”, (Sadeleştiren; Metin Muhsin Bozkurt, Önsöz; Ahmet Davudoğlu), Cilt: I, s. 122, Merve Basın Yayın Dağıtım, Baskı: Zafer Matbaası, İstanbul.

لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾ لَوْلَا جَاءُ عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَٰئِكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُم بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾ وَيُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رَوْفٌ رَحِيمٌ ﴿٢٠﴾

“Siz bu iftirayı duyduğunuz zaman, mümin erkek ve mümin kadınların birbirleri hakkında iyi zan besleyip; “bu, apaçık bir iftiradır.” demeleri gerekmez miydi?

-(O iftiracıların iddialarını doğrulamak için) dair dört şahit getirmeleri gerekmez miydi? Şahitleri getiremediklerine göre, şu hal de onlar Allah katında yalancıların ta kendileridir.

-Eğer Allah’ın size dünya ve ahirette merhameti ve şefkati olmasaydı, dalıp gittiğiniz bu iftiradan dolayı size gerçekten büyük bir azap dokunurdu!

-Çünkü siz onu, dillerinizle birbirinize aktarıyorsunuz ve hakkında hiç bilginiz olmayan bir şeyi ağızlarınızla söylüyorsunuz ve onu basit bir şey sanıyorsunuz. Oysa o, Allah katında (günah olması bakımından) çok büyüktür.

-Siz bu iftirayı duyduğunuz zaman, “Bu konuda söz söylemek bize yakışmaz. (Ey Allah’ım!) Sen çok yücesin, bu çok büyük bir iftiradır” demeniz gerekmez miydi?

-Eğer mümin kimselerseniz, Allah size böylesi bir şeye bir daha asla dönüp bulaşmamanızı öğütüyor.

-Allah, size âyetleri (işte böyle) açıklıyor. Allah, her şeyi bilir, her hükmünde isabet eder.

-Müminler arasında, çirkin söylentilerin yayılmasından hoşlananlara, bu dünyada da ahirette elem verici bir azap vardır. Allah bilir, fakat siz bilmezsiniz.

-Eğer Allah’ın size merhameti ve şefkati olmasaydı (acaba durumunuz nasıl olurdu?) Şüphesiz Allah, çok şefkatlidir, çok merhametlidir.”²¹⁴

²¹⁴ Nûr, 24/12-20.

Biz burada konuyu ihtiva eden ayetlerin çok olmasından dolayı ikişer ayet şeklinde açıklamaya çalışacağız.

“-Siz bu iftirayı duyduğunuz zaman, mümin erkek ve mümin kadınların birbirleri hakkında iyi zan besleyip; “bu, apaçık bir iftiradır.” demeleri gerekmez miydi?

-(O iftiracıların iddialarını doğrulamak için) dair dört şahit getirmeleri gerekmez miydi? Şahitleri getiremediklerine göre, şu halde onlar Allah katında yalancıların ta kendileridir.” (Nûr, 24/12-13)

İfk hadisesi adını, Kur’ân’da bahsi geçen olaya ilişkin âyetlerde (en-Nûr 24/11-22) iki defa geçen “ifk” kelimesinden alır. İfk “iftira, en kötü ve en çirkin yalan” anlamına gelmekte olup²¹⁵ Kur’ân’da iki yerde (Furkân, 25/4; Sebe, 34/43) sözlük anlamında da geçmektedir.²¹⁶ Peygamberimiz (s.a.v) savaşa çıkacak olduğu zaman hanımları arasında çekiliş çeker ve çekiliş sonucu hangi eşine çıkarsa onunla savaşa çıkardı. Ben-i Müstâlik savaşına çıkarken de çekiliş çekmiş ve bu çekilişte Hz. Âişe çıkmıştı. Bu savaşta Hz. Âişe ihtiyaç gidermek için ordudan ayrılmış ve geri döndüğünde Zafâr boncuğundan olan gerdanlığını düşürdüğünü fark etmiştir. Gerdanlığı aramaya gitmiş, tekrar ordunun bulunduğu yere geldiğinde ise kimseyi bulamamıştır. Hz. Âişe’nin hevdecinde (Kadınlara özel, develerin sırtına konulan üstü kapalı bir sepettir.) olduğunu düşünen sahabeler onun yokluğunu anlayamamış yola koyulmuşlardır. Hz. Âişe ordunun kendisinin yokluğunu fark edeceğini düşünerek beklemeye başlamıştır. Safvân b. el-Muattal es-Sülemî ez-Zekvânî, ordunun arkasını gözetlerken Hz. Âişe’yi görmüş ve “İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn” demekten başka söz söylemeyip Hz. Âişe ile beraber öğle vaktinde orduya yetişmişlerdir. Bu durumu fırsata çeviren ve Peygamber hanesine hâlel getirenler elbette olmuştur. Bunlardan biri de onların elebaşları Abdullah İbn Übeyy b. Selûl’dür. Nitekim o bu durumu kullanarak Hz. Peygambere zarar vermeye çalışmıştır. Medineye geldikten bir ay sonra hastalanan Hz. Âişe ise olan bitenden habersizdir. Ümmü Mistah’la beraber ihtiyaç için evinden dışarı çıktığında ifk ehlinin söylediklerinden haberi olmuş ve çok üzülmüştür. Hz. Âişe’yi üzen en önemli şey ise Peygamberimizin kendisine eskisi gibi davranmamasıydı. Annesine gitmek için izin isteyen Hz. Âişe meseleyi bir de ondan

²¹⁵ Ebû Abdîrrahman el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temîm el-Ferâhîdî, “**Kitâbü’l- ‘ayn**”, (Thk. Mehdi Mahzûmî-İbrahim es-Semrâî), Dâr ve Mektebetü’l-Hilal, Cilt: V, s. 416. Bkz; Mustafa Çağrırcı “İftirâ”, **DİA**, Cilt: XXI, ss. 522-523, İstanbul, 2000.

²¹⁶ Mustafa Fayda, “İfk Hadisesi”, **DİA**, Cilt: XXI, ss. 507-509, İstanbul, 2000.

dinlemek istiyordu. Annesi ise meseleyi büyütmemesi gerektiğini söylemiş ve kocası tarafından sevilen güzel bir kadını çekemeyen ve ona söz söyleyen illaki birileri olacaktır, demiştir. Peygamberimiz (s.a.v) Hz. Âişe'nin suçsuzluğunu belirten ayetlerin gecikmesi üzerine sahabelerden Ali ve Üsâme ibn Zeyd'i çağırması ve içinde bulunduğu durum hakkında onlarla istişare etmiştir. Üsâme ibn Zeyd Allah Resûlü 'ne Hz. Âişe'yi ne kadar sevdiğini hatırlatmış ve onun bu suçlamalardan beri olduğunu belirtmiştir. Ali ibn Ebu Talib ise Allah senin evlenmeni ve boşanmanı sınırlamamıştır. Onun dışında seninle evlenmek isteyen kadın çoktur. Hz. Âişe'nin hizmetlisinden bu konuda doğru bir bilgi alabilirsin, demiştir. Allah Resûlü Berî're'yi çağırıp; Ey Berî're! sen Âişe'nin şüpheli bir durumuna şahit oldun mu? buyurmuştur. Berî're Ona: Seni Peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, onu yaşının küçük olmasından başka kınayabileceğim hiçbir durumunu görmedim. O ailesinin ekmeği başında uyuyakalır, bir oğlak gelip ekmeği yer bundan haberi bile olmaz, demiştir. İstişareleri dinledikten sonra Allah Resûlü minberden halka seslenmiştir. "Ey! İman edenler topluluğu, Hz. Âişe hakkındaki bu olayda ismi geçen adama zarar verirsem beni bu konuda kim mazur görecektir? Allah'a yemin ederim ki ben bu olayda ismi geçen adam hakkında iyilikten başka bir şey düşünmüyorum. Çünkü o benimle beraber ailemin yanına girer, çıkardı. "İfk olayının üzerinden bir ay geçmesine rağmen Hz. Âişe'nin suçsuzluğunu bildiren vahiy gelmemiştir. Bunun üzerine Allah Resûlü Hz. Âişe ile konuşmuş ve eğer sen başına gelen bu olayda haklı isen şüphesiz Allah senin haklı olduğunu ortaya çıkaracaktır. Bir günah işlediysen de Allah'tan af dile, sonra ona tevbe et. Zira kul işlediği bir günahı itiraf eder, sonra da pişman olup tevbe ederse; Allah onun tevbesini muhakkak kabul eder, buyurmuştur. Hz. Âişe ise ne anlatırsam anlatayım siz bana inanmayacaksınız benim ve sizin durumunuz Yusufun babasının durumu gibidir. Artık "Bana sabretmek düşer, Allah sizin bu anlattıklarınızdan haberdardır ve bana sadece O yardım edecektir." demiştir. Allah-u Teâla Hz. Peygambere ifk hadisesi ile ilgili vahiy indirmiş, Hz. Âişe'ye isnad edilen fiillerin asılsızlığını ortaya koymuştur. Hz. Âişe der ki. Allah Resûlü benim durumumu hanımı Zeyneb bint Cahş'a sormuş ve Ey Zeyneb, ne biliyorsun (veya ne gördün)? demiş. Zeyneb: Ey Allah'ın Resûlü, ben bu konudan kulağımı ve gözümü uzak tutarım. Fakat ben onun hakkında Allah'a yemin olsun ki iyilik dışında bir şey düşünmüyorum, demiştir. Hz. Âişe'nin kendi ifadesiyle: "Zeyneb bint Cahş, Hz. Peygamber'in

hanımlarından kendisini öven bir tek kişi olmuş, kız kardeşi olan Hamne bint Cahş ise ona karşı mücadele etmeye başlamış helak olanlardan olmuştur.”²¹⁷

İfk olayı ile Hz. Âişe hakkında inen ayetler arasında bir aylık bir zaman dilimi mevcuttu. Bu süre zarfında Medineliler bu olay ile meşgul olmuşlardı. Peygamberimizi (s.a.v) derinden yaralayan bu durumun çözüme kavuşması gerekiyordu. Bunun için Peygamberimiz (s.a.v) kendi yakınlarıyla, Hz. Âişe'nin yakınlarıyla, halkla istişare etmiştir. Bu durum Peygamberimizin (s.a.v) bu olayın etkisinde ne kadar kaldığının göstergesidir. İstişare yaparken de kimseye önyargılı davranmamış, kişileri yönlendirmemiştir. Sahabeler de olayı tarafsız bir şekilde anlatmaya çalışmış ve Peygamberimize (s.a.v) olan bağlılıklarını Hz. Âişe hakkındaki düşüncelerine dahil etmemişlerdir.²¹⁸ Ebu Eyyub Halid b. Zeyd el-Ensârî'nin eşi Ümmü Eyyub, kocasına: “Ey Ebu Eyyub! İnsanların Âişe hakkındaki dedikodularını isttin mi? deyince, Ebu Eyyub: “Evet! İşittim. Söylentiler onların uydurduğu bir şeyden ibarettir. Aslı yoktur! Ey Ümmü Eyyub! Sen bu insanların yaptığı gibi başkası hakkında söylentilerde bulunur musun?” demiş. Ümmü Eyyub: “‘Hayır! Vallahi bulunmam' cevabını vermiştir. Ebu Eyyub bunun üzerine ”Vallahi Sen Âişe'den daha iyi değilsin.” demiştir.²¹⁹ Ebu Eyyub bu sözleriyle Hz. Âişe'nin suçsuz ve bu gibi ağır ithamlardan uzak olduğunu belirtmiştir. Peygamberimiz (s.a.v) münafıkların attığı bu iftira karşısında sükûnetini korumuş, sabırlı olup olayın açığa çıkmasını beklemiş ve zamana bırakmıştır. Ne Hz. Âişe hakkında ne de Safvan b Muattal hakkında olumsuz bir tavır takınmamıştır.²²⁰ Peygamberimiz (s.a.v) günümüzdeki bazı insanlar gibi kendisine imtihan olarak verilen bu olayı anlamadan dinlemeden fevri bir şekilde

²¹⁷ İbn Kesîr, ss. 5792-5796. Bkz; Ali Aksu, “İfk Olayı Üzerine Bir Değerlendirme (Sebepler ve Sonuçları Açısından)”, **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: VIII / 1, s. 5-7, ss. 1-21, Haziran, 2004, Sivas. Bkz; Ayşenur Şimşek Ergül, “Hz. Sevde ve Hz. Âişe Özelinde Hz. Peygamber'in Eşlerinin Birbirleriyle Olan İlişkileri”, **Siyer Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 10, Temmuz-Aralık 2021, s. 9-10. Bkz; Recep Erkocaaslan, “Beni Müstâlik Gazvesi Esnasında Ortaya Çıkan Nifak Hareketleri ve İfk Olayı”, **Diyanet İlmî Dergi**, Cilt: L1, s. 11-12, Sayı: 1, Ocak-Şubat-Mart 2015. Bkz; Ceren Özkök, “İfk Hadisesi Bağlamında Kur'an'da Algı Yönetimi”, *Journal of Analytic Divinity*, 5/1, April, 2021: 44-67, s. 11-13. Bkz; Faruk Vural, “Sebepleri ve Sonuçları Bakımından Fetret-i Vahiy Meselesi Üzerine Bir inceleme”, **Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 8, 8 (2015/8), ss. 83-102, s. 11-12. Bkz; İhsan Arslan, “Kur'an'da Eleştiri Kültürü: Peygamber Örneği”, **Ekev Akademi Dergisi**, Yıl: 15, Sayı: 48 (Yaz 2011), s. 6-9.

²¹⁸ Hüseyin Algül, “İslam Tarihinden Örneklerle İftira Olayına Tahlili Bir Bakış”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi**, Cilt: IX, s. 4, Sayı: 9, 2000.

²¹⁹ Taberî, s. 212.

²²⁰ İhsan, Arslan, “Hz. Peygamber Döneminde Düşünce Özgürlüğü ve Muhalefet, Milet ve Nihal”, 2018, 15 (2), 108-133, s. 8-12.

hareket etmemiş anlamaya çalışmıştır. Her konuda ümmetine örnek olan Allah Resûlü bu olayda da ümmetine çok güzel bir örneklik teşkil etmiştir.

Hiz. Peygamber (s.a.v) ve Ebu Bekir bu olayın en başından beri bir iftira olduğunu niçin söyleyip reddetmediler? Mevdûdî bu soruyu şöyle cevaplamıştır:

”Koca ve babanın durumu diğer insanlarınkinden çok farklıdır. Her ne kadar hiç kimse bir kadını kocasından daha iyi tanıyamazsa da ve takva sahibi bir koca insanların suçlamasıyla faziletli ve takva sahibi karısından şüphe duymasa da karısına suç isnad edildiği zaman ne olursa olsun koca zor duruma düşer. Bunu iftira kabul edip hemen reddetse bile, suçlayanlar dinlemez. Üstelik kadının zeki olduğunu ve öyle olmadığı halde faziletli ve takvalı görünerek kocasını kandırdığını söylerler. Anne-babanın karşı karşıya olduğu durum da hemen hemen böyledir. Suçlamanın açıkça yalan olduğunu bilseler bile, "kızımız temizdir" diyerek iftirayı silip atamazlar. Hiz. Peygamber (s.a.v), Hiz. Ebu Bekir ve Ümmü Ruman'ın başına gelen buydu, yoksa onlar Hiz. Âişe'nin karakterinden şüphe ediyor değillerdi. Bu yüzden Resûl-i Ekrem (s.a.v) hutbesinde ne Hiz.Âişe de ne de Saffan b. Muattal da bir kötülük görmediğini açıklamıştır.”²²¹

Allah-u Teâla, Hiz. Âişe hakkında konuşulanlara sitem etmekte ve bu gibi davranışlardan uzak durulmasını istemektedir. Hüsn-i zan ederek meseleye yaklaşılmasını emretmektedir. Nitekim bahsi geçtiği üzere Ebu'l Ensari ile karısı arasında geçen konuşma da buna delildir.²²² Onlar kalplerinden aldıkları cevapla Hiz. Âişe'ye ve Saffan b. Muattal'a sırf zayıf bir şüphe yüzünden Allah'a isyan, Resûlüne hıyanet ve fahişelik çamuruna yuvarlanmak gibi ithamların onlardan uzak olduğunu görmüşlerdir.²²³ Mümin, din kardeşi hakkında dedikodu işittiğinde dedikodu yapan kişiye “Aaa gerçekten öyle mi olmuş ben onu öyle bilmiyordum. Belliydi zaten böyle olacağı.” gibi sözlerle desteklemeden ona katılmadan tıpkı Ebu Eyyub el- Ensârî'in tavrını takınmalı ve demeli ki, “Bu apaçık bir iftiradır. Sen bu konuda yanlış biliyorsun, yanlış düşünüyorsun.”

“-Eğer Allah'ın size dünya ve ahirette merhameti ve şefkati olmasaydı, dalıp gittiğiniz bu iftiradan dolayı size gerçekten büyük bir azap dokunurdu!

²²¹ Mevdûdî, s. 454-455.

²²² Bkz; Taberî, s. 126.

²²³ Seyyid Kutub, s. 402.

-Çünkü siz onu, dillerinizle birbirinize aktarıyorsunuz ve hakkında hiç bilginiz olmayan bir şeyi ağızlarınızla söylüyorsunuz ve onu basit bir şey sanıyorsunuz. Oysa o, Allah katında (günah olması bakımından) çok büyüktür.” (Nûr, 24/14-15)

İbn Kesîr’e göre şefkat ve merhamet edilecek olanlar iman sahibi kimselerdir. Hassan, Zeyneb bint-i Cahş’ın kız kardeşi Hamne bint-i Cahş ve Mistah gibi. Abdulah b. Übey b. Selül gibi münafıklardan olup da bu sözleri dillerinde dolandıranlar ise bu ayette bahsedilen kimselerden değildir. Çünkü onlarda onu hak edecek iman ve salih amel diye bir şey yoktur.²²⁴ Ebüssuûd’a göre ise bu hitap hem af dileyenler için hem de iftira edenler içindir.²²⁵

Bir kişi başka birine rastladığında “Ne var, yok, bir haber var mı?” demesi ve karşıdaki kişinin de gündemde olan ifk olayını anlatması üzerine olay giderek daha fazla yayılmaya başlamış ve duymayan kalmamıştır. Hakkında bilgi sahibi olunmadan ağızdan duyma laflarla kaç kişinin gönlü incinmişti kim bilir. Bu Allah katında büyük bir vebaldır ve ceza gerektirir.²²⁶ Nitekim onlar iffetli bir kadına iftira atıp onu alaya alanlar yaptıkları şeyin önemsiz olduğunu zannediyorlardı. Hâlbuki başkasının namusunu dillerde dolandırıp kulaktan dolma bilgilerle yalan-yanlış sözler isnad etmek Allah katında çok kötü bir şeydir.²²⁷

“-Siz bu iftirayı duyduğunuz zaman, “Bu konuda söz söylemek bize yakışmaz. (Ey Allah’ım!) Sen çok yücesin, bu çok büyük bir iftiradır” demeniz gerekmez miydi?

-Eğer mümin kimselerseniz, Allah size böylesi bir şeye bir daha asla dönüp bulaşmamanızı öğütlüyor.

-Allah, size âyetleri (işte böyle) açıklıyor. Allah, her şeyi bilir, her hükmünde isabet eder.”(Nûr, 24/16-17-18)

Ayette “Bu konuda söz söylemek bize yakışmaz.” sözünden kasıt bunu söylemek bize doğru olmaz demektir. “Seni eksiklilerden uzak tutarız Allah’ım” sözünden kasıt ise olaya şaşkınlık içerisinde yaklaşıldığını göstermektedir.²²⁸ Başka bir ifadeyle bu kelime Peygamber hanımının zina eden biri olmasını tenzih etmek içindir. Çünkü zinanın mevcudiyeti dahilinde insanlar Peygamberden soğuyabilir ve

²²⁴ Said Havva, “**el- Esas fi’t Tefsir**”, (Çev; M. Beşir Eryarsoy), Cilt: X, s. 11, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1991.

²²⁵ Ebüssuûd, s. 1961.

²²⁶ İsmail Hakkı Bursevî, s. 495.

²²⁷ Ateş, s. 1792.

²²⁸ Zemâhşeri, s. 722.

bu durum evliliğin maksadını ihlal edebilirdi. Bunun Allah katında büyük bir olay olması da iftira edilenin büyüklüğündendir. Allah şüphesiz her şeyi bilmektedir ve Peygamber hanımının zinâkar biri olmasına asla müsaade etmemiştir.²²⁹ Ömer Nasuhi Bilmen'e göre teaccübü mucip yani şaşkınlık gerektirici bir şey görüldüğü vakit "Sübhanallah" denilmesi âdettendir. Eğer kişi kuvvetli bir iman sahibi ise bu gibi günaha bir daha tenezzül etmez. Nitekim hakiki bir iman taşımak bu günahla kişi arasında perdedir.²³⁰ Esed, ortaya atılan ve doğru olup olmadığı bilinmeyen her türlü haber hukuken ispat edilmediği sürece iftira sayılmalıdır,²³¹ demiştir.

Günahtan sakınmak ve günahın büyüklüğünün farkında olmak güzel bir davranıştır. Allah ifk olayını müminlere ibret olarak göstermiş ve bu gibi benzer bir olayın tekrar yaşanmaması için müminleri uyarmıştır. Bu ve buna benzer diğer ayetlerde de müminlerin hüsn-ü zanda bulunmalarını, birbirleri hakkında hayır söylemelerini ve fitne fesatlardan uzak durmalarını istemiştir.²³² İman sahibi olmak bu tür iftiralara engeldir. Dolayısıyla hakiki iman sahibi olan birisi bu tür iftiralardan yüz çevirecektir. Burada müminlere büyük bir görev düşmekte olup bu olaydan öğüt almaları istenmektedir.²³³

Allah-u Teâla gönderdiği hükümlerden ders çıkarmamız ve bunları hayatımıza geçirmemiz için hükümlerini açıklamıştır. Ta ki Allah'ın istediği gibi bir mümin olalım mümin kimliğimizden asla taviz vermeyelim. Allah şüphesiz kulunun ne yaptığını bilmektedir. Ayet-i kerimede şöyle buyrulur: "Andolsun, insanı Biz yarattık ve nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz. Çünkü Biz ona şah damarından daha yakınız."²³⁴ Başka bir ayette de şöyle buyrulur: "İnsanoğlu, kendisinin başıboş bırakılacağını sanıyor?"²³⁵

"-Müminler arasında, çirkin söylentilerin yayılmasından hoşlananlara, bu dünyada da ahirette elem verici bir azap vardır. Allah bilir, fakat siz bilmezsiniz.

-Eğer Allah'ın size merhameti ve şefkati olmasaydı (acaba durumunuz nasıl olurdu?)
Şüphesiz Allah, çok şefkatlidir, çok merhametlidir." (Nûr, 24/19-20)

²²⁹ Beyzâvî, s. 118-119.

²³⁰ Ömer Nasuhi Bilmen, s. 2335.

²³¹ Muhammed Esed, s. 859.

²³² Taberî, s. 189.

²³³ Sâbûnî, s. 229

²³⁴ Kâf, 50/16.

²³⁵ Kıyâmet, 75/36.

Allah kuluna karşı şefkatli ve merhametlidir ve kişiye ceza vermede acele etmez. İftiracıların doğru söyleyip-söylemediklerini yalnızca Allah bilir. Gayb, sadece Allah'a mahsustur. Kişi başkalarından duyduklarını doğruymuşçasına inanıp ağızdan ağıza gezdirmemelidir. Müminler bu ve diğer ayetlerle uyarılmış ve şeytanın kurduğu tuzaklara düşmemeleri gerektiği belirtilmiştir.²³⁶

Mevdûdî, " 'İftira atanlar, kötülüğü propaganda edenler ve yayanlar ve İslam maneviyatına ve ahlakına güvensizlik getirenler cezayı hak ederler.' Tefsir metninde geçen bu kelimeler, kötülüğün propagandası için kullanılabilecek tüm ilkeleri kapsamaktadır. Bunlar, genelevleri açma olabilir, şehvet kamçılayıcı (erotik) hikâyeler, şarkılar, tablolar, film ve piyesler yazma, yayınlama, söyleme ve gösterme olabilir. Halkı ahlaksızlığa iten kulüp ve otellerde her türden karışık toplantılar da olabilir. Kur' 'ân, bütün bu yollara başvuranların, yalnızca ahirette değil, dünyada da cezayı hak eden suçlular olduğunu ilan eder. O halde, tüm bu ahlaksızlığı yayma ve propaganda etme araçlarını ortadan kaldırmak İslamî bir görevdir."²³⁷ demiştir.

Esed'e (1990/1992) göre "fâhişah" kavramı ahlaken kötü olan bir şey anlamına gelir. Bu ifade en geniş anlamıyla ahlak dışı davranışlar için kullanılır. Fakat ayette anlam bağlantısı içerisinde ahlak dışı olan çirkin iftira ve sözlerle işaret etmektedir.²³⁸ "Yayılmasını arzu eden kimseler" den kasıt Bursevî'ye göre İbn-i Übey ile ifk olayında ona uyan kişilerdir.²³⁹

Zemâhşeri'ye göre "Allah bilir, siz bilmezsiniz" ifadesiyle kastedilen Allah'ın kullarının gizli-açık her türlü halinden haberdar olması, dolayısıyla bu kötü haberi ağızdan ağıza gezdirmek isteyenleri bilmesi ve onları cezalandıracak olmasıdır.²⁴⁰ Ateş'e göre ise bu iki ayette kötü haber yaymak isteyenlerin, dünyada da ahirette de acı azaba uğrayacakları ve şefkatli, merhametli olan Allah'ın lütuf ve keremi sayesinde de Müminlerin bu büyük beladan korunacakları belirtiliyor.²⁴¹

Bilmen'e göre ayet müminleri, şeytanın izlerini takipten men ediyor ve ayette şeytanların izlerini ve onlara uyanların pek vahim bir durumda kalacaklarına değiniliyor. Fakat Allah'ın şefkat ve merhameti sayesinde insanların iffet ve

²³⁶ Taberî, s. 221.

²³⁷ Mevdûdî, s. 456-457.

²³⁸ Esed, s. 859.

²³⁹ Bursevî, s. 497.

²⁴⁰ Zemâhşeri, s. 723.

²⁴¹ Ateş, s. 1793.

nezahetlerini (ahlak temizliğini) korumakta başarılı olacakları da buyuruluyor. İnsanlar nice günahlar işleseler dahi hemen azaba çekilmiyorlar, kendilerine tevbe ve günahını telafi edecek bir zaman veriliyor. Bütün bunlar Allah'ın fadl-ı delilidir. Umulur ki insanlar bunun kıymetini bilip Allah'a şükür ve hamdetsinler.²⁴²

Müminler bu durumu kalben dinleyip şahid getirme hususunda gafil davranmışlar ve münafıkları kendi hallerine bırakmışlardır. Eğer Allah'ın lütfu olmasaydı bütün topluma büyük bir musibet gelebilirdi. Bundan dolayı Allah, bundan sonra bir daha böyle bir olay yaşanmaması için insanları uyarmaktadır.²⁴³

Bir cümle ile başlayan fitne ateşi münafıkların körüklemesi ve Müslümanların buna inanıp fırsat vermesiyle daha da büyümüştür. Yaptıkları iftirayı basit görüp onu dilden dile dolaştırmışlardır. Hâlbuki o Allah katında çok büyük bir şeydir, buyrulmuştur. Ayetler özelde ifk hadisesinden bahsetse de aslında verilen mesaj kıyamete kadar geçerlidir ve tüm insanlığa, mümin kadınlara böyle bir ithamın ve iftiranın yapılmaması gerektiği emredilmektedir.²⁴⁴ İffetine, namusuna iftira atılan, günümüz Hz. Âişeleri hala mevcuttur. Kendilerine atılan iftiradan dolayı Allah'a sığınan ve içinde bulundukları durumdan muzdarip olan Hz. Âişeler... Ayette Hz. Âişe önde olmakla beraber bütün iffetli kadınlara iftira atıldığı zaman, olayın enine-boyuna düşünülmesi, hakkında bilgi sahibi olmadan konuşulmaması, hüsn-i zanda bulunarak sü-i zandan kaçınılması gerektiği hususu üzerinde durulmaktadır. Nitekim Allah-u Teâla bu konuda şöyle buyurmuştur: “Ey iman edenler! Bir topluluk diğer bir toplulukla alay etmesin. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da diğer kadınları alaya almasın. Belki de kendileriyle alay edilenler, alay edenlerden daha değerlidirler. Kadınlar da kadınlarla alay etmesin. Belki de kendileriyle alay edilenler, alay edenlerden daha değerlidirler. Birbirinizi ayıplayıp aşağılamayın. Birbirinize kötü lakaplar takmayın. İmandan sonra fâsıklık (günâhkar diye anılmak) ne kötü bir isimdir! Kim tövbe etmezse, işte bu kimseler zalimlerin ta kendileridir.”²⁴⁵ Diğer bir ayette de şöyle buyrulur: “Bilmediğin bir şeyin ardına düşme, çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan (yaptığından) sorumludur.”²⁴⁶ Ayetler kişiyi bilmediği bir şeyin peşine düşmemesi gerektiği konusunda uyarmaktadır. O halde mümin bir kişi

²⁴² Bilmen, s. 2336.

²⁴³ Seyyid Kutub, s. 403.

²⁴⁴ Özkök, Ceren, s. 16-18.

²⁴⁵ Hucurât, 49/11.

²⁴⁶ İsrâ, 17/36.

dedikodu, yalan ve iftira gibi kötülüklerin peşine düşmemeli ve düşenleri de yanlış yaptıklarına dair uyarmalıdır. Peygamberimiz (s.a.v) buyuruyor ki, “Kötülüğü gören kimse eliyle düzetsin, eliyle düzeltemiyorsa diliyle düzeltsin, diliyle de düzeltemiyorsa kalben buğzetsin.”²⁴⁷ Nitekim bu şekilde davranan bir müslüman doğru yolda olabilir.

Allah-u Teâla ifk hadisesiyle mümin kullarına şu mesajları vermektedir:

- a) Hakiki bir Müslüman kendisine gelen haberlerin doğruluğunu araştırmak durumundadır. Aksi takdirde kişi bilmeyerek başkasının hakkına girebilir. Yaptığı bu davranıştan dolayı pişmanlık duyabilir.
- b) Mümin daima hüsn-ü zanda bulunup su-i zandan kaçınmalıdır. Zira zannın kötüsü günahdır.
- c) Müminin psikolojik ve sosyal ahlakının nizamı ancak onun imanının kuvvetli olmasıyla olabilir. Bu toplumsal barışın sağlanması, insanların birbirlerine karşı olan iletişimi, ve huzuru için önemlidir.²⁴⁸

Bu ayetler Hz. Âişe hakkında su-i zanda bulunan ve ifk olayı aralarında konuşulduğunda Allah-u Teâla'nın müminleri uyarması ve onlara doğru ve edepli yolu öğretmesi için indirilmiştir. Bu iftirayı duyduklarında Müslümanlara düşen hüsn-i zanda bulunup kesin hükümden kaçınmalarıdır. Hz Âişe ve Saffan b. Muattal'ın içine düştükleri bu olay, şüpheli bir olay değildir. Zira Saffan b. Muattal Hz. Âişe ile birlikte öğle vaktinde ordunun gözleri önünde üstelik Peygamberimiz (s.a.v) de aralarında iken gelmişlerdi. Eğer şüpheli bir şey olsaydı herkesin gözü önünde gelmezlerdi, gizlice gelirlerdi. Bu da Müslümanlara ifk olayının yalan olduğunu göstermektedir. Allah, bu konuda “(O iftiracıların iddialarını doğrulamak için) dair dört şahit getirmeleri gerekmez miydi? Şahitleri getiremediklerine göre, şu hal de onlar Allah katında yalancıların ta kendileridir.”, buyurmuştur.²⁴⁹ Beyzâvî (685/1286) şöyle demiştir: “Ayrıca müminlere hüsn-ü zanda bulunmalarını, onlara saldırıdan el çekmelerini, hatta kendilerine böyle bir iftira yapılsa kendilerini savundukları gibi, iftiraya maruz kalan kişileri de öyle savunmaları hakiki imanın bir gereğidir.”²⁵⁰

²⁴⁷ Ali bin Abdülmelik Hüsâmeddîn bin Kâdı Hân el-Kâdirî eş-Şâzili, “**Kenzü'l- ummâl fi süne'l- akvâl ve'l-efâl**” (Tahkik: Heyet), Neşr: Risale Vakfı, Baskı:5, 1401/1981.

²⁴⁸ Mustafa Kara, “Kur'an'da Zan Kavramı”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2011/1, Cilt: X, s. 19, Sayı: 19, ss. 193-220.

²⁴⁹ İbn Kesîr, s. 191-193.

²⁵⁰ Beyzâvî, s. 118.

Peygamberimiz (s.a.v) Müslümanı şöyle tarif etmiştir: “Müslüman kardeşinin dilinden ve elinden zarar görmeyen kimsedir.”²⁵¹ Müslümanı böyle tarif eden bir Peygamberin ona ne kadar layık olan bir ümmetiyiz sorgulamak lazım. Çünkü maalesef ki günümüz Müslümanları olarak bu tanımdan çok uzaktayız. Karşımızdaki insanları anlamadan dinlemeden kesin hüküm verebilmekteyiz. Nefsimizin uşağı olmuş o nereye derse biz tamam der olmuşuz. Bu da bizi geri dönülmez yollara sokmuştur. Nitekim olaylar karşısında sükûnetimizi koruyup aklımızla ve sağduyulu bir şekilde düşünssek bu da bir imtihandır deyip çözülmesi için zamana bıraksak, kimse hakkında önyargıda bulunmadan kalp kırmadan hareket etsek daha doğru bir davranış sergilemiş oluruz. Bu da bir Müslümana yakışan en güzel davranış olup meselenin daha nezih bir şekilde çözüme kavuşturulmasını sağlayacaktır.

2.1.3. İFK HADİSESİNDE ETKİN ROL OYNAYAN ŞAHISLAR

2.1.3.1. Mistâh ve Hz. Ebu Bekir’in Mistâh’a Karşı Tutumu

Mistâh b. Üsase’nin asıl adı Afv’tır ve etrafındaki kimseler tarafından Mistâh lakabıyla anılmaktadır. Net bir bilgi olmamakla beraber onun Milâdi/598. yılında doğduğu kabul edilmektedir. Hz. Ebu Bekir’in teyzesinin kızı, onun annesidir. Ümmü Mistâh olarak tanınan annesinin asıl adı ise Selmâ (Sülmâ) olarak da bilinmektedir. İslamın erken dönemlerinde annesi ve kız kardeşi Hind ile birlikte müslüman olmayı seçmiş ve Medine’ye ilk hicret edenlerle beraber olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v) Zeyd b. Müzeyyen el-Ensârî ile onu kardeş yapmıştır.²⁵²

وَلَا يَأْتَلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا
وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٢﴾

”İçinizden iyilik ve servet sahibi kimseler yakın akrabaya, yoksullara ve Allah yolunda hicret edenlere (onların hatalarından dolayı mallarından) bir şey vermeyeceklerine dair yemin etmesinler. Onları affedip hoş görsünler. Dikkat edin! Allah’ın da sizi bağışlamasını arzulamaz mısınız? Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”²⁵³

²⁵¹ Buhari, “İman”, 4.

²⁵² Hüseyin Algül, “Mistah b. Üsâse”, DİA, Cilt: XXX, s. 188, İstanbul, 2005.

²⁵³ Nûr, 24/22.

Bu ayetlerin nüzul sebebi olarak Hz. Ebu Bekir'in, Mistâh b. Üsâse'ye hiçbir iyilikte bulunmayacağına dair yemîn etmiş olması gösterilir. Çünkü Mistâh Hz. Âişe hakkında konuşmuş ve su-i zanda bulunmuştur.²⁵⁴ Mistâh aynı zamanda Hz. Ebu Bekir'in akrabasıdır ve maddi durumu iyi olmadığı için Hz. Ebu Bekir kendisine yardımda bulunmuştur. Hz. Âişe hakkındaki iftiralara o da katılmış bundan dolayı da Hz. Ebu Bekir kendisine yardım etmeyeceğine dair yemin etmiştir. Ayette geçen “Allah’ın sizi bağışlamasını istemez misiniz?” ifadesini duyunca “Evet isterim, Allah’ın beni affetmesini isterim” demiş ve Mistâh’a yardım etmeye devam etmiştir.²⁵⁵ Hatta Mistâh’a önceki yardım ettiğinden daha çok yardım etmeye başlamıştır. Bununla beraber diğer bazı sahabelerden de Mistâh’a yardım etmemek için yemin edenler olmuştur. Ancak bu ayet indikten sonra yeminlerini geri alıp yardımda bulunmaya devam etmişlerdir.²⁵⁶ İşte böyle bir durumda dahi iyilikten vazgeçmek Kur’ân nezdinde kabul edilmemiştir.²⁵⁷

Müfessirlere göre bu ayet Hz. Ebu Bekir'in üstünlüğünü gösterir. Nitekim Allah-u Teâla, “fazilet sahipleri yemin etmesin.” sözüyle onu övmüştür. Sâbûnî, Ebu Bekir'in üstünlüğüne delil olarak bu ayet yeter,²⁵⁸ demiştir.

Hz. Âişe'den rivayetle; “Bundan dolayı Ebu Bekir, Mistâh’a ebediyyen hiçbir fayda sağlamayacağına dair yemin etti. Ardından Allah-u Teâla “İçinizden varlık ve servet sahibi kimseler yakınlarına, düşkünlere ve Allah yolunda hicret edenlere (kendi mallarından bir şey) vermeyeceklerine yemin etmesinler. Onları affetsinler, vazgeçip iyi muamelede bulunsunlar. Allah’ın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz? Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” ayetini indirdi. Yani Ebu Bekir ‘akrabalara, çaresiz kalmışlara ve Allah yolunda hicret edenlere...’ Yani Mistâh’a ‘Allah’ın sizi affetmesini istemez misiniz?’ Ebu Bekir de ‘Elbette isteriz Ey Rabbimiz! Biz gerçekten senin bağışlamayı isteriz’ dedi ve Mistâh’a ettiği yardımı devam ettirmeye başlamıştır.²⁵⁹ Hz. Ebu Bekir burada büyük bir davranış sergilemiştir. Kişi işlediği suçuyla tanınabilir ama ettiği tevbeden kimsenin haberi olmaz. Burada Mistâh’ın pişmanlığını ve tevbesini bunun üzerine de Allah-u Teâla’nın kendisinden yardımı

²⁵⁴ İbn Kesîr, s. 198.

²⁵⁵ Taberî, s. 223-224. Bkz; Hüseyin Algül, “Mistah b. Üsâse”, **DİA**, md.

²⁵⁶ Mevdûdî, s. 458-459.

²⁵⁷ Adnan Adıgüzel, “İnsanlık Onurunu Koruma ve Kıрма Arasında Hayırseverlik Anlayışı”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, I (2014), 69-92, s. 7.

²⁵⁸ Sâbûnî, s. 333.

²⁵⁹ Müslim, “**Tevbe**”, 58, Bkz; Selim b. İd el- Hilâli Muhammed b. Musa Âl-ı Nasr, s. 248.

kesmediği düşüncesini çıkarabiliriz. Enes (r.a) şöyle demiştir: “Bir gün Resulullâh ile beraberken, aniden azı dişleri görünecek şekilde güldü. Bunun üzerine Ömer: ‘Annem-babam sana feda olsun! Güldüğün şey nedir?’ diye sordu. Resulullâh: ‘Ümmetimden iki kişi yüce Allah’ın huzurunda diz çökmüş. Onlardan biri Allah-u Teâla’ya ‘Bunun, bana yaptığı haksızlığın karşılığını al.’ diyor. Allah ona hitaben: ‘Kardeşine hakkını geri ver’ buyurdu. “Resulullâh ağlayarak gözünden yaşlar aktı ve şöyle buyurdu: ‘O gün müthiş bir gündür ve o gün, insanların günahlarının silinmesine muhtaç oldukları bir gündür.’ Yine Resulullâh devamla: ‘Allah-u Teâla konuşana hitabla şöyle buyurur:’ gözünü dik ve cennetlere bak.’ O da: ‘Rabbim! İncilerle süslenmiş gümüşten saraylar ve altın köşkler görüyorum. Bunlar, hangi peygamberin, hangi sıddık kulun veya hangi şehidindir?’ diye sordu. Allah-u Teâla: ‘Değerini verene aittir.’ buyurdu. O da: ‘Rabbim! Peki, buna kim sahip olabilir?’ diye sordu. Yüce Allah: ‘Sen ona sahip olabilirsin.’ buyurunca: ‘Ne ile Rabbim?’ dedi. Yüce Allah da ‘Kardeşini bağışlamak suretiyle’ buyurdu. O da ‘Rabbim dedi! Onu bağışladım.’ dedi. Sonra yüce Allah: ‘Öyleyse kardeşinin elinden tut ve onu cennete koy’, buyurdu.”²⁶⁰

Zemâhşeri, ‘İnsanları iyi davranmak ve onların yaptıkları kötülöklere karşılık iyilikle cevap vermek isteyenlere teşvik edici olarak bu ayet yeterlidir,’²⁶¹ demiştir. Ateş’e göre ise ayetten çıkarılan mana had cezası alan Mistâh’ın işlediği günahdan dolayı pişman olmasıdır. Pişmanlık duyup tevbe eden affedilir. Ayet bütün müminlere hoşgörüyü, vaktinde yapılmış bir hata yüzünden sürekli kin tutmamayı öğütlemektedir.²⁶² Said Havva’ya (1935/1989) göre ayette geçen “affetsinler” den kastedilen örtmektir. İnsanların verdikleri cefa ve sıkıntının bağışlanması ve onları cezalandırmaktan kaçınılmasıdır.²⁶³ Ayette yardımın kesilmemesi istenilen kişiler işlediği günahın farkında olup tevbe eden kişilerdir. Allah’ın af ve mağfireti sonsuzdur, O kuluna nasıl davranacağını çok iyi bilendir.

Bu ayetlerde ihtiva edilen asıl mana ise sadece Allah için iyilik yapılmasıdır. Muhatabın kim olursa olsun ihtiyaç sahiplerine iyilik yapılması gerektiği belirtilmektedir. Kişi karşı taraftan kötölük görse dahi iyilik yapmaya devam etmelidir. Halk arasında “İyilik yap, denize at. Balık bilmezse Hâlık bilir.” diye kullanılan

²⁶⁰ Bursevî, s. 499-500.

²⁶¹ Zemâhşeri, s.723. Bkz; Bursevî, s. 499.

²⁶² Ateş, s. 1801.

²⁶³ Said Havva, s. 16.

atasözümüz bunu çok da güzel özetlemiştir.²⁶⁴ Kanaatimizce böyle bir davranışı günümüzde sergilemek için kişide büyük bir iman olması gerekir. Nitekim bu sabır gerektiren bir davranıştır ve kişi sabredemeyip karşı tarafın ettiği kötülüğe karşılık verebilir. Benim çektiğimi o da çeksın, benim canım yandı onunki de yansın diyerek kötülüğe kötülükle karşılık vermeye çalışanlar mevcuttur. Böyle bir davranış İslam dinine uygun değildir. Nitekim Peygamber efendimiz (s.a.v) amcasını öldüren Vahşi'ye dahi yumuşak davranmış, kin, nefret, intikam duyguları beslememiştir. Dolayısıyla böyle davranışı yani kötülüğe kötülükle karşılık vermemeyi ancak hakiki müminlerin sergileyeceği kanaatindeyiz.

2.1.3.2. Abdullah b. Übey b. Selül ve İffetli Kadınlara İftira Atanların Durumu

Biz burada konuya geçmeden önce münâfık kavramıyla ilgili kısa bir bilgiye değineceğiz. Münâfık kelimesi, sözlükte “inanmadığı halde inanmış gibi görünen” anlamına gelen nifâk masdarından türemiş bir sıfattır. “İnanmadığı halde kendisini inanmış gibi gösteren” kimse manasında kullanılmaktadır.²⁶⁵ Münâfık kelimesi sözlükte ikiyüzlü, aldatıcı, kalbinde kötülük besleyen, düşündükleri ve söyledikleri bir olmayan iman ve küfür arasında gidip gelen kimseler için de kullanılır.²⁶⁶ Yani münâfık; dış görünüşü itibariyle Müslüman görünse de içinde inanma duygusu taşımayan ve inkârını gizleyen kimsedir. Görüldüğü gibi olmama, olduğu gibi görünmeme halidir.²⁶⁷ Münâfık kelimesi Kur’ân’da hem iman etmedikleri halde iman ettik diyenler, hem de çeşitli nedenlerle imanla küfür arasında gidip-gelen kimseler için kullanılmaktadır.²⁶⁸ Allah-u Teâla münâfıkları müşriklerden daha kötü olduğunu saymıştır çünkü onlar dinin sınırlarını aşmıştır.²⁶⁹

²⁶⁴ Adnan Adıgüzel, s. 7.

²⁶⁵ Ebû Abdırâhman el-Halil b. Ahmed b. Amr b. Temîm el-Ferâhîdî, Kitâbü'l- ‘ayn, (thk. Mehdi Mahzûmî-İbrahim es-Semrâî), Dâr ve Mektebetü'l-Hilal, Cilt: VIII, s. 121. Bkz; Cürçânî, s. 226-240.

²⁶⁶ Abdülkerim Bingöl, “Kur’an’da Münâfıkların Tenkidi”, **Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt/Volume: IV, s. 3, Sayı/Number: 1, Yıl/Year: 2016.

²⁶⁷ Ökkaş Üzümcü, Ahmet Abay. “Mümin ve Münâfık Açısından Emr-i Bi'l-Ma'ruf ve Nehy-i Ani'l-Münker”, **KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 31 (Haziran 2018): 19-48, s. 11. Bkz; İbrahim Halil Erdoğan, “Geçmişten Günümüze Münâfıkların Değişmeyen Karakteri (Kur’ân-ı Kerim’deki Nitelikler)”, **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, 5(16), ss. 175, 204, 2018, s. 7.

²⁶⁸ Ahmet Aslan, “Sosyolojik Açıdan Oyun ve Münâfık: Abdullah b. Übey Örneği [Play and Hypocrite (Munâfiq) in Sociological Perspective: the Case of ‘Abdallâh b. Ubayy]”, **İlmiyat Dergisi**, 8/2 Aralık, Tokat, 2020, 601-630, s. 13.

²⁶⁹ Rağıp el-İsfehâni, s. 1078.

Kur’ân-ı Kerîm’de “Münâfık erkekler ve münâfık kadınlar birbirlerindendir. Kötülüğü emrederler, iyiliği engellerler ve ellerini sımsıkı tutarlar (cimrilik ederler). Onlar Allah’ı unuttular, Allah da onları unuttu. Gerçekte münâfıklar, işte onlar yoldan çıkanlardır.”²⁷⁰ buyrulur. Allah-u Teâla bu ayette münâfıkların birbirine benzer olduğuna, kötülüğü emredip iyiliği yasakladıklarına ve cimri olduklarına değinmiştir. Münâfıklar toplum-kültür fark etmeksizin her yerde aynı davranırlar ve kendilerini belli ederler. Birbirlerini tutar ve arka çıkarlar. İyilik yayılacağı vakit onu sessiz bir şekilde gizlice yayarlar. Fakat kötülük olduğu zaman onun arkasında durmaktan hiç çekinmezler.²⁷¹ Bunlardan hareketle münâfık kavramına, bulunduğu ve yaşadığı her yerde insanlara zarar vermeye çalışan onlara faydalı olacak hiçbir şeyin savunucusu ve taraftarı olmayan biri,²⁷² anlamını verebiliriz.

Münâfıkların faaliyetleri barış zamanı Müslümanlar arasında tartışma çıkartarak İslam toplumunu birbirine düşürmek, Hz. Peygamber’’in (s.a.v) peygamberliğini hafife alarak yeni Müslüman olmuş kişilerin zihinlerinde şüphe oluşturmak, onun kişiliğini ve aile bireylerini toplum içinde küçük düşürmek şeklinde yoğunlaşırken savaş zamanı düşmanın lehine olan davranışlarda bulunmak, Müslümanların direncini düşürmek, Resulullâh’a (s.a.v) karşı tuzaklar kurmak ve İslam ordusunu yıkmak için içten çökertmeye başlamak şeklinde sıralanabilir.²⁷³ Münâfıklara, açıktan İslam’ı kabul ettiklerinden dolayı dünya hayatlarında Müslümanlara davranıldığı gibi muamele gösterilir. Fakat bu muamele devamlı değildir. Çünkü münâfıkların kalplerinde gizledikleri ihanet, küfür ve düşmanlık ortaya çıktığı zaman bu kişilerin yaptığı davranışlar vatana ihanet suçu gibi görülür ve gerekli cezalandırma işlemlerine bağlı olurlar. Böyle kimselerin tevbelerinin kabul edilmeyeceğine dair görüşler de mevcuttur.²⁷⁴

إِنَّ الَّذِينَ يَزُمُونَ الْمَحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعْنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿23﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿24﴾

²⁷⁰ Tevbe, 9/67.

²⁷¹ Üzümcü-Abay, s. 19.

²⁷² Arslan Karaoğlu, “Kur’ân’da Anlatılan Münâfık Tipolojilerinin En Belirgin Karakteristik Özellikleri (Nisâ 142-143. Ayetleri Örneği) [The Most Prominent Characteristics Of Hypocritical Typologies Described in The Qur’an (Example: Nisâ 142- 143)]”, *Eskiyeni* 38 (March 2019): 45-76, s. 9.

²⁷³ H. Ahmet Sezikli, “Münâfık”, *DİA*, Cilt: XXXI, ss. 568-569, İstanbul, 2006.

²⁷⁴ İbrahim Halil Erdoğan, s. 9.

“Namuslu, hiçbir şeyden habersiz mümin kadınlara zina iftirası edenler, dünyada da ahirette de lânetlenmişlerdir. Onlar için çok büyük bir azap vardır. O gün dilleri, elleri ve ayakları, yapmış olduklarından dolayı aleyhlerinde şahitlik edecektir.”²⁷⁵

Abdullah b. Übey Hazreç kabilesinin reisi olup annesine nispetle İbn-i Selül diye anılmıştır. Tam kendisine Medine idaresi verilecekken Hz. Peygamberin Medine’ye hicretiyle bunu elde edememiştir. Bu yüzden de Peygamberimize düşmanlık beslemiş, Müslüman olmasına rağmen münâfıkça davranışlarda bulunmuş, Peygamberimize olan kin ve nefretini hiç bitirememiştir. Onun hayatı hakkında pek fazla bir bilgiye rastlanılmamakta, sebep olduğu olaylar neticesinde kendisi hakkında bilgi edinilmektedir. Abdullah b. Übey bozguncu faaliyetlerini eskiden beri devam ettirmiş ve Müslümanlar aleyhine faaliyetlerde bulunmuştur. Bunlardan biri de Ben-i Müstâlik gazvesidir. Burada muhacirler aleyhine çirkin sözler söylemiştir. Hatta öldürülmesine yol açan tepkiler almış ve bunu Peygamberimiz (s.a.v) önlemiştir. Bu gazvede ortaya attığı başka bir fitne olayı ise Hz. Âişe hakkında uydurduğu iftiradır. Nitekim o bu olayın ele başı ve tertipçisi olmuştur. Ayette (Nûr, 24/11) Abdullah b. Übey kastedilerek “Bu iftirada önde olan kişiye ise çok büyük bir azap vardır,” buyrulmuştur.²⁷⁶

Ayette bahsedilen hiçbir şeyden habersiz olan mümin kadınların kimler olduğu hususunda âlimler şu görüşleri belirtmişlerdir:

a) Bazılarına göre Hz. Âişe’dir. Fakat ayetin ihtiva ettiği hususlara sahip olan herkes bu hükmün muhatabıdır, yani herkes için geçerlidir. Kişi eğer iffetli kadınlara zina iftirası atıp sonra da tevbe etmezse dünya ve ahirette lanete uğratılmış olurlar.

b) Bazılarına göre ise bu ayetin ihtiva ettiği anlam sadece Peygamber’imizin hanımlarıdır. Eğer kişi Peygamber hanımına dil uzattıysa onun tevbesi geçerli değildir. Bunlar dünya ve ahirette lanete uğratılmıştır. Abbâs'a (r.a) bu ayetler sorulduğunda Resulullâh'ın namusuna dil uzatmayı, küfür çeşitlerinin en ağırından saymış ve bir kimse, bir günah işledikten sonra tevbe ederse, tevbesi kabul olur. Ancak Âişe'nin iftira hâdisesine bulaşanlar müstesna... demiştir. Bu sözler bahsedilen fiilin hafife alınmaması gerektiğini göstermektedir. Bundan dolayıdır ki münafıklar hem dünyada

²⁷⁵ Nûr, 24/23-24.

²⁷⁶ Talat Koçyiğit, “Abdullah b. Übey b. Selul”, **DİA**, Cilt: I, ss. 139-140, İstanbul, 19981.

hem de ahirette cezaya çarptırılacaktır. Müminler ve melekler onlara ebediyen lanet okumaktadırlar.²⁷⁷

c) Bazı Âlimlere göre ise bu ayetin nüzul sebab-i Peygamberimizin hanımlarıdır. Bu surenin dördüncü ve beşinci ayetleri de bundan sonra inmiş ve kim iffetli hanımlara zina isnad ederse seksen sopa vurulmasını belirtmişlerdir. Günahından dolayı pişman olup tevbe etmek isteyenler için de tevbe kapısının açık olduğunu belirtmişlerdir.²⁷⁸

Biz Kur'ân'ın evrensel mesajını düşünerek bu görüşlerden birincisinin daha makul olduğunu düşünüyoruz. Nitekim Allah-u Teâla'nın indirdiği bu ayetin sebebi nüzulu Hz. Âişe validemize özel olsa da burada iffetli bir kadına iftirada bulunanlara veya bulunmaya çalışanlara genel bir mesaj verilmek istenmiş ve eğer bu fiili işlemleri durumunda da sonuçlarına katlanacaklarına değinilmiştir. Ayet bu durumun içerisine düşen iffetli kadınları da kapsamına almıştır. Bu tür çirkin iftiraların Allah katında çok büyük günah olduğu, bundan kaçınılması gerektiği üzerinde ısrarla durulmuştur.

Ayette geçen “ğafilat” kelimesi temiz kalpli ve hiçbir ahlaksız düşünce içerisinde olmayan kadınlar anlamına gelmektedir. Bu kişiler herhangi bir iftirada isimlerinin geçmesini dahi düşünmezler. Hz. Peygamber (s.a.v), “İffetli kadınlara iftira atmak yedi ölümcül günahın biridir.” buyurmuştur.²⁷⁹ Peygamberimiz başka bir hadisinde şöyle buyurmuştur: ”Şu yedi şeyden sakının. Ashap Ey Allah'ın Resulü onlar nelerdir? deyince: Allah'a ortak koşmak, Allah'ın haram kıldığı canı öldürmek, sihir ve büyü gibi şeylerle uğraşmak, yetim malı yemek, faiz alıp-vermek, savaş gününde savaştan kaçmak ve iffetli mümin kadınlara iftira atmaktır.”²⁸⁰

İbn Ebi Hatim ve İbn Cerir'in rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Kıyamet gününde kâfir ameli ile tanınacaktır. Bu sefer o inkâr edip mücadeleye koyulacak. Ona: Komşuların işte senin aleyhine tanıklık ediyorlar, denilecek. O: Onlar yalan söylüyorlar, diyecek. Bu sefer: Ailen ve akrabaların, denilince yine: Yalan söylüyorlar, diyecek. Bu sefer: Yemin ediniz, denilecek: Onlar da yemin edecekler. Allah onları daha sonra konuşturmaz. Elleri ve dilleri aleyhlerine

²⁷⁷ Ebüssuûd, s. 1965.

²⁷⁸ Taberî, s. 226.

²⁷⁹ Mevdûdî, s. 459.

²⁸⁰ İbn Kesîr, s. 200.

tanıklık eder, en sonunda da Allah onları ateşe atar.”²⁸¹ Seyyid Kutub der ki, Bir zamanlar iffetli, masum ve mümin kadınları zina ile suçlarken bir de bakarsın ki, onlar, birbirlerini hakikat karşısında suçlarlar. Bu ifade Kur’ân’a has bir sanattır.²⁸²

Mukâtil’e göre ayette geçen “Dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir.” den maksat dünyada seksen celde ceza verilmiştir, ahirette de cehennem ateşiyle azap edilecektir. Bu cezalandırılacak ve cehennem ateşiyle azap edilecek olan kişi ise Abdullah b. Übey’dir. Çünkü o münâfıklardandır. Peygamberimiz (s.a.v), Hz. Âişe’ye atılan iftirada etkin rol aldıkları için Abdullah b. Übey’e, Hassan b. Sabit’e, Mistâh’a ve Cahş kız Zeynap’e seksener celde vurdurmuştur.²⁸³

Bursevî’ye göre münafıklar, mümin kadınlar hakkında uydurdukları şeyler yüzünden ve onların şahsiyetlerini lekelemelerinden dolayı lanetlenmişlerdir.²⁸⁴

Bu ayetlerle Hz. Âişe’nin suçsuzluğu bir kez daha gözler önüne serilmiştir ve namuslu, hiçbir şeyden habersiz, temiz kalpli mümin kadınlara iftira edenler şiddetle uyarılmıştır. Ayette iftirâ edenler için üç ceza belirlenmiştir:

- Dünyada ve ahirette lanetlenmek,
- Organların kendi aleyhine tanıklık etmesi,
- Ahirette Allah’ın cezasına çarptırılmak.²⁸⁵

Her üç cezanın da bu fiili işleyen insana hak olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü iftirâ ederek kişinin yaşama sevinci alınmakta, hayata bakış açısını değiştirmekte ve telafisi olmayan kırınlıklara yol açmaktadır. Biz Hz. Âişe’nin üzüldüğü ve günlerce ağladığı bu olayın perde arkasını görmüyoruz daha neler çekti, neler hissetti bilmiyoruz. Bize nakledilenler bu kadar etkilediyse nakledilmeyenler ve o an yaşadığı duygular nasıl etkiler bilmiyoruz. Günümüzde bu olayı yaşayan mümin kardeşlerimiz de mevcuttur elbette. Nitekim insanın üzüntüsünü dışına vurmasından ziyade bir o kadar da içinde vardır aslında, elinden bir şey gelmez iftirâcılara karşı ve o kişileri Allah’a havale eder. O yüzden Müslümanım diyen bir kişi diline sahip çıkmalı ve münâfıkça tavır sergilememelidir. Nitekim artık insanlar kendi dininden başkasından değil de kendi dininden olan kişilerden zarar görmeye başlamıştır. Din kardeşliğini unutup onun arkasından her türlü kötülüğü yapar hale gelmiştir. Temennimiz odur ki

²⁸¹ Said Havva, s. 25.

²⁸² Seyyid Kutub, s. 409.

²⁸³ Mukâtil, s. 193.

²⁸⁴ İzmirli Hakkı Bursevî, s. 500.

²⁸⁵ Ateş, s. 1802.

din kardeşliğimizi unutmayıp birlik beraberliğimizden ödün vermemeli ve nasıl ki öz kardeşimizin canı yandığında bizim de canımız yanıyorsa aynı şekilde bu tavrı Müslüman kardeşimiz için de sergilemeliyiz.

يَوْمَئِذٍ يُوقِفُهُمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿25﴾

”O gün Allah, onlara hak ettikleri cezaların tam olarak verecektir ve onlar Allah’ın apaçık bir gerçek (ilâh) olduğunu öğreneceklerdir.”²⁸⁶

Kıyamet gününde ağızlarının mühürlenip el ve ayakları kişiye şahidlik edince iffetli kadınlara dil uzatanları Allah-u Teâla cezalandıracaktır. Bu kişiler Allah’ın gerçekten var olduğunu ve her şeyi dünyadayken insanlara bildirdiğini idrak edeceklerdir.²⁸⁷ Onlara adaletli bir şekilde muamele edilecek ve zulmedilmeyecektir.²⁸⁸

Kıyamet gününde Allah, onların hak ettikleri cezaları tastamam verecektir. Yani kişinin işlediği ve organlarının da şahitlik ettiği cezalar eksiksiz verilecektir.²⁸⁹ Allah’ın herkese hak ettiği cezayı tam olarak vereceği o günde insanlar, tek gerçek Tanrının Allah olduğunu anlarlar.²⁹⁰ Çünkü o vakit ortada herhangi bir şüphe kalmayacak ve zorunlu olarak bu gerçek bilinmiş olacaktır.²⁹¹

Ayeti kerimelerde şu hususlara değinilmiştir:

-Lâneti hak edenlere lânet okumak caizdir.

-Kişinin organları Allah’ın konuşturmasıyla kişinin hem olumlu hem de olumsuz davranışlarına şahitlik edecektir.²⁹²

Biz ifk bölümünü burada bitirmekte olup İslam âlemi için ibretlik ifade eden ifk hadisesini Müslüman kadın ve erkeklerin okumalarını tavsiye etmekteyiz. Belki o zaman verilen mesajlar daha iyi anlaşılır ve hayata geçirilip anlamlı hale gelmeye başlayabilir.

²⁸⁶ Nûr, 24/25.

²⁸⁷ Taberî, s. 231.

²⁸⁸ Mukâtil, s. 151.

²⁸⁹ Ebüssuûd, s. 1965.

²⁹⁰ Ateş, s. 1802.

²⁹¹ Said Havva, s. 18

²⁹² Bursevî, s. 501

2.2. Mesken Dokunulmazlığı ve Evlere Giriş Adabı

Arapçada sükna veya seken kökünden gelen mesken kavramı mekân ve zaman ismidir. Hareketin sona erdiği durumu ifade eder.²⁹³ Terim olarak ise kişinin veya kişilerin devamlı oturmak için ikamet ettiği yer anlamına gelmektedir.²⁹⁴

Sükna kavramı ise yerleşmek, sükûnet ve huzur gibi manalara gelen sükûn kökünden türemiş²⁹⁵ olup bir evden veya onun bir bölümünden konut olarak yararlanmak anlamına gelmektedir.²⁹⁶

İslam'da birlik ve beraberliğe önem verilmiş ve kişilerin birbirlerinin haklarına karşı saygılı olması amaçlanmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'de "Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'ân'a) sımsıkı sarılın. Sakın ayrılığa düşmeyin. Allah'ın sizin üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani siz birbirinize düşman idiniz de Allah, kalplerinizin arasını uzlaştırdı da O'nun (iman) nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Ve siz, bir ateşten bir çukurun tam kenarındaydınız da (birbirinizi yok ederken) Allah sizi oradan kurtarmıştı. İşte bu şekilde Allah size âyetlerini açıklıyor doğru yolu bulasınız."²⁹⁷, buyrulmuştur.

İslam'da cezalara verilen maddi yaptırımla birlikte manevi yaptırımın da cezaları engellemesi kişinin davranışını etkilemektedir. Bundan dolayı özel alana dokunulamaz.²⁹⁸ İslam kişilerin özel hayatına önem vermiş ve onu koruma altına almıştır. Özel hayat kişilerin gizli hayatı, sadece kendilerine has olan ve yakınlarıyla paylaştığı, başkalarının bilmediği hayattır. Eğer kişi, bu özel hayata müdahale edip başkasının gizliliğini araştırırsa ve bunu açığa çıkartırsa başkasının özel hayatına saldırmış olur.²⁹⁹ Özel hayatın gizliliği konut dokunulmazlığı hakkı ile ortaya çıkmakta olup kişilerin izni olmadan ev ve işyerlerine zorla girilememesini ifade

²⁹³ Halil b. Ahmed, s. 312.

²⁹⁴ Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî, "**Lisânü-Arap**", Cilt: 15, s. 213, Baskı: 3, 1414, Beyrut.

²⁹⁵ Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed b. El Ezherî, Tehzibu'l Lügat, (Thk: Muhammed Ivaz Merib), Neşr: Dâru'l İhyâ-i et- Terasü'l Urye, Cilt: 10, s. 40, Baskı: 1, 2001, Beyrut.

²⁹⁶ İbn-i Manzûr, s. 213.

²⁹⁷ Âl-i İmran, 3/103.

²⁹⁸ Nurullah Güngör, "İslam Hukuku'nda Özel Hayat Kavramı ve Günümüz Uygulamaları", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, IV (2016), 69-94, s. 3-4.

²⁹⁹ Ayhan Hira, "Özel Hayatın Korunması: Türk Ceza Kanunu'nda Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı İşlenen Suçlarla İlgili Düzenlemenin İslam Hukuku ile Mukayesesi", **Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı Number:13, Bahar Spring 2014, 75-102, s. 4.

etmektedir.³⁰⁰ Konut dokunulmazlığında amaç kişilerin oturdukları yerde huzurlu, güvenli bir şekilde yaşama hakkının ve özgürlüğünün korunmasıdır.³⁰¹

Allah-u Teâla konut dokunulmazlığının önemi hakkında şöyle buyurmuştur: “Ey iman edenler! Kendi evlerinizin dışındaki evlere, sahiplerinden izin almadan ve onlara selâm vermeden girmeyin. Bu, sizin kendi iyiliğiniz içindir. Belki düşünüp öğüt alırsınız.”³⁰² Başka bir ayet-i kerimede de şöyle buyrulur: “Ey iman edenler! Peygamber’in evlerine (rastgele) girmeyin. Ancak yemek için size izin verilir de girerseniz (erkenden gelip) yemeğin pişmesini beklemeyin. Davet edildiğiniz zaman girin; yemeği yiyince dağılın, söze dalmayın. Çünkü sizin bu davranışınız peygamberi incitip üzebilir, fakat o, (bu durumu size söylemekten) çekinir. Ama Allah, doğruyu söylemekten asla çekinmez. (Ey mümin erkekler) Onlardan (Peygamberin eşlerinden) bir şey isteyeceğiniz zaman perde arkasından isteyin. Bu hem sizin kalpleriniz hem de onların kalpleri için daha temizdir. (Kalplerinizin daha temiz kalması için en uygun yoldur.) Sizin için Allah’ın Peygamberini incitip üzmeniz ve kendisinden sonra onun eşlerini nikâhlamanız asla olamaz. Çünkü böyle yapmanız, Allah katında büyük bir günahıdır.”³⁰³

Ayetlere baktığımızda Allah-u Teâla’nın kişi haklarına ve özel hayatına değer verdiğini bunların ihlâl edilmemesi konusunda biz Müslümanlara uyarılarda bulunduğunu görmekteyiz. İslam dini öyle yüce ve hassas bir din ki kişinin en küçük bir rahatsızlığında dahi onun hakkına girileceği ve bu durumdan uzak durulması gerektiği biz Müslümanlara bildirilmiştir. Küçümsenip de önemsenmeyen bazı davranışların sonuçları Allah katında çok büyük bir kötülüktür ve Allah-u Teâla yapılan her bir davranıştan küçük-büyük olmaksızın kişiyi hesaba çekeceğini bildirmiştir.³⁰⁴

Konut dokunulmazlığı ihlali suçu kişinin sadece oturduğu yerde veya işyerinde değil, parkta, plajda veya başka bir yerde gerçekleştirilen suçlarla da işlenebilir. Yani kişinin huzur ve sükûnunu bozma suçu olan konut dokunulmazlığının ihlali sadece

³⁰⁰ Belkıs Konan, “İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Açısından Osmanlı Devleti’ne Bakış”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: XV, s. 18, Sayı: 4, 2011.

³⁰¹ Süphan Olcay, “Konut Dokunulmazlığı Hakkı ve Konut Dokunulmazlığının İhlali Suçu”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 6 (1), Bahar, 2019, s. 15.

³⁰² Nûr, 24/27.

³⁰³ Ahzâb, 33/53.

³⁰⁴ Bkz; Enbiya, 21/47.

kişinin oturduğu yer ve işyeri ile sınırlı değildir.³⁰⁵ Nitekim alay etmek, sövmek, birisini kötülemek, karalamak vb. eylemlerle de kişinin onurunun zedelenmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Basitçe veya teknolojik yöntemlerle başka birisinin özel hayatına müdahale edip kanuna aykırı olan yollarla gözetlemek, dinlemek suç sayılmaktadır. Evlerin içini gözetlemek, gizli konuşmalarını dinlemek, izni olmadan yazılı belgelerini okumak, fotoğraflarına bakmak vb. fiillerle özel hayatın mahremiyetine zarar veren her türlü fiil de suç kapsamına girmektedir.³⁰⁶ O halde konut dokunulmazlığı geniş açıdan ele alacak alınacak olursa, kişinin özel yaşamında oturduğu her yeri konut saymak gerekir.³⁰⁷ Yargıtay’a göre ise suç ister maddi isterse manevi olsun konut dokunulmazlığı suçuna karışan herkes suçlu sayılmıştır.³⁰⁸

Kişinin özel hayatının gizli olması ve her daim korunması hakkı islam hukukunda hem özel hukuk hem de kamu hukuku kurallarıyla korunmuştur.³⁰⁹ Konut dokunulmazlığına zarar verme suçunda korunan hak konutta oturan kişilerin ferdi hürriyeti, huzur ve sükûnudur ve konutta oturan kişi ise bu hakkın sahibi sayılmaktadır. Eğer konutta birden fazla kişi yaşıyorsa kimin hak sahibi olduğunun tespit edilmesi gerekir.³¹⁰ Aslında kanun koyucu, konut dokunulmazlığına zarar vermeyi suç sayarken konutu değil, bir yeri konut edinmiş olan kimsenin özgürlüğünü korumayı amaçlamaktadır.³¹¹

Aile ile beraber yaşayan hizmetçilerin, aile üyelerinin odasına girmesinde herhangi bir sakınca yoktur. Yani konut dokunulmazlığını ihlal etmiş olmazlar. Dolayısıyla hizmetçiler de aile ile birlikte yaşadıkları için yasa gereği üçüncül kişilerden kabul edilmektedir. Bu yüzden ev sahiplerinin de hizmetçinin odasına girmesinde bir sakınca yoktur. Eğer aileden bir kişi birlikte oturma hakkını kaybettiye

³⁰⁵ Muharrem Özen-Atacan Köksal, “Kişilerin Huzur ve Sükûnunu Bozma Suçu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 68 (2) 2019: 479-527, s. 7. Bkz; Ali Rıza Çınar, “**Konut Dokunulmazlığını İhlal Cürümleri**”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1989, s. 81.

³⁰⁶ Ayhan Hira, s. 7. Bkz; İsfehâni, s. 1116. Bkz; Cürçânî, s. 167. Bkz; İbn-i Manzûr, s. 12.

³⁰⁷ Ali Rıza Çınar, s. 2.

³⁰⁸ Ali Rıza Çınar, s. 208.

³⁰⁹ Nurullah Güngör, s. 4.

³¹⁰ Mehmet Emin Artuk- Esra Alan Akcan, “Konut Dokunulmazlığını İhlal Suçu (TCK m. 116)”, **D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, Cilt: XXI, s. 10, Özel S.2019, ss. 2703-2728.

³¹¹ Mehmet Emin Artuk- Esra Alan Akcan, s. 6. Bkz; Ali Rıza Çınar, s. 2.

konut dokunulmazlığı ihlali suçunu işleyebilir.³¹² Konut dokunulmazlığı ihlal suçunda işlenen fiil hukuka aykırı olmalıdır. Yani fiil uygun bulunmamalıdır.³¹³

İslam dini bireysel olarak değil toplumsal olarak da mahremiyet kavramına önem vermiştir. Ayet-i kerimede de şöyle buyrulmaktadır: “Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı gûnahtır. Birbirinizin kusurlarını araştırmayın. Birbirinizin gıybetini, dedikodusunu yapmayın. Sizden biri ölmüş kardeşinin etini yemek ister mi? İşte bundan tiksindiniz! Öyleyse, Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, tövbeleri daima kabul buyurandır, çok merhametli olanıdır.”³¹⁴ Peygamber efendimiz (s.a.v) hadisi şerifinde de buyurur ki; “Müslüman, Müslümanın kardeşidir. Ona zulüm etmez, onu tehlikeye atmaz, kim kardeşinin hacetini giderirse Allah da onun hacetini giderir. Kim bir Müslümandan bir sıkıntıyı giderirse, Allah da onun sebebi ile ondan kıyamet sıkıntılarından bir sıkıntıyı giderir. Kim bir Müslümanın hatalarını örterse, kıyamet gününde Allah da onun hatalarını örter.”³¹⁵ Hadisten de anlaşılacağı üzere mümin, mümin kardeşinin sıkıntısını gidermede, derdiyle dertlenmede etrafında pervane olmalıdır. Aksi bir tavır takınmayıp yüzüne gülüp arkasından her kötülüğü yapmamalı ve kardeşinin kuyusunu kazmak için kötü amellere meyletmemelidir. Bu hadis mümin kardeşliğini unutmuş, sadece kendini düşünen, bencilce hareket eden, mümin sıfatı altında müminmiş gibi görünen, kardeşinin her türlü ayıbını araştırıp yayan kişilere çok güzel bir örnektir.

Nasıl ki insanların konut dokunulmazlığı hakkı varsa hayvanların da konut dokunulmazlığı hakkı bulunmaktadır. Allah-u Teâla onlara da yaşama hakkı bahşetmiştir. Bundan dolayı hiç kimse hayvanların yaşam hakkını elinden almaya, Allah’ın evrene koyduğu düzene karşı saygısızlık yapmaya kalkışmamalıdır. Aksi takdirde hem hayvanlar zarar görecektir hem de evrenin düzeni bozulacaktır. Bu tür davranışlar bozgunculuk olarak kabul edilmiştir.³¹⁶

Peygamber efendimiz (s.a.v) de hayvan haklarına değer vermiş ve bunlara zarar verilmemesi gerektiği üzerinde durmuştur. Nitekim bir hadis-i şerifinde Abdurrahman b. Abbas’tan rivayetle şöyle buyrulmaktadır: “Resulullâh, ihtiyacını gidermek için

³¹² Ali Rıza Çınar, s. 112.

³¹³ Ali Rıza Çınar, s. 161.

³¹⁴ Hucurât, 49/12.

³¹⁵ Nurullah Güngör, s. 14, Bkz; Ebû Dâvûd, “Edep”, 43.

³¹⁶ Hüseyin Akyüz, “Çevre Sorunlarına Duyarlılık Bağlamında Hz. Peygamber’in Hayvanlarla İlgili Tutum ve Davranışları”, *İsem*, 2016, Alanya Turkey, s. 4.

yanımızdan ayrıldı. Biz de o sırada bir kırmızı küçük serçe kuşu gördük iki yavrusu vardı. Biz iki yavrusunu da aldık, anne kuş geldi, kanatlarını açarak kâh yükseliyor ve kâh alçalıyordu. Resulullâh geldi ve şöyle buyurdu: Bu kuşun yavrusunu alarak bunu kim sıkıntıya soktu, bunun yavrusunu kendisine geri verin buyurdu. Daha sonra bizim yaktığımız bir karınca ocağı gördü, bu karınca ocağını kim yaktı, buyurdu. Biz yaktık dedik. Resulullâh “Ateşle bir canlıya azap etmek ateşin Rabbinden başka kimseye yakışmaz.” buyurdu.³¹⁷

Kur’ân-ı Kerîm ve hadislerde zikredilen hayvanların bazıları bizlerle birlikte yaşamış olup hayatımızın önemli bir parçası haline gelmektedir. Nitekim evcil hayvan besleyerek onlara değer veren her türlü bakımını üstlenen kişilere rastlamaktayız. Tabi sadece evcil hayvanlara değil diğerlerine de verilen değerler görülmektedir. Buna hayvanat bahçeleri veya sokaklarda hayvanlar için yapılan barınaklar örnek gösterilebilir. “Nihayet emrimiz (hükümümüzün zamanı) gelip de tandır kaynayınca (yerden su fışkırınca), Biz Nuh’a şöyle dedik: ‘Her birinden (birek erkek, birek dişi olmak üzere hayvanlardan) birek çift/sınıf/cins ve aleyhlerinde hüküm verdiklerimiz dışında aileni ve inananları gemiye al.’ Zaten onunla beraber iman eden pek az insan vardı.”³¹⁸ ayetinde de görüldüğü üzere Allah Nuh (a.s)’a hayvanları gemiye almasını emretmiş, onların yok olmaktan kurtarmış ve bu birlikteliğin önemine değinmiştir. Aslında burada verilen mesaj yaşamlarını sürdürebilmeleri için hem insanların hayvanlara muhtaç olduğu hem de hayvanların insanlara muhtaç olduğu hususudur.³¹⁹ Hayvanların da insanlar gibi birtakım fizyolojik ihtiyaçları bulunmaktadır. Uyumak, dinlenmek, yemek vb. Onların konutları ise ağaç dalları arası, bina köşeleri veya toprağın altı olmaktadır.³²⁰

Gerek İslam gerek Avrupa ülkeleri konut dokunulmazlığına önem vermekle birlikte tek farkla ki İslam da maneviyat ağırlıklıdır. Maneviyattan yoksun olan ve pozitivist bakış açısıyla hareket eden Avrupa özel hayatın yalnızca bir noktasına kadar ilerleyebilir. Eğer İslam hukukunun verdiği mesajlar idrak edilip içselleştirilirse meselelere bütün olarak yaklaşılacaktır. Post modern akımının desteklediği çürüme günümüzde İslam toplumuna sızmış bulunmaktadır. Bunu ortadan kaldıracak olan ise yine İslam toplumudur. İslami edebî, ahlakın ve kuralların içselleştirilmesiyle buna

³¹⁷ Ebu Dâvûd, “Edep”, 171.

³¹⁸ Hud, 11/40.

³¹⁹ Akyüz, s. 3.

³²⁰ Akyüz, s. 7.

karşı konulabilir.³²¹ Günümüzdeki eksiklik işte tam da budur. Müslümanlık görünüşte yaşanılmakta olup içselleştirilememiştir. Eğer bu eksilik giderilirse İslam toplumu daha iyi yere gelebilir. Bütün Müslümanlara burada büyük bir görev düşmektedir.

Kur'an ayetlerini bir kısmı insanın özgür olduğuna ve sorumluluğuna vurgu yaparken bir kısmı da Allah'ın her şeyi yapmaya iradeli olduğuna, O'nun isteği dışında hiçbir şeyin meydana gelmeyeceğine vurgu yapmaktadır. Kur'an'daki bu gibi ifadeler, Cenâb-ı Hakkın irade ve kudret sahibi birisi olduğunu vurgulamak için olup buradan insanın özgür olmadığı anlamı çıkartılmamalıdır.³²²

Buraya kadar anlatılanlardan hareketle konut dokunulmazlığı ile ilgili şu hususu söyleyebiliriz: Kişilere ve topluma mahsus olup mahremiyetlerin koruma altına alındığı meskenlerin ihlal edilmemesi anlamına gelen konut dokunulmazlığının insan hayatının sağlıklı ve düzenli işlemesi için muhafazası gereklidir. Her insanın özgür bir şekilde yaşama hakkı bulunmaktadır ve kişiye ait olan bu hakkı, kimsenin elinden almaya hakkı yoktur.

Biz burada konut dokunulmazlığı, evlere girerken izin alınması gerektiği, selâmlaşmanın önemi ve kişilerin kendi akrabalarının evinde takınması gereken hususları ayeti kerimelerden hareketle açıklamaya çalışacağız

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿27﴾ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿28﴾ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿29﴾ لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَالِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكَتُمْ مَفَاتِحَهُ أَوْ صَدِيقَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا إِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةٌ طَيِّبَةٌ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿61﴾

“Ey iman edenler! Kendi evlerinizin dışındaki evlere, sahiplerinden izin almadan ve onlara selâm vermeden girmeyin. Bu, sizin kendi iyiliğiniz içindir. Belki düşünüp öğüt alırsınız.”³²³

³²¹ Güngör, s. 14-15.

³²² Güngör, s. 18.

³²³ Nûr, 24/27.

“Öyleyse, evde kimseyi bulamazsanız, size izin verilinceye kadar içeri girmeyin ve eğer size, “Geri dönün” denilirse, hemen geri dönün. Bu davranış, sizin için daha nezihtir. Çünkü Allah, yaptığınız her şeyi bilir.”³²⁴

“İçinde kendinize ait bir şeylerin bulunduğu (sürekli), oturulmayan (işyeri, vs. gibi kamusal amaçlarla kullanılan) bir mekâna girmenizde sizin için herhangi bir sakınca yoktur. Allah, açığa vurduğunuz şeyleri de gizlediğiniz şeyleri de bilir.”³²⁵

“Köre bir sorumluluk yoktur, topala bir sorumluluk yoktur. Sizin için de, kendi evlerinizde veya babalarınızın evlerinden veya annelerinizin evlerinden veya erkek kardeşlerinizin evlerinden veya kız kardeşlerinizin evlerinden veya amcalarınızın evlerinden veya halalarınızın evlerinden veya dayılarınızın evlerinden veya teyzelerinizin evlerinden veya anahtarları size emanet edilmiş evlerden veya arkadaşınızın evlerinden (izinsiz olarak) yemenizde bir sakınca yoktur. Toplu olarak veya ayrı ayrı yemenizde de bir sakınca yoktur. Ancak evlere girdiğiniz zaman Allah tarafından bereket ve esenlik dileyerek, birbirinize selâm verin. İşte Allah, düşünüp anlayasınız diye âyetleri size böyle açıklıyor.”³²⁶

Biz burada âyetleri sırasıyla açıklamaya çalışacağız:

“Ey iman edenler! Kendi evlerinizin dışındaki evlere, sahiplerinden izin almadan ve onlara selâm vermeden girmeyin. Bu, sizin kendi iyiliğiniz içindir. Belki düşünüp öğüt alırsınız.” (Nûr, 24/27)

Bu âyetin nüzul sebebiyle ilgili Adıyy b. Sabit’ den şöyle rivayet edilmiştir: “Ensar’dan bir kadın ‘Ey Allah’ın Resulü! Ben evimde bazen hiç kimsenin hatta babam ve çocuğumun bile beni görmesini istemediği bir durumda bulunurum. Oysa ben bu durumda iken bazen babam ve ailemden herhangi birisi izin almadan yanıma girer ve çıkarlar. Ben bu durumda ne yapmalıyım diye sordu. Bunun üzerine Nûr suresi 27. âyet nazil oldu.”³²⁷

Dinimizde ev kişileri koruyan bir mesken olmaktan ziyade aile mahremiyetini düzenleyen, koruyan bir sığınma yeridir. Ev içerisinde yapılan davranış ve tutumlar dışarıdaki insanlara karşı “harem”, ev hayatı ise mahrem konumundadır.³²⁸ Bir bina ve

³²⁴ Nûr, 24/28.

³²⁵ Nûr, 24/29.

³²⁶ Nûr, 24/61.

³²⁷ Muhammed b. Musa Âl-i Nasr Selim b. İd el-Hilâli, s. 255.

³²⁸ Nevzat Aydın, “Hadislerde Mesken Mahremiyetini Tehdit Eden Unsurlara Karşı Alınan Önlemler”, **Ekev Akademi Dergisi**, Yıl: 19 Sayı: 63 (Yaz 2015), s. 4.

çatıdan ibaret olmayan mesken ise kişinin rahatça hareket edebildiği huzur bulunduğu yerdir. Bundan dolayı da başlıca dikkat edilen husus mahremiyetin sağlanmasıdır. Mesken refah ve nizamlı bir aile hayatı için İslamda gerekli görülmüştür.³²⁹ Ev ortamı kişilere mahremiyetin kazandırılacağı ilk yerlerdendir. Kişiler mahremiyet hayatını geliştirirken bunun aksi de söz konusu olabilmektedir. Eğer kişi mahremiyetin korunduğu bir aile ortamında yetişirse başkalarının mahremiyetine karşı da saygılı olur, mahremiyet duygusundan mahrum yaşayan kişiler ise başkalarının mahremiyet hayatını ihlal etmekten çekinmez ve bu yönde davranışlar sergiler.³³⁰

Bir bireye ya da kişilere yapılacak olan ilk iş selâm vermektir. Zira kişi selâm vererek, “benden size zarar gelmez” mesajını vermekte olup kişiler arasında güven ve sevgi ortamının oluşmasını sağlar. Aynı şekilde selâm, “Başkası size zarar vermesin.” mesajını da içermekte olup karşı tarafa iyi dileklerde bulunmaktır.³³¹ İnsanlar birbirlerine selâm vererek aralarında kin, nefret, düşmanlık gibi duyguların oluşmasına engel olur, birbirlerini tanıma şefkat, yakınlık ve iletişime hazırlık yapıp hoşgörü ortamını, kardeşlik, birlik ve beraberliğini canlı tutar.³³² Rabbimiz evlere, makam odalarına girerken izin almamız ve selâm vermemiz gerektiğini öğütlemiştir. Peygamberimiz (s.a.v) kişinin rızası olmadan başkasının evine değil girmeyi, bakmayı dahi yasaklamıştır. Çünkü ev, o evde yaşayan kişilerin mahremi, gizli ve saklı yeridir. Başkalarının izinsiz girmesi veya bakması ev hanedanını rahatsız eder. Peygamberimizin (s.a.v) kendi evine pencereden izinsiz bakmış olan bir adama, elindeki tarağı göstererek: “Bilseydim ki bakıyordun, şu tarağı gözüne sokardım.” diyerek bu konuda uyulması gereken davranışı, net bir şekilde açıkladığı görülmektedir.³³³ Bir eve girileceği zaman ilk önce ev hanesinden izin istenmeli bu izni üç defa tekrarlanmalı eğer izin verilmezse geri dönülmelidir. Nitekim bu Peygamberimizin (s.a.v) de sergilemiş olduğu bir davranıştır.³³⁴

Selâmlaşma Kur’ân’da sadece Müslümanlar arasındaki bir görgü kuralı olarak yer almaz. Bunun yanında Müslüman olmayan kimseler arasındaki ilişkilerde bir tür

³²⁹ Nevzat Aydın, s. 6-7.

³³⁰ Nevzat Aydın, s. 19.

³³¹ Abdurrahman Kasapoğlu, “İslâm’da Selâm ve Selâmlaşma Olgusu”, Hikmet Yurdu, Yıl: 3, Cilt: III, s. 4, Sayı: 6, Temmuz-Aralık 2010, ss. 49-87.

³³² Abdurrahman Kasapoğlu, s. 7.

³³³ Eşref Nural, Hüseyin Durguter, “Hz. Muhammed (s.a.v)’in Eğitim Liderliği”, **Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 1, Bahar 2012, s. 9.

³³⁴ Ebu Dâvûd, “Edep”, 134.

“selâm” olgusundan, melek ve insan arasındaki selâmlaşmadan, cennette gerçekleşecek selâmlaşmadan, bir kimseye gıyabında “selâm olsun” denilmek suretiyle yapılan övgüden bahseden ayetlerde bulunmaktadır.³³⁵ Yapılan iyiliğin küçük büyük olmaksızın ahirette kişinin karşısına çıkacak olup buna layık olana ödül verilecektir. Bunlardan biri de selâmlaşmadır. Allah-u Teâla kişiler arasına esenlik getiren selâmlaşmayı teşvik etmiş³³⁶ ve şöyle buyurmuştur: ”Size bir selâm verildiğinde (bir barış teklifi aldığınızda), siz de ondan daha güzeliyle selâm verin veya aynıyla karşılık verin (daha güzel bir teklifle veya aynıyla mukabele edin). Şüphesiz Allah her şeyi hesaba katandır.”³³⁷ Peygamberimiz (s.a.v) de selâmlaşmada ilk davrananın daha hayırlı olduğunu belirtmiş, “İnsanların Allah’a en evlâ olanı müminlere selâma ilk önce başlayandır.”,³³⁸ buyurmuştur. Bursevî’ye göre selâm, Müslümanların sünneti, cennetliklerin selâmı, sevgiyi anımsatan, kini ve öfkeyi ortadan kaldıran bir durumdur. Kişi birine ev ziyaretine gittiğinde selâm verip içeri girmek için izin istemelidir. Ancak bir evde yangının olduğu veya hırsızın girdiği ortaya çıkar veya haksız yere öldürme olayı olur ya da kötülük ortaya çıkarsa hemen bunların yok edilmesi gerekir. Bu durumda selâm vermek ve izin istemek vacip olmaz. Fakihlerin de dediği gibi “Zarûretler haramları mübah kılar.”³³⁹ Mukâtil’e göre ayette belirtilen husus kişinin izin almadan önce selâmla söze başlamasıdır. Çünkü Cahiliye döneminde bu ayet nazil olana kadar selâmlaşma “Sabahın yahut akşamın canlı olsun” şeklinde olmuştur.³⁴⁰

Peygamberimiz (s.a.v) nasıl izin almamız gerektiği konusunda da bizleri bilgilendirmekte olup bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur: “Rıbı’y’dan rivayetle bize Beni Amr’dan bir kimse haber verdi. O zat Resulullâh’ın evinin içinde iken içeri girmek için izin istedi. İçeri gireyim mi? dedi. Resulullâh hizmetçisine: Şu zatın yanına çık nasıl izin isteneceğini öğret ona Esselâmualeyküm, içeri gireyim mi? de”, buyurdu. Resulullâh’ın söylediğini o zat işitti, bunun üzerine esselâmualeyküm, içeri gireyim mi? dedi. Resulullâh da ona izin verdi, o zat da içeri girdi.”³⁴¹

³³⁵ Abdurrahman Kasapoğlu, s. 3. Bkz; Selâmlaşmayla ilgili ayetler, Nahl, 16/32; Hud, 11/69; Nisâ, 4/94; Zümer, 39/73; Sâffât, 37/181; Neml, 27/59.

³³⁶ Abdurrahman Kasapoğlu, s. 15.

³³⁷ Nisâ, 4/86.

³³⁸ Ebu Dâvûd, “Edep”, 140.

³³⁹ Bursevî, s. 505-506.

³⁴⁰ Mukâtil, s. 194-195.

³⁴¹ Ebu Dâvûd, “Edep”, 133. Bkz; Eşref Nural, Hüseyin Durguter, s. 9.

İbn Kesîr'e göre eve girmek için izin isteyen kişinin yüzü kapının karşısında kapıya dönük olarak durmamalıdır, kapının sağında veya solunda durması gerekir. Zira Peygamberimiz (s.a.v) bir kavmin kapısına geldiğinde yüzü kapıya dönük bir şekilde durmazdı. O, kapının sağ veya sol tarafında dururdu ve selâm size selâm size, derdi. Bunun sebebi ise o günlerde evlerinin kapılarında örtü olmamasıdır.³⁴² Peygamber efendimiz (s.a.v) döneminde örtü olmaması ve içindeki mahrem hayatın muhafazası dolayısıyla evlerin sağında veya solunda bulunun denilmiştir. Ancak günümüz de kapıya gelen misafir tam da kapının önünde bulunmaktadır. Hatta kapının arkasındaki gelen misafiri görebilmek için kapının ortasında dışarının görüleceği bir kısım mevcuttur. Zira kimin geldiği görülmezse kapı açılmamaktadır. Şunu da söyleyebiliriz ki kişi kapıya gelip çaldığında tam kapı açılacakken kenara çekilirse ev sahibiyle burun buruna gelmemiş veya evin içerisine yani ev haline vakıf olmamış olur.

Kur'an'da evlere arkadan girilmesi yasaklanmış ve kapılardan girilmesi emredilmiştir.³⁴³ Özel hayatın gizliliğinin çiğnenmesiyle yapılan yanlışlığı Hz. Ömer zamanında meydana gelen bir olayla örneklendirelim: “Hz. Ömer, Medine’de geceleyin gezerken, bir evde şarkı söyleyen bir erkek sesi işitti. Duvardan atlayıp içeriye girdi. Baktı ki, erkeğin yanında bir kadın, bir de şarap var. Bunun üzerine “Ey Allah’ın düşmanı, sen günah işleyeceksin de Allah seni gizleyecek mi sandın?” dedi. Adam cevaben, “Acele etme, Ya Emire’l Mü’minin! Ben bir günah işledim, sen ise üç hususta Allah’a karşı günah işledin. Allah ‘Başkalarının gizli ve ayıp hâllerini merak edip araştırmayınız’ (Hucurat, 12), diyor, sen tecessüs ettin; Allah ‘Evlere kapılardan giriniz’ (Bakara, 189) diyor, sen duvardan atladın; Allah ‘Kendi evlerinizden başka evlere, sahipleri sizi bilmeden, selâm verip izni olmadan girmeyiniz’ (Nûr, 27) diyor, sen benim evime izinsiz girdin” demiştir. Bu cevap üzerine Hz. Ömer “Ben seni affedersem, sen de beni affeder misin?” demiş ve karşılıklı birbirlerini affetmişlerdir.”³⁴⁴ Müslüman içerde ne yapıldığına dair bilgisi de olsa onun oraya girmesini haklı çıkarmaz, bu yetkiye sahip değildir. Konut dokunulmazlığı olağanüstü hallerde veya yargı kararı ile konut sahibine bilgi verilerek bozulabilir.³⁴⁵

³⁴² İbn Kesîr, s. 205-206. Bkz; Ebu Dâvûd, “Edep”, 134.

³⁴³ Bakara, 2/189.

³⁴⁴ Hilmi DEMİR, “İslam’da Özel Hayat ve Özel Hayatın Gizliliği”, Tasav Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Merkezi Makale No: 13 // 11 Kasım, 2013, s. 2.

³⁴⁵ Demir, s. 3.

Tecessüs kavramı, bir kimsenin bilgisi ve izni özel hayatı hakkında araştırma yapmayı ifade eder. Özel hayata müdahale ederek edinilen bilgileri yayan kişi casus kabul edilmiştir.³⁴⁶ Böyle davranışta bulunmak da Müslüman kardeşliğine zarar verebilir. Bu yüzden İslam dininde tecessüs büyük günahlardan sayılmıştır.³⁴⁷ Peygamberimiz (s.a.v) “Ey dili ile iman etmiş, ancak henüz iman kalplerine tam girmemiş olanlar! Müslümanların gizli hallerini araştırmayın. Kim onların gizli hallerini araştırırsa, Allah da onun gizli hallerini araştırır. Onu rezil eder,”³⁴⁸ buyurmuştur. “Gizli konuşma” açıkça bilineceği gibi, kendinden ne kastedildiğini belirten bir ipucu ve belirti ile de bilinebilir. Aralarında gizli gizli konuşan kişilerin yanında oturmak da uygun değildir.³⁴⁹

İzin istemek; tesbih, tekbir, tahmid veya öksürmek gibi bir ifadelerle de olmaktadır. Selâm vermek ise; ‘esselâmü aleyküm, girebilir miyim?’ demek ve bunu üç defa tekrarlamak suretiyle olur. Eğer ona izin verilirse girer, izin verilmezse geri döner. Kişiler karşı karşıya gelirse ilk önce selâm verilir, karşı karşıya gelinmezse önce izin istenir.³⁵⁰

Mevdûdî’ye göre eve girmek için izin istenildiğinde giriş izni, ev sahibinden ya da ev sahibi adına izin verebilecek hizmetçi veya sorumlu şahıs gibi bir başka güvenilir kişiden gelmelidir. İzin istemekte ısrar etmek ve izin verilmediğinde inatla kapıda durmak da doğru değildir. Eğer eve girmek için izin verilmezse veya ev sahibi görmek istemediğini belirtirse geri dönülmelidir.³⁵¹

Bir Müslüman başka birinin evine gittiğinde, en fazla üç kere kapıyı vurmak, zil çalmak vb. şekillerde izin ister. Eğer kendisine izin verilirse, selam vererek içeri girer. İzin verilmediği takdirde ise geri dönüp gider. Ayette başkasının evine izin alınmadan ve selâm verilmeden girilmemesi gerektiği belirtilmiştir.³⁵² Eğer ev sahibi evdeyse ve müsait olmadığını belirtip geri dönmesini söylerse kişi orada durup ev sahibinin müsait olmasını beklememelidir. Aksi takdirde kişi hem kendisine hem de karşısındakine eziyet etmiş olur. Kapıyı çalan kişi ev hanesinin “kim o?” sorusuna karşılık benim diye cevap vermesi uygun görülmemiştir. Nitekim kişi kim olduğunu

³⁴⁶ Rağıp el-İsfahâni, s. 236. Bkz; İbn-i Manzur, s. 38.

³⁴⁷ Nurullah Güngör, s. 19.

³⁴⁸ Ebu Dâvûd, “**Edep**”, 37.

³⁴⁹ Hilmi Demir, s. 3.

³⁵⁰ Said Havva, s. 29.

³⁵¹ Mevdûdî, s. 463.

³⁵² Taberî, s. 239-241-242. Bkz; Bursevî, s. 504.

ve adını zikretmesi gerekir.³⁵³ İzni sadece başkasının evine girmek için almak gerekmez. Kişinin kendi evine, annesinin babasının mahremlerine, onlara has olan odalarına girmek için de kapıyı çalıp izin alması gerekir.³⁵⁴ Bir kimsenin izin almadan başkasının evine girmesi cahiliye toplumuna ait bir davranıştır. Böyle bir davranış toplumun görgü kurallarına aykırıdır ve bazı uygunsuz hallerin, sözlerin açığa çıkmasına sebep olabilmektedir. Yine aynı şekilde böyle bir davranış başkasının mülkünü izni olmaksızın kullanmak sayılır ve bu caiz değildir.³⁵⁵

Seyyid Kutub’a göre eğer izin alınmadan eve girilirse bu evin mahremiyetinin ihlâl edilmesine, girenlerin evin mahremiyetini görmelerine, şehvet uyandıran şeylerle karşılaşmalarına yol açar. Beklenmedik karşılaşmalardan dolayı seri bakışmaların doğmasına ve tekrarlanmasıyla da kasıtlı bakışlara dönüşen meraka yol açar. İşte bu kasıtlı bakışları harekete geçiren, o ilk tesadüfi ve beklenmeyen karşılaşmaların uyandırdığı eğilimlerdir ve bunlar birkaç adım sonra da günahkâr ilişkilere veya yasak şehvi duygulara dönüşebilir. Bunun sonucu olarak da ruhî karmaşıklıklar ve sapıklıklar meydana gelebilir.³⁵⁶

İnsan nasıl ki kendi ayıplarının ortaya çıkmasını istemez ise aynı şekilde başkasının kusurlarının da ortaya çıkmasını istememelidir. Çünkü müslüman kardeşliği diye bir şey vardır ve kişi isteyerek veya istemeyerek kardeşinin üzüleceği davranışlarda bulunabilir. Bu yüzden Müslüman kardeşinin hoşuna gitmeyeceği, ona zarar veren davranışlardan sakınmalıdır. Ancak bunu yapmak günümüz Müslümanlarına ağır gelen bir iştir. Zira her daim kardeşinin kusurlarını araştırmak, onu yaymaya çalışmak ve bundan mutlu olmak âdet haline gelmiştir. Örnek verecek olursak aynı apartmanda oturan kişilerin özellerini araştırmak, kapı dinlemek, sosyal medya gizliliğini ifşa etmek, emanet edilen sırları yaymak, parkta otururken kişinin can ve mal güvenliğine zarar vermek, özellikle de savunmasız bir kadın ve çocuğun can güvenliğine zarar vermek gibi. Bizim hedefimiz bütün bu olumsuzluklara rağmen umutsuzluğa kapılmamak bütün bu olumsuzlukların ancak İslam’ın içselleştirilmesiyle olumlu hale geleceğini idrak etmek ve bunu ilk önce kendi hayatımıza daha sonra da insanların hayatlarına geçirmesine vesile olmak yönündedir. Nitekim Müslümanın asıl görevi de iyiliği teşvik edip kötülüğü uzaklaştırmaktır.

³⁵³ Kurtûbî, s. 190-191-194.

³⁵⁴ Ateş, s. 1805.

³⁵⁵ Bilmen, s. 2344.

³⁵⁶ Seyyid Kutub, s. 414.

”Öyleyse evde kimseyi bulamazsanız, size izin verilinceye kadar içeri girmeyin ve eğer size, “Geri dönün” denilirse, hemen geri dönün. Bu davranış, sizin için daha nezihdir. Çünkü Allah, yaptığınız her şeyi bilir.” (Nûr, 24/28)

Katâde'nin (117/735) rivayetine göre; muhacirlerden birisi şöyle demiştir: hayatım boyunca bu ayetin hükmünü yerine getirmeye için çalıştım, fakat hiç nasip olmadı. İstedim ki kardeşlerimden birinin yanına girmek için izin isteyeyim, bana dön desin ve ben de Allah-u Teâla'nın: “eğer size, ‘geri dönün’ denilirse, hemen geri dönün. Bu davranış, sizin için daha nezihdir.” sözünden hoşnut olarak döneyim. Saîd İbn Cübeyr: “Şayet size; dönün, denilirse dönün.” ayeti hakkında: İnsanların kapılarında beklemeyiniz, demiştir.³⁵⁷ Mevdûdî'ye göre kişinin ev sahibi izin vermediği sürece boş bir eve girmesi dahi yasaktır.³⁵⁸ Bilmen ise, eğer ev halkı izin vermezse orada durup içeri girmek için ısrar etmeyin demiş ve böyle bir davranışın kalplerde nefret uyandırdığını belirtmiştir. Kapı önünde beklemeyi ise rezil bir davranıştan aşağı olmadığını kişinin buna tenezzül dahi etmemesi gerektiğini aksi takdirde ise böyle bir davranışın kişinin duruşunu kirleteceğini ve bu yüzden ayıplanacağını buyurmuştur.³⁵⁹ Bursevî' ye göre ise böyle bir davranış insanların kalplerinde hoşnutsuzluğa ve kişiliğin incinmesine yol açar. Aynı şekilde Bursevî başkasının mülkünü izinsiz kullanmayı da haram kabul etmiştir.³⁶⁰

Ev sahibinden izin istemek kişinin içeriye girmesini haklı çıkarmaz. Ev sahibi izin vermediği sürece içeri girilmesi sakıncalıdır. İnsanın içinde bir küçülme hissetmemesi ve sahibinin de ona karşı bir kötülük veya nefret duymaması için izin verilmeyen evlerden dönüp gidilmesi gerekir. Çünkü insanların çeşitli sırları ve özellikleri vardır. ³⁶¹ Biz Müslümanlar olarak, bugün bu gibi inceliklere karşı anlayışımız kışkırmış ve körelmiştir. Kişi günün herhangi bir saatinde kardeşinin evine geliyor, kapıyı çalıyor çalıyor, nihayet ev sahibi çaresiz kalıp kapıyı açmıya kadar oradan ayrılmıyor. Halbuki kişi hele teknolojinin geliştiği günümüzde eve gelmeden önce geleceğini haber vermesini sağlayacak ve evdeki durumun gelmesine uygun olup olmadığını anlamasını belirtecek bir telefon açabilir. Ancak o buna aldırmaz ve vakitsiz habersiz baskınını yapar. Sonra da ev halkına haber verilmeden yapılan, bu

³⁵⁷ İbn Kesîr, s. 212.

³⁵⁸ Mevdûdî, s. 464.

³⁵⁹ Bilmen, s. 2344.

³⁶⁰ Bursevî, s. 505.

³⁶¹ Seyyid Kutub, s. 415.

sürpriz, ev halkının hoşuna ister gitsin ister gitmesin, gelenekler bu davetsiz misafiri geri çevirmeyi kabul etmez. Biz Müslümanlar bugün kardeşlerimizi herhangi bir anda mesela yemek vaktinde rahatsız edebiliriz. Eğer bize yemek sunulmazsa buna alınırız. Bu bizim İslam adabıyla adablanamadığımızı göstermektedir.³⁶² Bizler İslam'ı yaşamadığımız veya İslam'ın bizden istediği bazı incelikleri önemsemediğimizden dolayı bu konuda pasifiz. Misafir ve misafirperver kavramlarını edep adap yönünden iyice öğrenmemiz gerekmektedir. Nitekim böylelikle toplumun birbirine karşı olan sorumluluklarını idrak edebilir ve toplum düzenini sağlayabiliriz.

“İçinde kendinize ait bir şeylerin bulunduğu (sürekli), oturulmayan (işyeri, vs. gibi kamusal amaçlarla kullanılan) bir mekâna girmenizde sizin için herhangi bir sakınca yoktur. Allah, açığa vurduğunuz şeyleri de gizlediğiniz şeyleri de bilir.” (Nûr, 24/29)

Mukatil b.Hayyan'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Cahiliye döneminde kişi, arkadaşlarıyla karşılaştığında ona selâm vermez, 'Sabaha ulaşasın,' 'Akşama ulaşasın' derdi. Bu o topluluğun aralarında kullandığı bir selamlaşmaydı. Onlardan biri, arkadaşına gittiğinde, içeri girmedikçe ondan izin istemezdi. '(İçeri) girdim derdi. Bu da içerdeki kişinin zoruna giderdi. Bazen de o kişi, ailesiyle birlikte (uygunsuz bir vaziyette) olurdu. Allah tüm bunları bir gizlilik ve iffet içinde değiştirdi ve şöyle buyurdu: 'Kendi evinizden başka evlere, geldiğinizi fark ettirip (izin alıp) ev halkına selam verilmedikçe girmeyin.' Evlere selâm verme ve izin isteme hakkındaki ayet nazil olunca, Ebu Bekir 'Ey Allah'ın Rasulü! Mekke, Medine, Şam arasında dolaşıp ticaretle uğraşanlar ne yapsın? Onların yol üzerinde bilinen evleri vardır. Onlar kimden izin alsın ve kime selâm versinler. Çünkü o evlerde oturan yoktur.' dedi. Bunun üzerine Allah-u Teâla, bu konuda izin verdi ve 'İçinde kendinize ait eşyanın bulunduğu oturulmayan evlere girmenizde herhangi bir sakınca yoktur.' ayetini indirdi.³⁶³

İbn Kesîr'e göre bu ayet, içinde kimse bulunmayan ve içinde kendi eşyası olan evlere izinsiz olarak girmenin uygun olduğu, hükmünü getirmektedir. Kişiye girmesi için bir kez izin verilen ve içinde kendisine ait eşyası bulunan evler buna örnektir. Kişiye ilk kez izin verilmesi o yere tekrar girmesi için yeterlidir. İkrime ve Hasan el-Basrî'den rivayetle bazıları bu evlerden kastedilenin ne olduğu hakkında şöyle demiştir: Hanlar, yolcular için ayrılan evler, Mekke evleri ve başkaları gibi tüccarlara

³⁶² Seyyid Kutub, s. 418.

³⁶³ Muhammed b. Musa Âl-i Nasr Selim b. İd el-Hilâli, s. 255-256.

ait evlerdir.³⁶⁴ Herkesin yararlanması için hazır duruma getirilen açık bulunmuş hanlar, misafirhaneler, hamamlar, dükkânlar gibi binalara girilmesinde sakınca yoktur. Zaten bunları meydana getirmedeki amaç herkesin bunlardan yararlanması yönündedir. Allah kişinin kendi evlerinden başka bir yere girerken ki niyetini bilmektedir.³⁶⁵

Allah-u Teâla belirtilen bu üç ayette kişinin bir misafirlğe veya ziyarete gidildiğinde Müslümanın takınması gereken özelliklere değinmiştir. Bunlar;

- Eve girmek için izin istemek,
- İzin aldıktan sonra selâm vermek,
- Eğer kişi evde kimseyi bulamazsa izin verilinceye kadar oraya girmemek,
- Ev sahibi müsait olmayıp kişiye geri dönün dendiği vakit gerisin geriye gitmek,
- İçinde şahsa ait bir eşya olup da sahibi bulunmayan veya oturulmayan evlere girilmesinde bir sakınca olmamasıdır.

“Köre bir sorumluluk yoktur, topala bir sorumluluk yoktur. Sizin için de, kendi evlerinizde veya babalarınızın evlerinden veya annelerinizin evlerinden veya erkek kardeşlerinizin evlerinden veya kız kardeşlerinizin evlerinden veya amcalarınızın evlerinden veya halalarınızın evlerinden veya dayılarınızın evlerinden veya teyzelerinizin evlerinden veya anahtarları size emanet edilmiş evlerden veya arkadaşınızın evlerinden (izinsiz olarak) yemenizde bir sakınca yoktur. Toplu olarak veya ayrı ayrı yemenizde de bir sakınca yoktur. Ancak evlere girdiğiniz zaman Allah tarafından bereket ve esenlik dileyerek, birbirinize selâm verin. İşte Allah, düşünüp anlayasınız diye âyetleri size böyle açıklıyor.” (Nûr, 24/61)

Hiz. Âişe (r.a)’ dan şöyle rivayet edilmiştir: “Müslümanlar, Resulullâh’la savaşa çıkmayı sevmişlerdir. Bu savaş sırasında da anahtarlarını güvendikleri kişilere emanet ederlerdi. Onlara ‘Bu emanetlerden ihtiyacınız olan şeyleri almanızı size helal kıldık.’ Emanetleri alan kişiler de’ Şüphesiz bizim bunlardan yememiz helal değildir. Çünkü bunlar bize isteyerek verilmemiştir. Biz sadece emanet sahipleriyiz.’ derlerdi. Bu olay üzerine Allah’u Teâla bu ayet-i kerimleri indirmiştir.³⁶⁶ Kör, total ve hasta kişilerden günahın hangi anlamda kaldırıldığına dair Âlimler farklı görüşler

³⁶⁴ İbn Kesîr, s. 212.

³⁶⁵ Bilmen, s. 2345.

³⁶⁶ Muhammed b. Musa Âl-i Nasr Selim b. İd el-Hilâli, s. 272.

belirtmişlerdir. Bir görüşe göre Ata el-Horasânî ve Abdurrahmân ibn Zeyd ibn Eslem, ayetin cihâd hakkında nazil olduğunu söylemiştir. Bu durumda bu ayet, Âlimlere göre Fetih suresinde cihad hakkında inen ayet gibi kabul edilmektedir. Söz konusu ayet şöyledir: “(Savaşa katılmamalarından dolayı) köre bir sorumluluk yoktur, topala bir sorumluluk yoktur, hastaya da sorumluluk yoktur. Bununla beraber kim Allah’a ve Peygamberine itaat ederse, Allah onu, altından (önünden) ırmaklar akan cennetlere yerleştirir. Kim de yüz çevirirse, Allah onu elem verici bir azaba uğratar.”³⁶⁷ Diğer bir görüşe göre ise burada kastedilen onların kör olan birisi ile yemek yemekten çekinmiş olmalarıdır. Nitekim kör olan, yemeği ve ondaki güzellikleri göremez. Başkasının ondan önce alıp yediği zamanlarda olmaktadır. Onlar topal ile de yemek yemekten çekinirlerdi. Çünkü o, doğru dürüst oturamazdı. Böylece yanında oturan kimse yemeği ondan önce yer bitirirdi. Hasta ise hasta olmayan birisi gibi yemek yiyemezdi. Bundan dolayı onlara haksızlık etmemek için, onlarla beraber yemek yemeyi uygun görmezlerdi. İşte Allah-u Teâla bu konuda bir ruhsat vermek için bu ayet-i kerimeyi indirmiştir.³⁶⁸

Biz bu iki görüşü de uygun bulmakla beraber ikinci görüşü ayetin ihtiva ettiği anlama daha yakın bulmaktayız. Bu konuda aktarılan başka bir rivayete göre de bir kimse bu gibi benzer özürlerini bulunan birisini evine götürdüğü zaman orada yiyecek bir şey bulamadı mı, onu alır akrabalarından birisinin evine götürürdü. Bu özür sahipleri ise bu durumdan rahatsız olup çekinirlerdi. Bunun üzerine bu ayet-i kerime nazil oldu.³⁶⁹ Allah-u Teâla bu ayetlerle bazı engelleri bulunan kişilere üstesinden gelemeyeceği ve yapamadıkları işleri yüklemeyeceğini belirtmiş bundan dolayı da onlara günah yazılmayacağını Müslümanlara bildirmiştir.³⁷⁰

Mevdûdî bu ayet-i anlamak için şu üç hususun bilinmesi gerektiğini belirtmiştir.

-Ayet iki kısımdan oluşmaktadır. İlki hasta, topal, kör ve diğer insanlarla, ikincisi ise diğer insalarla ilgilidir.

-Kur’ân’ın ahlakı Arapların alışkanlıklarını değiştirmiş, Araplar haram ve helal konusuna daha duyarlı bakmaya çalışmışlardır. Birbirlerinin evlerinde serbest hareket

³⁶⁷ Fetih, 48/17.

³⁶⁸ İbn Kesîr, s. 273-274.

³⁶⁹ Kurtûbî, s. 346-347.

³⁷⁰ Yusuf Açikel, “ Hadisler Bağlamında Engellilere Yönelik Manevî Bakım”, **Ekev Akademi Dergisi**, Yıl: 23, Sayı: 79 (Yaz 2019), s. 17.

etmeyi uygun görmemişler hatta resmi bir davet olmadıkça dost ve yakınlarının evlerine girmeyi haram kabul etmişlerdir.

-“Evlerinizden yemeniz” kelimesi, bir dostun veya akrabanın evinde yemek yemede kişinin izin alması gerekmediği, burada kendi evinde yemek yediği gibi rahat edeceği anlamını ihtiva etmektedir.³⁷¹ Ayette kişinin dostum, arkadaşım dediği bir kimsenin yakın akrabalarından sayılması ona verilen değeri göstermektedir.³⁷² Dolayısıyla buradan kişinin, başkasının evine zarar vermemek şartıyla kendisine yakın hissettiği, nazının geçtiği yakınlarının evlerinde rahat hareket edebileceği görüşünü çıkarabiliriz. Ebu Hanife ve Ahmed b. Hanbel bu ayeti delil kabul ederek akrabanın, birbirlerine bakmalarını ve geçimlerini sağlamalarını vacip kabul etmişlerdir. Ayrıca Ebu Hanife kanbağı bulunan kişinin evinden bir şey çalınrsa o kişinin elinin kesilmeyeceğini belirtmiştir. Fakat Ateş, Ebu Hanife’nin içtihadını doğru bulmakla beraber burada hırsızlık yapan kişinin de suç işlediğine değinmiştir. Çünkü Ona göre belirtilen ayetin amacı kişinin kimlerin evinde rahatlıkla hırsızlık edeceğini öğretmek değil bilakis Müslümanların takınması gereken görgü kurallarını bildirmektir.³⁷³

Ayet-i kerimede girilmesi gereken evler yakından uzağa olacak şekilde sıralanmış ve en son olarak da dostun evinden bahsedilmiş dolayısıyla dostun evinde de zarar ve eziyet taşımadığı müddetçe yemek yemeklerinde sakınca görülmemiştir. Ayetin devamında da “Toplu olarak veya ayrı ayrı yemenizde de bir sakınca yoktur.” ifadesiyle yemek yenilebilecek durumlar açıklanmıştır. Cahiliye döneminde bazı kimseler yalnız yemek yemekten çekinmişler beraber yemek yiyebileceği bir kimse bulamayınca yemek yemekten vazgeçmişlerdi. Allah onların içine düştükleri bu müşkil durumlarını kaldırarak ayrı ayrı veya toplu olarak yemek yemeyi mübah kılmıştır. Son olarak da ayette evlere girerken selâm verilerek girilmesine değinilmiştir.³⁷⁴

Kur’ân şüphesiz eşsiz ve yüce bir kitaptır. Allah-u Teâla gönderdiği hükümlerle biz Müslümanların nerede ve ne zaman nasıl davranılması gerektiğine kadar her türlü davranışlarımıza yön bulmamızı istemektedir. Nitekim biz Müslümanların bu hükümleri ne kadar uyguladığı ise muammadır. Seyyid Kutub bu durumu çok da güzel tesbit etmiş ve şöyle demiştir: Müslüman olmayanlarından

³⁷¹ Mevdûdi, s. 565.

³⁷² Ateş, s. 1833.

³⁷³ Ateş, s. 1832.

³⁷⁴ Seyyid Kutub, s. 471.

bazılarının, dinimizin edep ve adabını uyguladıkları zaman onların bu davranışları hoşumuza gider. Bazen de utanırız. Buna rağmen asıl dinimizi tanımaya çalışmaz ve içimiz rahat olarak ona dönmeye çaba harcamayız.³⁷⁵ Bu hitabın aslında bildiği halde bilmiyormuş gibi yaşayan, ibadet edenlere imrenerek bakıp da kendini ibadete vermeyen, bilgi boyutundan amel boyutuna geçmeyen günümüz Müslümanlarını gözler önüne serdiği kanaâtindeyiz. Çevremizdeki insanların birbirine davranışları, hitap şekilleri, izinsiz bir şekilde özel hayata müdâhil olmaları bir Müslümana yakışmayan ve Müslüman için üzücü olan durumlardır. Allah'ın kullarından istediği bu değildir. Nitekim bu gibi durumların düzeltilmesi yine Müslümanın kendi elinde olan bir şeydir. O yüzden biz İslam'ın edebiyle edeblenme yolu tercih edildiği takdirde bu gibi durumların ortadan kalkacağı düşüncesindeyiz.

2.3. Evliliğe Teşvik

Evlilik, insanın fitratında yaratılışından beri var olup fitri cinsellik ve birlikte yaşama hissinin bir gereğidir. İslam dini temiz ve ahlaklı bir toplum inşa etmek, nesli güvence altına almak istemiş ve evlilik müessesinin sorumluluğunu kaldırabilen müminleri evlenmeye teşvik etmiştir.³⁷⁶ Kur'ân-ı Kerîm'de bu konuda şöyle buyrulmaktadır:

وَأَنْكَحُوا الْأَيَّامِي مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ {32}

“İçinizdeki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden uygun durumda olanları evlendirin. Eğer bunlar fakir iseler, Allah kendi ikram ve cömertliğiyle onları zenginleştirir. Allah, (ikramı) lütfu geniş olandır, her şeyi bilendir.”³⁷⁷

Abdullah b. Abbas bu ayet-i kerimeyi şöyle açıklamıştır: "Allah-u Teâla müminlerin evlenmesini istemiş ve müminlere, imkanları oldukları ölçüde hür ve köleleri evlendirmeyi emretmiş ve evliliğe vesile oldukları için onları zenginleştireceğine söz vermiştir.”³⁷⁸

Peygamber efendimiz (s.a.v) de insanları evliliğe teşvik etmiştir. Zira bir hadisi şerifinde şöyle buyrulmaktadır: "Sizden kim evlenme imkanı bulursa evlensin. Zira

³⁷⁵ Seyyid Kutub, s. 418.

³⁷⁶ Nihat Yatkın, “İslam’da Evliliğin ve Eş Seçiminde Dindarlığın Tercih Edilmesi”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 33, Erzurum, 2010, s. 2.

³⁷⁷ Nûr, 24/32.

³⁷⁸ Taberî, s. 274-275.

evlenmek gözü haramlara karşı korumaktadır. Avret mahallini de muhafaza eder. Sizden kim evlenme imkanı bulamazsa oruç tutsun, zira oruç onun nefsanî arzusunu keser.”³⁷⁹ Eğer kişi cinsel arzulara karşı koyamıyor ve nefsine yenileceğini düşünüp zinaya düşmekten korkuyorsa bu kişinin evlenmesi Ebu Hanîfe ve Ahmed b. Hanbel’e göre farzdır.³⁸⁰

Peygamberimiz (s.a.v) evlenmek isteyip de elinde mehri olmayan kişinin yardım istemesine karşılık ona elinden geldiğince yardım etmeye eğer kendisinde yoksa çevresindekilerden yardım isteyerek kişinin ihtiyacını gidermeye çalışmıştır. Çevreden de yardım alamadığı takdirde ise o kişiyi savaşa dâhil etmiş ve savaş ganimetlerinden pay almasını sağlamıştır.³⁸¹ Ayrıca Peygamberimiz (s.a.v) kişinin evlilik için talip olduğu kadını evlenmeden önce görmelerini istemiş ve bu görmenin kaynaşma açısından evliliği etkileyeceğini belirtmiştir.³⁸² İnsan şehvet duygusuna sahip bir varlık olup bunu ne kadar örtmeye kalksa da örtemez. İslam bu duygunun helal yoldan giderilmesini emrederek insanları evliliğe teşvik etmiştir.³⁸³ Evlilik neslin ve nefsin korunması için atılan doğru adımlardan biridir. Eğer ruhbanlıkta olduğu gibi evlilik yasaklanırsa ahlaka aykırı olan davranışların ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır. Bireyin hem kendisinin hem de toplumun kurtuluşu ermesinin yolu evlilikten geçmektedir.³⁸⁴ Nitekim Kur’ân’ı Kerîm’de şöyle buyrulmuştur: “O’nun varlığının delillerinden biri: “Sizin için kendileriyle huzur bulasınız diye kendi türünüzden (içinizden) eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhameti yerleştirmesidir. Şüphesiz bunda, düşünen bir toplum için alınacak ibretler vardır.”³⁸⁵

Ayetin üzerinde durduğu asıl husus ise, Müslümanların, evlilik çağına gelen kişilerin evlenmesine yardımcı olmasıdır. Gerek ev halkı gerekse arkadaş ve komşular bu konuyu kendilerine vazife edinip yardımda bulunabilirler. Eğer bu kişiler bir yardımda bulunamazsa devlet bu konuda gerekli yardımları yapmalıdır. Anne ve baba kızına gelen dünürçüyü geçim sıkıntısı olacak korkusuyla geri çevirmemelidir. Zira önemli olan kişinin zenginliği değil ahlakı ve dindarlığıdır. Kişiyi asıl zengin kılan bu

³⁷⁹ Ebu Dâvûd, “**Nikâh**”, 1.

³⁸⁰ Bursevî, s. 514.

³⁸¹ Yılmaz Çelik, “Asr-ı Saadet’te Aile Kurumuna Yönelik Sosyal Hizmetler”, İstem • Yıl: 14, Sayı: 27, 2016, ss. 123 144, s. 8.

³⁸² Yılmaz Çelik, s. 9. Bkz; Müslim, “**Nikâh**”, 74-75.

³⁸³ Ateş, s. 1812.

³⁸⁴ Nihat Yatkın, s. 3.

³⁸⁵ Rûm, 30/21.

özellikleridir. Günümüzde daha iyi hayat yaşamak, daha iyi bir iş bulmak veya yalnız takılmak isteme gibi nedenlerden dolayı gençler evliliğe yaklaşmamaktadırlar. Bu gibi düşünceler zihni meşgul etmekte ve aynı anda yaş da geçmektedir. Gençler daha uygun bir zaman veya iş bulma düşüncesiyle evliliği ertelememelidir. Geleceğin kime ne hazırladığını kimse bilemez. Hayırlar şerre, şerler hayra, dönüşebilir. Bu yüzden rızık korkusu ve geçim sıkıntısından dolayı evlilik geciktirilmemelidir. Çünkü rızık veren Allah'tır. Kişiyi, dilerse evlilikten önce dilerse evlilikten sonra geçim sıkıntısıyla imtihan eder.³⁸⁶ Evlenmek ve nezih bir aile ortamı inşa etmek için en büyük sorunlardan birisi maddiyattır. Allah-u Teâla müminlere, helal yoldan yapılan nikâhın önünde engel olan maddiyatı kaldırmayı ve bu gibi engellerle karşılaşan Müslümanlara da yardım etmeyi emretmektedir.³⁸⁷ Nitekim Bursevî de evliliğin, neslin devamını sağladığına ve nikâh dışı ilişkileri önlediğine değinmiş ve anne-babaların ve önde gelen büyük kişilerin gençlere evlenmesi konusunda yardımda bulunmalarına çağrı yapmıştır.³⁸⁸

2.4. Aile İçi İlişkiler

Aile, insanın doğup büyüdüğü, birlikte yaşadığı ve yaşamına aldığı kişilerden oluşan bir birlikteliktir. Evlilik aileyi asıl oluşturan unsurların başında gelmektedir.³⁸⁹ Toplumun hem maddi hem manevi yönden gelişmesi için aileye ihtiyaç vardır. Çünkü insan gözünü ailesinin yanında açmakta ve ilk bilgileri onlardan öğrenmektedir.³⁹⁰ Anne ve baba kendi içinde ne kadar sağlıklı, huzurlu ve birbirlerine karşı saygılı olurlarsa çocuklarına karşı yönelttikleri tutum da bir o kadar sağlıklı olmaktadır.³⁹¹ Nitekim Allah-u Teâla, ebeveynlere çocukları bir emanet olarak vermiştir ve ebeveynlerde bu hususu göz önünde bulundurarak onlara karşı sevgi ve merhametle yaklaşmaya çalışmalıdır.

Ailenin sağlam temeller üzerine inşa edilmesi ve ayakta durması, ailede sevgi ve muhabbetin eksik olmaması insanın mutluluğunun temelini oluşturmaktadır. Ailede

³⁸⁶ Mevdûdî, s. 481.

³⁸⁷ Seyyid Kutub, s. 427.

³⁸⁸ Bursevî, s. 513.

³⁸⁹ Umut Kaya, "Osmanlı'da Aile Bireylerinin Görevleri ve Sorumlulukları", **C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2012, Cilt: XVI, s. 2-3, Sayı: 2, ss. 477-513.

³⁹⁰ Umut Kaya, s. 5.

³⁹¹ Ali Bayer, "Ailede Yaşanan Anlaşmazlıklar ve Çözüm Önerileri", **Antakiyat/Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt/Volume: I, Sayı/Number: 2, Sayfa/Page: 215-234, s. 7.

oluşan bu birliktelik binayı ayakta tutan bir direğe benzetilebilir.³⁹² Aile içi ilişkilerin iyi olması ailenin mutluluğunu olumlu etkilediği gibi bunun istisnai durumları da olabilmektedir. Mesela, aynı evin içinde olup da birbirlerinin derdinin ne olduğundan bîhaber yaşayan, paylaşılmayan sorunların olması vb. durumlarda aile hayatını olumsuz etkilemekte ve bunun sonucunda da evlilik hayatı yıpranma görebilmektedir. Günümüzde bazı aileler ise, evleri bir dinlenme ve barınma yeri olarak görmekte, evin manevi yönlerini göz ardı etmektedirler. Tabi bunun önünde birçok engel de bulunmaktadır. Örneğin, teknolojik aletler ve evlerde bulunan televizyonlar en büyük engeldir. Kişi takip ettiği Tv programı yüzünden ev hanesinde bulunan kişilere vakit ayıramamaktadır.³⁹³ Bu gibi durumların olmaması ve aile hayatına zarar gelmemesi için kişilerin bu engelleri ortadan kaldırması ve karşılıklı olarak birbirlerini dinlemesi, derdiyle dertlenip sıkıntılarını gidermeye çalışması gerekmektedir. Böylelikle sağlıklı bir aile hayatı olabilir.

Biz daha önceki ayetlerde kişilerin başkalarına karşı ilişkilerini açıklamaya çalıştık. Burada ihtiva edeceğimiz ayetlerde ise aile içi ilişkileri kısaca açıklamaya çalışacağız;

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهْرِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَ هُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (58) وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (59)

“Ey iman edenler! Ellerinizin altındakiler (köle ve cariyeleriniz) ve sizden henüz ergenlik çağına ulaşmamış olanlar, günde şu üç vaktinde; sabah namazından önce, öğleyin soyunduğunuz zaman ve bir de yatsı namazından sonra (yanınıza girmek için) izin istesinler. Çünkü bu üç vakit, sizin için mahrem (uygunsuz durumda olabileceğiniz) zamanlardır. Bu vakitlerin dışında, (birbirinizin yanına girip çıkmanızda) ne sizin için ne de onlar için bir sakınca yoktur. Onlar sizin, siz de onların çevresinde dönüp dolaşabilirsiniz. İşte Allah size ayetlerini böyle açıklamaktadır. Allah her şeyi bilen, her hükmünde isabet edendir.”³⁹⁴

³⁹² Umut Kaya, s. 7.

³⁹³ Ali Bayer, s. 12.

³⁹⁴ Nûr, 24/58.

“Sizden olan çocuklarınız erginlik çağına ulaşınca, kendilerinden öncekilerin (büyüklerin) izin istedikleri gibi onlar da izin istesinler. İşte Allah size ayetlerini böyle açıklamaktadır. Allah, her şeyi bilen, her hükmünde ve isabet edendir.”³⁹⁵

Bu ayetlerde, aynı evde yaşayan insanların, birbirlerinin yanlarına girerken izin istemeleri gerektiği vurgulanmaktadır.³⁹⁶

Bu ayetlerin Esmâ binti Ebî Mersed hakkında nâzil olduğu rivayet edilir. O, şöyle demiştir; “Biz erkeklerin ve kadınların yanına girip çıkıyoruz. Belki de onlar, o sırada, uygunsuz bir halde bulunuyorlar!” Başka bir rivayette de şöyle dediği nakledilir; “Esmâ binti Ebî Mersed’in yanına,-girmesini istemediği bir durumdayken- bir çocuk girer. Bunun üzerine Esmâ da Peygamber’e gelir ve “Bizim hizmetçilerimiz, kölelerimiz müsait olmadığımız zamanlarda yanımıza girip çıkıyorlar.”³⁹⁷ Önceden kapılarda perde olmaması sebebiyle kişi ansızın çocuğu veya hizmetçisiyle karşılaşabiliyor ve uygun olmayan bir manzara ile karşı karşıya kalılabiliyordu. Bunun üzerine Allah-u Teâla, ayette ifade edilen üç vakitte kişilerin, izin alarak ailelerinin yanına girmelerini buyurmuştur.³⁹⁸ Allah-u Teâla müminlere, henüz erginlik çağına ulaşmamış olan çocukları, köle ve cariyeleri yanlarına girmek istedikleri zaman kendilerinden izin alması gerektiğini emretmektedir. Ayette izin alınması gereken üç vakit üzerinde durulmuştur. Bu vakitler şöyledir:

-Sabah namazından önceki vakittir. Çünkü kişiler bu vakitte yataklarında uyumaktadırlar.

-Öğle sıcağında yani kişilerin üzerindeki elbiseleri çıkartıp dinlendiği vakittir. Bu vakit aynı zamanda öğle uykusu vaktidir.

-Yatsı namazından sonraki vakittir. Bu vakitte uyku vaktidir. Kişinin ailesi ile birlikte olmasından dolayı çekinildiği için çocuğun veya hizmetçilerinin ailelerin yanına ansızın girmemeleri gerektiği belirtilmiştir.

Allah-u Teâla, bu vakitlerin mahrem vakitler olduğunu, bu vakitler dışında ailelerin yanına girip-çıkma aileye ve kişiye herhangi bir sorumluluk olmadığını vurgulamıştır.³⁹⁹ Ancak kişi ergin olsun veya olmasın anne-babasının odasına girerken izin alarak girmeleri gerekmektedir. Aile mahremliğinin ve saygınlığının korunması için

³⁹⁵ Nûr, 24/59.

³⁹⁶ Taberî, s. 258.

³⁹⁷ Fahraddin Râzi, s. 29.

³⁹⁸ Bursevî, s. 536.

³⁹⁹ İbn Kesîr, s. 269.

bu ayetler indirilmiştir.⁴⁰⁰ Kurtûbî'ye göre Allah-u Teâla bu ayet-i kerime ile kullarını edeplendirmektedir.⁴⁰¹ Fakat birçok kimseler aile hayatıyla ilgili bu edeplere riayet etmemektedir. Çünkü küçük bir çocuk hiçbir şey fark etmez veya hizmetçi işini yapar gözlerini harama uzatmaz diye düşünmektedirler. Hâlbuki psikologlar tam tersini söylemiştir; “Küçük yaştaki çocuğun gözüne takılan bazı durumlar, çocuğu hayat boyu etkisi altında bırakmaktadır. Çoğu kere de tedavisi güç psikolojik ve asabi hastalığa tutulmalarına sebep olmaktadır.” Allah-u Teâla, gönülleri temiz, düşünceleri kötülükten arınmış bir ümmet inşa etmek istemiştir.⁴⁰² İster aile içi olsun ister aile dışı olsun Müslümanlar her yerde nasıl davranacağını bilmelidir. Nitekim göze ilişkin müstehcen haller evlerde değil artık sokaklarda çoğalmaya başlamaktadır. Bu manzaralar karşısında kişinin zihninin temiz kalması veya temiz kalmaya çalışması biraz zor olacaktır. Kişiler serbest ve özgürlük kavramı altında her türlü İslam dışı davranışları yapabilir hale gelmektedirler. İslam bu gibi müstehcen davranışları tasvip etmeyip kişileri helal olana teşvik etmektedir. Biz kişilerin de hedefinin bu yönde olması ve hayat planını da bu doğrultuda çizmesi gerektiği kanaatindeyiz.

⁴⁰⁰ Ateş, s. 1829.

⁴⁰¹ Kurtûbî, s. 332.

⁴⁰² Seyyid Kutub, s. 468.

SONUÇ

Sosyal hayatın her anına etki eden din, insan hayatının yaşamını kolaylaştırmış ve insanlar arası iletişimde dikkat edilmesi gereken hususları gözler önüne sermiştir. Biz ele aldığımız bu çalışmamızda insanı sosyal yönden etkileyen konuları ön plana çıkarmaya çalıştık. Çalışmamızın sonucunda da ulaştık ki insan, diğer insanlara karşı sorumludur. Bu ister eş ister çocuk ister anne-baba isterse arkadaş olsun. İşte bu yüzden insan bireysel değil sosyal olmaya ihtiyaç duyan bir varlıktır.

İslam nesle ve neslin devamına önem vermiş, ona hanel getirecek her türlü kötülükten uzak durulmasını istemiş ve gayr-i meşru ilişkileri yasaklamıştır. Bu fiil işlendiği takdirde ise ayetlerde de belirtildiği üzere belli cezalar öngörülmüştür. Günümüze baktığımızda istisnası olmakla beraber bazı insanlar istediği kişilerle gayr-i meşru ilişki yaşayabilmekte ve bunu hayatlarında normal bir davranış haline getirmektedirler. İslam böyle bir yaşamı uygun görmemiş işlenen fiili de haram kabul etmiştir. Kişi meşru bir daire içerisinde hayat yaşamaya teşvik edilmiş bunun da ancak aile kurmakla sağlanacağı belirtilmiştir. Bütün bunlar İslam'ın aile kavramına verdiği değeri göstermektedir. Kişi yuva kurarak ve meşru daire içerisinde hayat yaşayarak bu tür kötü davranışlardan uzak durabilir. Ancak günümüze baktığımızda insanlar arasında evliliğe ve aile kurmaya verilen değeri görememekteyiz. Sözelimi bazı kişiler evliliği basitleştirip bunu sıradan bir olay gibi görmekte veya evliliğe sıcak bakmamaktadırlar. İşte bu gibi durumlarda önde gelen aile büyüklerinin veya kişi üzerinde sözü geçerli olan kişilerin devreye girip evlenme imkanını bulamayan veya evliliğe yaklaşmayan gençleri evlenmeye teşvik etmeleri gerektiği kanaatindeyiz. Nitekim bu durum Peygamberimizin (s.a.v) de uyguladığı bir davranıştır.

İslam insanoğlunun varlık nedeni olan kadına önem vermiş ve ona gelebilecek her türlü kötülükten sakınılmasını istemiştir. Ele aldığımız çalışma babında bunlardan birisi kazf suçu, birisi ifk hadisesi diğeri ise kadının örtünmesidir. Allah-u Teâla bu hadiseleri ibret almak için biz Müslümanlara bildirmiştir. Nitekim bu ayetlerin nüzul sebebi bir şahsa has olsa da ihtiva ettiği anlam geneldir. Örnek verecek olursak namuslu bir kadına iftirâ atmak olan kazf suçunun toplumumuzda hala işlenmeye devam ettiğini düşünmekteyiz. Aynı şekilde ifk hadisesindeki olayı yaşayan kadınlarımız da elbette mevcuttur. Fakat bu olay karşısında -altını çizerek vurgulamalıyız ki- Peygamber efendimizin ve Hz. Aişe'nin ailesinin sergilediği davranış ibretlere şayandır. Bu olayda günümüzde böyle bir duruma maruz kalan

kadın-erkek her bir Müslümanın örnek alacağı davranış bulunmaktadır. Kadına değer veren ve onun incinmesine dahi müsaade etmeyen İslam dini, kadının örtünmesini farz kılmıştır ve alimlerin çoğu örtünmenin amacının kadının korunması olduğunu belirtmiştir.

Kişi hiçbir günahı küçük görmemelidir. Nitekim insanın küçük gördüğü bir davranış ve kale almadığı bir fiil Allah katında büyük olabilir. O yüzden Müslüman bir kişi zandan kaçınmalı, kardeşi hakkında hayırlı düşünmelidir. Nitekim Kur'ân'da bunu hedeflemekte olup insanın saygınlığını zedeleyen namusuna, şerefine ve izzetine zarar getiren her türlü fiili yasaklamıştır. Günümüze baktığımızda bu gibi zanların çoğaldığını düşünmekteyiz. Nitekim insanlar çıkar ilişkisi içerisinde birbirlerine selâm vermekte olup işleri bitince selamı sabahı kesmektedirler. Hatta bir zamanlar yardımını aldığı din kardeşi hakkında kötü söz dahi sarf edebilmektedirler. İslam bu gibi davranışları uygun görmemiş ve her daim hüsn-i zan içerisinde bulunulması gerektiğini emretmiştir.

İnsanı yaratıp kendisine kulluk etmesi için yeryüzüne gönderen Allah-u Teâla, insanların birbirlerinin mahrem hayatlarına karşı saygılı davranmalarını emretmektedir. Her insanın bir yaşam hakkı ve özel hayatı vardır. Kimsenin başka birinin hayatını gasp edip rahatsız etmeye hakkı yoktur. Bunu Hz. Ömer'in izinsiz başkasının evine girmesi ve o kişi ile Hz. Ömer'in konuşmaları çok güzel örneklendirmektedir. Özel hayattan kastedilen ise kişinin sadece oturduğu ev değildir. İş yeri, park, sokak da kişinin yaşam alanıdır ve özel hayatına girmektedir. Örneğin kişinin parkta rahatsız edilmemesi, belli bir süre dahilinde de olsa oturduğu yere karışılmaması özel hayat kapsamındadır. Günümüzde kişilerin özel hayatına saygı duyanlar olmakla beraber bunun aksini gösteren insanlarda bulunmaktadır. Bazen kişi yolda yürürken dahi sözlü ve fiili tacizlere maruz kalabilmekte ve başka birinin mahrem hayatına müdahale edilebilmektedir. İşte böyle durumların cereyan etmemesi için Allah-u Teâla kullarını uyarmaktadır.

KAYNAKÇA

Ateş, Süleyman. **“Kur-an-ı Kerim Tefsiri”**, Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988, Milliyet, Cilt: IV, 1995.

Apak, Âdem. “Hz. Âişe’nin Hayatı ve Şahsiyeti, Müminlerin Annesi Hz. Âişe (Uluslararası Sempozyum Bildirileri)”, (Editör: Ali Aksu), Sivas/Eylül, 2017.

Adıgüzel, Adnan. “İnsanlık Onurunu Koruma ve Kıрма Arasında Hayırseverlik Anlayışı”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, I (2014), 69-92.

Aslan, Ahmet. “Sosyolojik Açından Oyun ve Münafık: Abdullah b. Übey Örneği [Play and Hypocrite (Munāfiq) in Sociological Perspective: the Case of ‘Abdallāh b. Ubayy]”, **İlmîyat Dergisi**, 8/2 Aralık, Tokat, 2020, 601-630.

Açikel, Yusuf. “Hadisler Bağlamında Engellilere Yönelik Manevî Bakım”, **Ekev Akademi Dergisi**, Yıl: 23, Sayı: 79 (Yaz 2019).

Acar, Halil İbrahim. “Ailede Sadakat ve Güven (Kur’an ve Sünnet Bağlamında)”, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 12/29, p. 1-16, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12548> ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY.

Algül, Hüseyin. “İslâm Tarihinden Örneklerle İftira Olayına Tahlili Bir Bakış”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi**, Sayı: IX, Cilt: 9, 2000.

Algül, Hüseyin “Mistah b. Üsâse”, **DİA**, Cilt: XXX, s. 188, İstanbul, 2005.

Ahmet Cevdet Paşa. **“Peygamberler ve Halifeler Tarihi”**, (Sadeleştiren; Metin Muhsin Bozkurt, Önsöz; Ahmet Davudoğlu), Cilt: I, Merve Basın Yayın Dağıtım, Baskı: Zafer Matbaası, İstanbul.

-----Ahmet Cevdet Paşa. “Peygamber Efendimizin Hayatı”, (Hazırlayanlar: İbrahim Coşkun-Kemal Erkan), Çamlıca Basım Yayın/73, Baskı: 3, Ocak, İstanbul, 2012.

Akçay Biçen, Süheyla. “İslam Aile Hukukunda Eşler Arasında Denklik” (Dindarlık ve Zenginlik Örneği), **Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Hakemli Dergisi**, Cilt: II, Sayı: 1, Yıl: 2018.

Apaydın, H. Yunus. “Tesettür”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt: XL, İstanbul, 2011, ss. 538-543.

Acarlıoğlu, Ahmet. “Hz. Peygamber (s.a.v) Döneminde Başörtüsü”, **İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Bahar 2018 / 9(1) 47-67.

Akdoğan, Ali-Erol Sungur. “Postmodern Ortamda Dindarın Değişen Giyim Anlayışı (Başörtüsü ve Tesettür Örneği Üzerinden Kimlik Tartışması)”, **Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (ERZSOSDE) IX-I: 67-78 [2016].

Aydın, Muhammet Âkif-Hamidullah, Muhammed. “Köle”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt: XXVI, ss. 237-246, Ankara, 2002.

Aksu, Ali. “Emeviler Döneminde Sosyal Tabakalar”, *İstem*, Yıl: 4, Sayı :8, 2006, ss. 63 81.

Aksu, Ali. “İfk Olayı Üzerine Bir Değerlendirme (Sebepler ve Sonuçları Açısından)”, **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: VIII / 1, Sayı: 1-21, SİVAS, HAZİRAN-2004.

Ali bin Abdülmelik Hüsâmeddîn bin Kâdı Hân el-Kâdiri eş-Şâzili. **“Kenzü’l-ummâl fî süneni’l-akvâl ve’l-efâl”**, (Tahkik: Heyet), Neşr: Risale Vakfı, Baskı: 5, 1401/1981.

Akılmaz, Gül. “Osmanlı Hukukunda Köleliğin Sona Ermesi ile İlgili Düzenlemeler ve Tanzimat Fermanı’nın İlanından Sonra Kölelik Müessesesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: IX, Sayı: 1, 2-2004.

Arslan, İhsan. "Kur'an'da Eleştiri Kültürü: Peygamber Örneği", **Ekev Akademi Dergisi**, Yıl: 15, Sayı: 48 (Yaz 2011).

Arslan, İhsan. "Hz. Peygamber Döneminde Düşünce Özgürlüğü ve Muhalefet, Milel ve Nihal", 2018, 15, (2), 108-133.

Akyüz, Hüseyin. "Çevre Sorunlarına Duyarlılık Bağlamında Hz. Peygamber'in Hayvanlarla İlgili Tutum ve Davranışları", 4-6 November, İSEM, 2016, Alanya-Turkey.

Aydın, Nevzat. "Hadislerde Mesken Mahremiyetini Tehdit Eden Unsurlara Karşı Alınan Önlemler", **Ekev Akademi Dergisi**, Yıl: 19, Sayı: 63 (Yaz 2015).

Artuk, Mehmet Emin-Esra Alan Akcan. "Konut Dokunulmazlığını İhlal Suçu (TCK m. 116)", **D. E. Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan, Cilt: XXI, ss. 2703-2728, Özel S, 2019.

Bayer, Ali. "Ailede Yaşanan Anlaşmazlıklar ve Çözüm Önerileri", **Antakiyat/Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt/Volume: I, Sayı/Number: 2, Sayfa/Page: 215-234.

Bingöl, Abdulkerim. "Kur'an'da Münâfıkların Tenkidi", **Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt/Volume: IV, Sayı/Number: 1, Yıl/Year: 2016.

Bilmen, Ömer Nasuhi. "Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri", Akpınar Yayınevi, Cilt: V, İstanbul.

Bahçekapılı, Nedim. "İslam ve Kilise Hukuku Açısından Aile ve Evlilik", **Avrupa İslam Üniversitesi İslam Araştırmaları**, Yıl: 1, Sayı:1, Şubat, 2008.

Başoğlu, Tuncay. "Tâ'zir", Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: XL, İstanbul, 2011.

Bursevi, İsmail Hakkı. "**Ruhu'l-Beyân**", (Trc; Abdullah Öz, Ali Rıza Temel, Cüneyt Gökçe, Halit Sevimli, Harun Ünal, Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin Tunçbilek, Dr.Hüseyin Kayapınar, İbrahim Tüfekçi, İlyas Karslı, Muharrem Önder, Mustafa Aydın, Dr. Süleyman Mollaİbrahimoglu, Yahya Alkın), Cilt: V, Damla Yayınevi, Baskı: Fatih Gençlik Vakfı Matbaası, İstanbul, 1995.

Buğda, Alimcan-İsmail Hakkı Gürdeniz. "Hanefî ve Şafîî Mezhebine Göre Evlilikte Kefâetin Arandığı Yerler", **Atlas Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi**, ISSN 2602- 4128, www.atlasdergisi.org, Yıl: 2 (2018), Sayı: 2, Yayın Tarihi: 15 Mayıs, 2018.

Belik, İzzeddin. "**Âyet ve Hadislerle İslami Hayat**", (Çev: İbrahim Cücük-Vecdi Akyüz- Salim Ögüt), Gündoğdu Matbası, Cilt: III, İstanbul, 1992.

Cürcânî, Ali b. Muhammed Seyyid Şerîf. "**et-Ta'rîfât Terimler Sözlüğü**", (Trc-Şerh; Arif Erkan), Baskı: 1, Bahar Yayınları Sözlük Serisi, 17, İstanbul, Nisan, 1997.

Çınar, Ali Rıza. "**Konut Dokunulmazlığını İhlal Cürümleri**", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), (Danışman: Prof. Dr. Kayıhan İçel), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1989.

Çınar, Fatih. "Nikâhta Denkliğe Konu Olan Vasıflar ve Bunların Fıkhî Tesiri", **Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: XX, Sayı: 1, Yıl: 2020, ss. 2-11.

Çelik, Yılmaz. "Asr-ı Saadet'te Aile Kurumuna Yönelik Sosyal Hizmetler", **İstem**, Yıl: 14, Sayı: 27, 2016, ss. 123-144.

Çetin, Metin. "Kur'ân'a Göre Örtünme", **Ağrı İslami İlimler Dergisi (AGİİD)**, Haziran 2021 (8), ss. 115-131.

Demirci, Abdurrahman. "Hz. Muhammed'in öfke kontrolü (Hz. Ömer'le diyalogları bağlamında)", **Mukaddime**, 5(2), 2014, 113-139.

Demir, Hilmi. "İslam'da Özel Hayat ve Özel Hayatın Gizliliği", **Tasav Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Merkezi**, Makale No: 13//11 Kasım, 2013.

Demil, Emine. “Hz. Âişe’nin Âhkama Dair Bazı Rivâyetlerinin Fıkıhtaki İz Düşümleri”, **Şarkiyat İlim Araştırmaları Dergisi**, Cilt: XIII, Sayı: 1, Nisan, 2021.

Dirik, Mehmet. “İslam Aile Hukukuna Göre Evlenmede Eşler Arasında Denklik”, **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 26, 2015, ss. 229-262.

Doğan, Hasan. “İslam Hukukunda İfade Hürriyetini Sınırlayan Sebepler”, **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 31, Nisan, 2018.

Dağcı, Şamil. “İhsan”, **Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları**, Cilt: XXI, İstanbul, 2000, ss. 546-548.

Erdoğan, İbrahim Halil. “Geçmişten Günümüze Münâfıkların Değişmeyen Karakteri (Kur’ân-ı Kerim’deki Nitelikler)”, **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, 2018,5(16), ss. 175-204.

Ertürk, Hatice Nur. “Hz. Peygamber’in Kayınvâlidesi: Ümmü Rumman”, **Doktora Öğrencisi, Siyer Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 7, Ocak-Haziran, 2020.

Erkocaaslan, Recep. “Beni Müstalik Gazvesi Esnasında Ortaya Çıkan Nifak Hareketleri ve İfk Olayı”, **Diyanet İlmi Dergi**, Cilt: LI, Sayı: 1, Ocak-Şubat-Mart 2015.

Erdem, Suat. “İslâm Fıkında Tesettür”, **Ekev Akademi Dergisi**, Yıl: 19 Sayı: 64 (Güz 2015).

Efe, Ahmet. “İslam Hukukunda Ceza İnfaz Yetkisi Açısından Töre Cinayetleri”, **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: XIII, Sayı: 24 (2011/2), ss. 105-119.

Ebü Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel Eş-Şeybânî. “**El Müsned**”, (Tahkik: Heyet), Neşr: Abdullah b. Abdul Muhsin et- Türki, Risale Vakfı, Baskı: 1,1421/2001.

Esed, Muhammed. “**Kur’an Mesajı Meal Tefsir**”, (Çevr. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk), İşaret Yayınları, Baskı: 9, İstanbul, 2015.

Eşkan, Selma. “**İslâm Aile Hukukunda Evlilik Engeli Olarak Din Farkı Problemi**”, (Yayımlanmamış) Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Hamza AKTAN, 2007.

Erem, Faruk. “Zina”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Volume 18, Issue 1-4, 1961, p.125-159.

Ebüsşuûd, Muhammed b. Muhammed el-İmâdî Haneî, “**İrşâdü’l-Akli’s-Selim ilâ Mezaya’l-Kitabi’l-Kerim**”, (Tahkik: Ahmet Atâî), Cilt: IV, 1974, Riyad.

Ebü Ca’fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el Âmulî et-Taberî El-Bâğdâdî. “**Câmiu’l Beyân an Te’vîli Âyi’l-Kur’ân**”, (Tahkik: Abdullah b. Abdül Muhsin), Cilt: XVII, Baskı: 1, 1422/2001, Kahire.

Ebü’l Hüseyin Müslim b. El- Haccac b. Müslim el Kuşeyri. “**Sahih-i Müslim**”, Cilt: II-III, Baskı: 1, Yayın: Dâr-u İhyâi’t- Turâsil- Arabî, 1955, Beyrut.

Ebü Mansûr Muhammed b. Ahmed b. El Ezherî, “**Tehzibu’l Lügat**”, (Thk: Muhammed İvaz Merib), Neşr: Darû’l İhyâ-i et-Terasü’l Urye, Cilt: Baskı: 1, 2001, Beyrut.

Ebü Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el- Cu’fî el Buhârî. “**Sahihi Buhari**”, Cilt: II, Baskı: 1, 1423/202, Dimeşk/Beyrut.

Ebu’l Berekât Hafîzüddin Abdullah b. Ahmed b. Mahmud En-Nesefî, “**Kenzüd Dekaiik**”, Cilt: I, 1432/2011, Beyrut.

Ebu’l-Hasan Mukâtil b. Süleyman. “**Tefsir-i Mukâtil b. Süleyman**”, Cilt: III, Baskı: 1, Yıl: 1423/2002, Beyrut/Lübnan.

Ebü’l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî, “**Lisânü-Arap**”, Cilt: 15, Baskı: 3, Yıl: 1414, Beyrut.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. El- Eş'as b. İshâk es- Sicistânî EL- Ezdi. **"Süneni Ebu Davud"**, (Neşr; Muhammed Muhyiddîn Abdülhamid), Cilt: IV, Yayın: Daru İhyai's-Sünnet-in- Nebeviyye, 202/275.

-----Ebû Dâvûd, Süleymân b. El- Eş'as b. İshâk es- Sicistânî EL- Ezdi. **"Süneni Ebu Dâvûd"**, (Neşr; Muhammed Muhyiddîn Abdülhamid), Cilt: II, Yayın: Daru İhyai's-Sünnet-in- Nebeviyye, 202/275.

Fayda, Mustafa. **"ÂİŞE"**, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt: II, ss. 201-205, 1989, İstanbul.

-----Fayda. **"İfk Hadisesi"**, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt: XXI, ss. 507-509, 2000, İstanbul.

Fahraddin Râzi. **"Tefsir-i Kebir Mefâtiḥul- Gayb"**, Cilt: XXIII-XXIV, Baskı: 1, 1401/1971, Lübnan.

Güngör, Nurullah. **"İslam Hukuku'nda Özel Hayat Kavramı ve Günümüz Uygulamaları"**, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, IV (2016), 69-94.

Gördük, Yunus Emre. **"Hicri İlk Asırdan Bir Hoca –Öğrenci Portresi: Hz. 'Âişe-Mesruk b. El-Ecda'"**, **İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi**, Cilt: VI, Sayı:2, Güz-2020.

Gümüş Böke, Emine. **"İslâm Hukuku'nda Kıyafet-Örtünme ve Kıyafetler Üzerindeki Resim ve Yazıların Durumu"**, **Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi**, (KİİFAD), 2/3 (Mayıs 2017):19-44.

Gözübenli, Beşir. **"İslam Aile Hukukunda " İHSAN" Kavramı Hakkında Bazı Mülâhazalar, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, Cilt: VI, Sayı:11, Nisan, 2008.

Halil b. Ahmed, Ebû Abdirrahman b. Amr b. Temîm el-Ferâhîdî. **Kitâbü'l-'ayn**, (thk. Mehdî Mahzûmî-İbrahim es-Semrâî), Cilt: V-VIII, Dâr ve Mektebetü'l-Hilal.

Hira, Ayhan. **"Özel Hayatın Korunması: Türk Ceza Kanunu'nda Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı İşlenen Suçlarla İlgili Düzenlemenin İslam Hukuku ile Mukayesesi"**, **Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 13, Bahar Spring 2014, 75-102.

Hatalmış, Ali. **"Erken Dönem İslam Tarihinde Kölelik ve Cariyelik (Hz. Peygamber Döneminden Emevîlerin Sonuna Kadar)"**, (Yayımlanmamış) Doktora Tezi, Danışm: İrfan Aycan, Ankara, 2012.

Hatalmış, Ali. **"İslam'ın İlk Dönemlerinde İdari Hayatta Köle ve Mevali"**, **Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 13 (2), 2013, ss. 151-171.

Harman, Ömer Faruk. **"Sâre"**. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt: Ek-II, (Gözden geçirilmiş 3. Basım), Ankara, 2019, ss. 468-469.

Hadislerle İslam, (Ed;Prof. Dr. Mehmet Emin Özafşar, Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal, Prof. Dr. Yavuz Ünal, Prof. Dr. Bünyamin, Erul, Prof. Dr. Huriye Martı, Dr. Öğr. Üy. Mahmut Demir), **DİA Yayınları**, Cilt: V, Baskı: 4, İstanbul, 2020.

İbn Kesîr, İmam-ı Celil Hafız İmadîd-din Ebu'l Fudai İsmail ed-Dimeşk. **"Tefsiru'l Kur-anil Azim"** (Tahkik: Heyet), Cilt: X, H/554, Kahire, 2000.

Kaya, Umut. **"Osmanlı'da Aile Bireylerinin Görevleri ve Sorumlulukları"**, **C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: XVI, ss. 477-513, Sayı: 2, 2012.

Kurtûbî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh. **"el- Câmi li Ahkâmul Kur'ân"**, (Tahkik: Abdullah b. Abdul Hasan), Cilt: XV, Baskı: 1, 1427/2006, Beyrut/ Lübnan.

Kasapoğlu, Abdurrahman. **"İslâm'da Selâm ve Selâmlaşma Olgusu"**, **Hikmet Yurdu**, Cilt: III Yıl: 3, Sayı: 6, Temmuz-Aralık 2010, ss. 49 87.

Konan, Belkıs. “İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Açısından Osmanlı Devleti’ne Bakış”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: XV, Sayı: 4, 2011.

Koçyiğit, Talat. “Abdullah b. Ubey b. Selul”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt: I, ss. 139-140, İstanbul, 1998.

Karaoğlu, Arslan. “Kur’an’da Anlatılan Münafık Tipolojilerinin En Belirgin Karakteristik Özellikleri (Nisâ 142-143. Ayetleri Örneği) [The Most Prominent Characteristics Of Hypocritical Typologies Described in The Qur’an (Example: Nisâ 142- 143)]”. *Eskiye*ni 38 (March 2019): 45-76.

Kara, Mustafa. “Kur’an’da Zan Kavramı”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2011/1, Cilt: X, Sayı: 19, ss. 193-220.

Kuş, Canan. “Tevrat, İncil ve Kur’ân-ı Kerim’deki Kölelik Kavramı Üzerine Bazı Düşünceler”, **Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi**, Cilt: VIII, Sayı: 1, Elâzığ, 2012.

Kallek, Cengiz. “Kûdürî”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt: XXVI, ss. 321-322, Ankara, 2002.

Kaya, Kâmil- Tan Eren, Gizem. “Boşanma ve Erken Boşanmaların Artış Nedenleri”, **Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi**, 2020, 3(9), ss. 708-728.

Meşe, Ramazan. “Kur’an’da Lanet Kelimesinin Semantik Analizi”, **İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Bahar 2015/6(1) ss. 215-238.

Muhammed b. Musa Âl-i Nasr Selim b. İd el-Hilâli. “**Esbâbi Nüzul**”, (Trc. İshak Doğan), Beka yayıncılık, Cilt: III, Temmuz, 2020.

Mevdûdi, Ebu’l A’lâ. “**Tefhimû’l Kur-ân**”, (Terc: Heyet), İnsan Yayınları, Cilt: III, Baskı; Elif Ofset, İstanbul, 1986.

Muhammed Ali es- Sâbûni. “**Safvetüt Tefâsir**”, Cilt: II, Yayınevi: Dersâadet, İstanbul, Trs.(Tarihsiz)

Molla Husrev. “Gurer ve Durer Tercümesi (İslâm Fıkhı Ve Hukuku)”, (Terc: Arif Erkan), Cilt: II, Eser Neşriyat, 883/1477, İstanbul.

Mehmet Vehbi. “**Ahkâm-ı Kur’âniye**”, Üç Dal Neşriyat, Ankara caddesi, No: 46-48, Sirkeci-İstanbul, ss. 181-182.

Nural, Eşref-Hüseyin Durguter. “Hz. Muhammed (sav)’in Eğitim Liderliği”, **Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 1, Bahar, 2012.

Nâsirüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullâh b. Ömer b. Muhammed el-Beyzâvî, “**Envaru’t-Tenzil ve Esraru’t-Te’vil**”, Baskı: 4, Neşr: Darû’l Kitâb’ul Ulumiyye, Cilt: II, 2008, Lübnan.

Olca, Süphan. “Konut Dokunulmazlığı Hakkı ve Konut Dokunulmazlığının İhlali Suçu”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 6 (1), Bahar 2019.

Özen, Muharrem-Atacan Köksal. “Kişilerin Huzur ve Sükûnunu Bozma Suçu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 68 (2) 2019: 479-527.

Önkâl, Ahmet. “Müstalik”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt: XXXI, İstanbul, 2006, ss. 360-361.

Önal, Ramazan. “İbn Ebi Şeybe’nin Musannef’inde Yer Alan Urve b. Zübeyr’in Hz. Peygamber’in Hayatıyla İlgili Rivayetlerin Siyer Açısından Önemi”, **Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (ERZSOSDER) IX– II: 249 -266[2016].

Özkök, Ceren. “İfk Hadisesi Bağlamında Kur’an’da Algı Yönetimi”, *Journal of Analytic Divinity*, 5/1 (April 2021): 44-67.

Parlatır, İsmail. “Türk Sosyal Hayatında Kölelik”, **Belleten**, XLVII/(1983): 805-829.

Pekdemir, Şevket. “Evlilikte Denklik Konuları Üzerine Bir Değerlendirme”, **Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, Cilt: XV, Sayı: 1, 2015, ss. 113-149.

Said Havva. “*el- Esas fi’t Tefsir*”, (Çeviren; M. Beşir Eryarsoy), Cilt: X, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1991.

Sabuncu, Ömer. “**H. Âişe’nin Hayatı, Şahsiyeti ve İslâm Tarihindeki Yeri**”, (Danışman: Prof. Dr. Kasım Şulul), (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, 2015.

“**Sahabiler Ansiklopedisi**”, (Hazırlayanlar: İhsan Atasoy, Mehmet Paksu, Cemal Uşşak, Zeki Sarıtoprak), Nesil Yayınları, Baskı: Nesil Matbaacılık Mart, 2010.

Suruç, Salih. “**Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı**”, *Yeni Asya Gazetesi* Neşriyatı: 18, Cilt: II, Baskı: 3, İstanbul, 1991.

Sırma, İhsan Süreyya. “**Müslümanların Tarihi**”, Beyan Yayınları, Cilt: II, Baskı: 2, İstanbul.

Sezikli, H. Ahmet. “**Münafık**”, **Türkiye Diyanet İslâm Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Cilt: XXXI, ss. 568-569, İstanbul, 2006.

Seyyid b. Kutb b. İbrâhîm b. Hüseyin eş-Şâzîlî. “**Fizilâli Kur-an**”, (Mütercimler: M. Emin Saraç, Bekir Karlıağa, İ. Hakkı Şengüler), Hikmet Yayınları, No: 10, İlmi Eserler Serisi: 1, Baskı: Elif Ofset, İstanbul.

Sahih-i Buhari Muhtasarı, Tecrid-i Sarih Tercümesi ve Şerhi, (Mütercim: Kâmil Miras), DİA, Yay. Cilt: XI, Baskı: 5, Gaye Matbaacılık, Ankara, 1980.

Şimşek Ergül, Ayşenur. “Hz. Sevede ve Hz. Âişe Özelinde Hz. Peygamber’in Eşlerinin Birbirleriyle Olan İlişkileri”, **Siyer Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 10, Temmuz-Aralık 2021.

Şen, Ziya. “**Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe Anlamı (Meâl)**”, (Editör: Mehmet Ergün), Tibyan Yayıncılık, İzmir, 2020.

Tok, Fatih-Merve Müftüoğlu. “**Nûr Suresi 31. Ayetin Tesettür Bağlamında İncelenmesi**”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 5/9 (Aralık 2018): 79-107.

Temiz, Yağmur. **Türk İslam Hukukundan Günümüze “ZİNA”**, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: V, Sayı: 2, 2014.

Topaloğlu, Bekir. “**İslâm’da Kadın**”, Baskı: Neşe Basım-Yayın/İstanbul, 21. Basım, Ocak, 2013.

Uçar, İlyas. “**Kutsal Bir Mekân Olarak Aile Kurumu ve Kadının Rolü-Medine Dönemi**”, **Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, (PAUİFD), 7 (1) 2020: 953-970.

Üzümcü, Ökkaş-Ahmet Abay. “**Mümin ve Münafık Açısından Emr-i Bi’l-Ma’ruf ve Nehy-i Ani’l-Münker**”, **KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 31 (Haziran 2018): 19-48.

Vural, Faruk. “**Sebepleri ve Sonuçları Bakımından Fetret-i Vahiy Meselesi Üzerine Bir İnceleme**”, **Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 8, 8 (2015/8), ss. 83-102.

Yatkin, Nihat. “**İslamda Evlilik ve Eş Seçiminde Dindarlığın Tercih Edilmesi**”, **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı: 33, Erzurum, 2010.

Yılmaz, Ömer. “**Hristiyan Mistik ve İslam Tasavvuf Geleneğinde Kadın İmgesi ve Evlilik Konusuna Kısa Bir Bakış**”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Aralık, 2012, 13(2), 49-65.

Yiğit, Yaşar. “**İnsanlık Onur ve Şerefine Korunması Açısından Kazf Suçu ve Cezasının Değerlendirilmesi**”, *Marife*, Yıl: 3, Sayı: 1, Bahar, 2003, ss. 107- 117.

Yiğitoğlu, Merve. “İslam Aile Hukuku’nda Eşler Arasında Uyuşmazlıkların Oluşmaması İçin Alınan Tedbirler”, *YIL /YEAR 18, SAYI /ISSUE 36 /GÜZ /AUTUMN/2020/2/ ss. 55-72.*

Yıldız, İbrahim. “Kur’ân ve Sünnete Göre Sosyal Hayatta Kadın Erkek İlişkisi”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 42 (Aralık 2019): 83-109.

Yılmaz, İbrahim. “İslâm Aile Hukukunda Nesebin (Soybağının) Reddi”, *Marife, Bahar*, 2014, ss. 31-51.

Yaşaroğlu, M. Kâmil. “Nûr Sûresi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Cilt: XXXIII, ss. 247-248, 2007, İstanbul.

Yazır, Elmalılı Hamdi. “**Hak Dini Kur’ân Dili**”, Cilt: I-X, Baskı: 3, Eser Neşriyat ve Dağıtım, 1979, İstanbul.

Yazıcıoğlu, Muhammed. “**İzahlı Muhammediye**”, (Hazırlayan; Abdulkadir Akçicek), Kitapevi-81, Baskı: Bayrak Matbaası, Şubat, 2005, İstanbul.

Zemâhşeri, Ebu’l-Kâsım Carullah Mahmud b. Ömer b. Muhammed. “**An Hakâ’iki Ğavamidi’t-Tenzil ve ‘Uyun’il-Ekâvil Fi Vücuhi’t-Te’vil (EL-KEŞŞAF)**”, Baskı: 3, Yıl: 1430/2009, Beyrut.